

Kaj o tem menite vi?

Surovine postajajo vse bolj dragocene, marsikje so zadovoljni, da jih dobijo in pri tem niti ne vprašajo, po kakšni ceni. Le pri nas, kakor kaže, smo dovolj bogati z njimi (in še z marsičem drugim), da se nam ni treba bati, da bi jih primanjkovalo. Povsod po svetu namenljajo celo sekundarnim, odpadnim surovinam vse večjo skrb in so pripravljene storiti dobesedno vse, da bi jih zbrali čimveč. Pri nas pa, namesto da bi organizirali akcije zbiranja odpadnih surovin ter akcije, v katerih bi prepričevali občane, da ni vseeno, kam odvržejo papirnato vrečko ali prazno steklenico, raje skušamo dokazovati, kako je takšno zbiranje nerentabilno. Pri tem smo po naši stari navadi mnogo bolj domiselni pri iskanju vzrokov za neuspehe na tem področju, kakor pri njihovem odpravljanju.

Seveda ne smemo zamolčati določenih uspehov, ki so jih specializirane delovne organizacije dosegle na tem področju. Lepo je na primer vtečena akcija zbiranja starega papirja v šolah itd. Prav tako ne smemo misliti, da v delovnih organizacijah, ki v tehnološkem postopku uporabljajo sekundarne surovine, ne skrbijo za nabavo letih. Vendar je vse, kar smo doslej naredili na tem področju, premalo, da bi se otresli ta čas velike odvisnosti od uvoza sekundarnih surovin. Nikakor na primer ne moremo razumeti, zakaj so nekatere uvožene sekundarne surovine (po trditvah industrije) cenejše kakor domače. Hkrati pa vsi podatki kažejo, da se nam doma praktično ne splača zbirati odpadnih surovin, ker so odkupne cene tako nizke... Vsekakor ima ta ekonomski vidik svojo težo. Vendar bi lahko imel prav tako težo tudi vidik prepričevanja občanov, kako pomembno je, da oddajajo odpadne steklenice, papir itd. in pri tem ne gledajo na to, koliko bodo pri tem zaslužili. Skratka, sodimo, da je na vsej »fronti« zbiranja odpadnih surovin narejenega mnogo premalo in vprašujemo vse udeležence tega »procesa«, zlasti pa: krajevne skupnosti, komunalne organizacije in specializirane delovne organizacije, ki zbirajo surovine ter prav tako porabnike surovin, industrijo, naj nam povedo, kaj so doslej storili, da odpadnih surovin ne bi bilo treba več uvažati v tolikšnih količinah, kot jih moramo sedaj?

Uredništvo DE

Spoštujmo delo in dinar!

Pred nami je nemara najtežje leto v zadnjem pet ali šestletnem obdobju. Ni najtežje le zaradi izjemno težkih gospodarskih razmer. Zelo težko bo tudi zagledati, ker doseženi dohodek spričo velikih obveznosti, ki jih imamo do domačih in zlasti še tujih partnerjev, ne bo dovoljeval drugačne, kot izredno skrbne in pretehtane porabe. »Privoščiti« si česa, kot smo si doslej mnogokrat in v domala vseh okoljih znali, si letos kar gotovo ne bomo smeli. Zato so seveda tudi naloge, ki si jih letos nalagamo, tako družba kot gospodarstvo in družbenopolitične organizacije in organi, zelo zahtevne in uresničljive le s polnim prizadevanjem nas vseh. Sindikati, kot eden od dejavnikov, so pri tem seveda še posebej odgovorni, da bomo v tem letu zastavljene naloge izpolnili in dosegli cilje. Doseganje ciljev je tem pomembnejše, ker je letošnje leto prelomno v uresničevanju srednjeročnega programa družbenoekonomskega razvoja: zato bo lansko odstopanje od začrtane poti še mnogo manjše, kot je bilo lani.

oziroma ga sploh ne bi smelo biti. Sicer se nam bo v temeljih zamajal načrt družbenoekonomskega razvoja v tem srednjeročnem obdobju.

Sindikati kot pomembna družbena sila bodo seveda na vseh ravneh svoje organiziranosti morali delovati pri celoviti aktivnosti za uresničevanje nalog: dohodkovnem povezovanju organizacij združenega dela, boju za višjo produktivnost, večji izvoz, večjo uporabo lastnega znanja, domačih surovin, smotrnejšo uporabo dela dohodka, ki ga namenjamo za razvoj, za ustreznejšo delitev sredstev za osebne dohodke, primerno zaposlovanje in tako naprej. Skratka, sodelovali bodo pri vseh odločitvah v združenem delu in izven njega, ki bodo pomembno vplivale na družbenoekonomski razvoj in kar najbolj smotno porabo dohodka.

Seveda pa vloga sindikatov ne bo pomembna samo zato, da bodo organizirali razprave med delavci o posameznih vpraša-

njih družbenoekonomskih odnosov na vseh ravneh organiziranosti naše družbe. Najmanj tako pomembna, če ne celo bolj je gotovo tudi naloga sindikatov, da se vsakodnevno in dolgoročno vključijo v boj za drugačno prepričanje, za drugačno razumevanje našega družbenoekonomskega položaja potrebnih ukrepov in akcij, tako neposredno v organizacijah združenega dela kot širše v družbi.

Za uspeh stabilizacije in boljše gospodarjenje ni nepomembno, če se mnogi v svojih delovnih okoljih vedejo povsem drugače, kot takrat, ko se »prelevijo« v občane: ko se interesi delavcev križajo z interesi občanov — kar se pri nas že leta in leta dogaja in kar skušamo s premalo uspeha premagati.

Nenehno delovanje za spremembo odnosa do družbenoekonomskih razmer pri nas (kjer seveda ne bodo odigrali samo sindikati svoje vloge, pač pa vse družbenopolitične sile) je nedvomno prav tako pomembno, kakor vse neposredne akcije za izboljšanje gospodarjenja in hitrejšega doseganja

stabilizacije gospodarstva. Na žalost namreč preštevilni med nami še vedno niso doumeli, da nam naš gospodarski položaj ne dovoljuje brezbržnega odnosa do dela in delovnih nalog, neodgovornosti pri sprejemanju odločitev in valitve odgovornosti na druge. Ne dovoljuje nam razsipanja dohodka. Vsi ti sicer tarnajo, kako jim osebni dohodki malo (in vse manj) zaležejo, vendar pa kaj malo storijo za to, da bi v svojem delovnem ali bivalnem okolju zmanjšali stroške.

Doumeti bo na primer treba tudi v okoljih, ki skušajo svoje notranje gospodarske težave kar naprej reševati z dvigovanjem cen, da je edina dolgoročno sprejemljiva rešitev več in bolje delati, ter (relativno) zmanjšati stroške proizvodnje. To je ekonomska zakonitost vsega razvitega sveta, kamor sodi tudi Jugoslavija, vendar je mi ne priznavamo in ne spoštujemo, ker smo doslej lahko živeli in se razvijali na kredit. Torej je treba stabilizacijsko vedenje nujno sprejeti za vsakdanje »opravilo« v družbenopolitičnem in akcijskem delovanju sicerne organizacije sindikatov. Sama ekonomska prisila bo bržčas za nekatere še nekaj časa premalo, da bi se naučili spoštovati delo in dinar.

Boris Rugelj

Sklenili smo, da moramo do konca tega srednjeročnega obdobja v Sloveniji pridelati 85 odstotkov hrane. Razmere v kmetijstvu in živilsko-predelevalni industriji se izboljšujejo. Vendar pa bo treba še marsikaj spremeniti, uskladiti načrte in še bolj zavihati rokave, če bomo hoteli doseči zastavljene cilje. O tem pišemo na 2. in 3. strani našega časnika.

Iz vsebine:

Jugoslovanski podlistek

Obiskali smo mesta, ki nosijo Titovo ime

Stran 4—10

O bistvu dogajanja na Poljskem

Zaton državnega in rojstvo poljskega socializma?

Stran 6—7

O podelitvi letošnjih nagrad Borisa Kraigherja

Izjemni dosežki — v težkih gospodarskih razmerah

Stran 11

Nekaj dni pred novim letom je uspešno končal z delom tretji oddelek republiške sindikalne politične šole pri mestnem svetu zveze sindikatov Ljubljana. Trimesečno šolo, ki jo je obiskovalo 32 sindikalnih aktivistov in to ob delu, je tudi tokrat pripravila Delavska univerza Boris Kidrič v Ljubljani.

Ob 60. rojstnem dnevu dolgoletnega in zaslužnega sindikalnega delavca Jožeta Pečnika in ob njegovem odhodu v pokoj je bila pred dnevi v domu sindikatov v Ljubljani prisrčna slovesnost. Predsednik RS ZSS Vinko Hafner se mu je za njegovo delo zahvalil in mu v imenu RS izročil priznanje. Posebni priznanji, zlato značko in plaketo, pa sta mu izročila tudi predstavnik delavskega sveta Zvezniški gospodarstva Ljubljana in Združenih cestnih podjetij Slovenije.

Predsednik RS ZSS Vinko Hafner je pred novim letom sprejel najboljše slovenske traktoriste, ki so lani tekmovali na 25. republiškem tekmovanju oračev Slovenije in na 9. republiškem tekmovanju mladih zadržnikov Slovenije. V sproščenem pogovoru so osvetlili številne probleme našega kmetijstva in svoje lastne težave pri delu in gospodarjenju.

Kot je že dolga leta v navadi, je konferenca sindikalnih organizacij Gorenja TGO iz Titovega Velenja tudi pred letošnjim novim letom povabila upokojence, svoje nekdanje sodelavce na tovariško srečanje in ogled tovarne. Več kot 80 udeležencev si je z veseljem ogledalo svoja nekdanja delovna mesta in se seznanilo z najnovejšimi dosežki te delovne organizacije.

Slika: Hinko Jerčič

Naši pomenki s kmetijci

Samo načrti niso dovolj, četudi so zeleni

V zadnjih nekaj letih si v naši družbi prizadevamo, da bi čimveč hrane pridelali doma. V srednjeročnem načrtu razvoja Slovenije je celo zapisano, da bi morali na slovenski zemlji, z boljšo organizirano delo in s hitrejšim razvojem vseh vej, ki sodijo v tako imenovani agrarni kompleks, pridelati kar 85 odstotkov hrane. Vlaganje družbenih in zasebnih sredstev v modernizacijo in tehnološko opremljenost proizvodnje, v razvoj znanstveno raziskovalnega dela in uvajanje njegovih dognanj v prakso so omogočili, da so mnoga družbena posestva in združne organizacije ter kmetije dosegle napredek pri proizvodnji hrane in surovin. Družbeni sektor v povezavi z združenimi kmeti postaja vse bolj odločilen dejavnik zagotavljanja nemotene preskrbe prebivalstva. Zapisati velja, da je obseg blagovne kmetijske proizvodnje v preteklih letih stalno naraščal navkljub temu, da nismo zadržali upadanja števila blagovnih kmetijskih proizvajalcev, zlasti kmetijskih zemljišč na hribovitem območju. Seveda so rezultati v razvoju proizvajalnih sil na tem področju pogojeni s hkratnimi prizadevanji za bolj učinkovito proizvodno in poslovno organiziranje delavcev in kmetov ter za uveljavljanje samoupravnih in družbenoekonomskih odnosov v različnih oblikah skupno načrtovane proizvodnje.

Se zmeraj pa ne teče vse gladko in brez težav in tudi ne brez krivljenih gledanj na kmetijsko politiko. Marsikdo še naprej ponuja izmišljene dileme, drugi spet hočejo na stari sektaški način potisniti kmeta izven procesa združevanja dela in sredstev, tretji vidijo perspektivo razvoja slovenskega kmetijstva v ohranitvi nepovezane individualne zasebno-kmetijske proizvodnje, pri čemer zagovarjajo kmetije farmarskega tipa. Tako sodijo predvsem tisti, ki ne delajo v kmetijstvu in ki se »bojijo« kmeta kot tržnega proizvajalca, vendar pri tem pozabljajo, da morajo biti vsa družbena prizadevanja usmerjena v podružbljanje kmetijske proizvodnje, kjer si bosta kmet in delavec z roko v roki krojila lastno usodo.

Uspešna akcija »Za kruh in sladkor«

V Sloveniji se za lani lahko pohvalimo z dokaj uspešno akcijo »Za kruh in sladkor«, katere cilj je bil zasejati tolikanj kmetijskih površin, da bomo lahko poželi nekaj več kot 46 tisoč ton pšenice. Tokrat je bila akcija usklajena in odraz spoznanja, da je treba vse kmetijske površine kar najbolje izkoristiti za hrano in surovine. V glavnem so to spoznali tudi zasebni kmetijski proizvajalci, podpisali so pogodbe, da bodo njive posejali s pšenico ter tako prispevali k izboljšanju prehranske bilance Slovenije. Ni treba posebej poudarjati tudi novih dohodkovnih odnosov na področju pridelovanja sladkorne pese, saj je tako sladkorna tovarna v Ormožu pridobila precej zasebnih kmetovalcev za sajenje te nove kulture.

Kajpak vseh njivskih kultur ne bomo mogli v celoti pridelati doma. Še naprej bomo, vendar v manjši meri, odvisni od nakupa v drugih republikah in od uvoza. Prav gotovo pa se kažejo svetle perspektive za boljše oskrbo s hrano, zlasti mesom in mlekom. Največje možnosti Slovenije so v živinoreji. Čeprav načrtovana 85-odstotna samooskrba ne pomeni zanemarjanja rastlinske proizvodnje, pridelave pšenice, koruze in sladkorne pese, pa je govedoreja tista oblika kmetovanja — tako za družbeni kot za zasebni sektor — kjer lahko najbolj izkoristimo naravne možnosti. Še velike možnosti nudita perutninarstvo in svinjereja, medtem ko bi kazalo na slabih, zaraščenih zemljiščih razvijati ovčerejo.

Srednjeročni načrt razvoja kmetijstva, ribištva in živilske industrije Slovenije predvideva za govedorejo 15-odstotno povečanje osnovne črede, kar z drugimi besedami pomeni, da bomo namesto sedanjih 264 tisoč glav živine morali rediti ob zaključku 1985. leta 304 tisoč glav živine. Glavno težo vzreje bodo še naprej imeli zasebni kmetijski proizvajalci, združeni kmetje, ki bodo takrat redili 290 tisoč glav govedi. Dodajmo k tem napovedim, naj bi se pri 14 tisoč kravah v družbeni lastni mlečnosti povečala s sedanjih 4810 litrov na 5500 litrov mleka letno. Krave pri kmetijskih zasebnih proizvajalcih pa naj bi dajale leta 1985 vsaj 2600 litrov mleka.

Kočevje

Pašniki morajo spet oživeti

V zadnjem času se tudi kočevskemu kmetijstvu jasnijsko vreme. V občini, kjer je bilo v minulih desetletjih kmetijstvo v dokaj neenačkovnem položaju v primerjavi z drugimi panogami, so spoznali, da je treba zavihati rokave in prepričati, da bi pašnike — nekoč pokošene in dobro izkoriščene — še naprej zaraščalo grmičevje. Ko smo se pred kratkim pogovarjali z direktorjem tozda Govedoreja Janezom Zlindrom ter tozda kooperantov združenega kmetijsko gozdarskega podjetja Kočevje o njihovih načrtih, nam je med drugim dejal, da je kočevsko kmetijstvo zaradi ihtave lakote po industriji zmeraj capljalo za splošnim družbeno-

spodarskim napredkom in tudi razvojem odnosov. Iz leta v leto so slabše gospodarili, zmeraj so se srečevali s številnimi težavami v enostavni reprodukciji, da o razširjeni sploh ne govorimo. Nič čudnega potlej, da so odhajali strokovnjaki, da so razpustili nekaj kmetijskih obratov ali pa so jih preusmerili. Toda osnova razvoja kočevskega kmetijstva je ostala in leto 1975 pomeni veliko prelomnico, zlasti temeljne organizacije Govedoreja. Tedaj so naredili sanacijski načrt in smelo zaorali nove brazde. Številni podatki pričajo, da je zavzeto delo obrodilo sadove, kajti samo v štirih letih so povečali prirejo mleka od dobrih 6,3 milijona litrov na sko-

Kajpak sodijo k tem načrtom tudi selekcijski ukrepi uvajanja pasem mlečno-mesnega tipa, večje in boljše pridelovanje krme na lastnih zemljiščih, pospeševanje vlaganj v skupne hleve, strokovno delo pospeševalnih služb, pri mleku pa še posebej uvajanje programov spodbud in sistemskih rešitev.

Domača krma, selekcija in sodobna tehnologija vzreje naj bi v družbenih obratih in organizacijah združenih kmetov prispevale k dvigu števila pitanih prašičev, kajti načrt predvideva, da bi morali družbeni obrati ob koncu tega srednjeročnega obdobja letno vzrediti 427 tisoč in zasebni kmetovalci 22 tisoč pitancev. Tržna raven perutninske proizvodnje pa bo leta 1985 dosegla 80 tisoč ton, izvoz 17.500 ton mesa in 30 milijonov enodnevnih piščancev.

Še nekaj besed o ovčereji. Sedanjim 14.800 ovcam bi po planskih predvidevanjih morali prističi še 7200-glavo čredo. In rezultat? Leta 1985 bi slovensko kmetijstvo moralo ponuditi trgu 56 tisoč ton govejega, 42 ton svinjskega mesa in 73 tisoč ton perutninskega, 187 milijonov valilnih jajc, 200 milijonov konzumnih jajc in 430 milijonov litrov mleka.

Vsi ti načrti so kajpak odvisni od prizadevanj vseh družbenih dejavnikov, zlasti pa od povezanosti zasebnih kmetijskih proizvajalcev z družbenim sektorjem. V največji meri pa predvsem od uveljavljanja novih družbenoekonomskih odnosov v združnih organizacijah in kmetijsko-industrijskih kombinatih. Na tem področju imamo že obilico praktičnih izkušenj. Tudi zagate, negotovanja in tu in tam kaj čuden odnos do kmetov se še pojavljajo, vendar pa nedvomno drži, da prihaja do vse večjega podružbljanja zasebne kmetijske proizvodnje brez spreminjanja lastninskih odnosov oziroma brez organiziranega povezovanja z družbeno proizvodnjo. Združeni proizvajalci v kmetijskih organizacijah v vse večjem obsegu samoupravno odločajo o vprašanih razvoja, proizvodnje, ustvarjanja in delitve dohodka. V združne organizacije je vključenih prek 50 tisoč kmetov, okoli 30 tisoč pa z njimi občasno sodeluje. Postopoma, vendar vse bolj vztrajno, se med kmeti krepi spoznanje o nujnosti samoupravnega združevanja dela, sredstev in zemlje med njimi samimi in z delavci v združenih in drugih kmetijskih organizacijah, da bi tako uresničevali skupne proizvodne načrte. Napredek lahko zabeležimo zlasti v hmeljarstvu, vinogradništvu in sadjarstvu. Kmetje ustanavljajo različne proizvodne skupnosti, ne zgolj za skupno nabavo in uporabo mehanizacije, ampak tudi za skupno uporabo pašnikov in skupno poljedelstvo, sadjarsko in živinorejsko proizvodnjo. V začetku lanskega leta smo imeli v Sloveniji 5241 različnih skupnosti s skoraj 50 tisoč člani.

Nedvomno drži, da bo treba na področju združevanja dela in sredstev še mnogo postoriti. Pri tem imajo vse subjektivne sile v naši družbi, zlasti pa združne in druge kmetijske organizacije še posebno odgovornost, saj prav gotovo drži misel Miloša Prosenca, izrečena na seji CK ZKS, ko so razpravljali o kmetijstvu, »da tam, kjer denimo v kombinatih ni razvite sodobne proizvodnje na družbenih površinah, tam tudi kooperacija s kmeti ne more najbolje uspevati. Sodobna proizvodnja na družbenih površinah je pogoj za uspešno, načrtno in dolgoročno kooperacijo z zasebnimi kmeti. Prav tako brez dobro organiziranih zadrug, ki se bodo borile za kmetijsko proizvodnjo in v katerih bodo imeli glavno besedo združniki, ne bo mogoče načrtovati proizvodnje na zasebnih površinah.«

Marsikaj od tega, kar smo zapisali v planskih dokumentih in tudi v dokumentih političnih organizacij, je odvisno od uresničevanja v praksi, od »prijemov« pospeševalcev in drugih za uveljavljanje sodobnejšega koncepta kmetijske proizvodnje. Pa tudi od povezanosti kmetov in njihovih zadrug s samoupravnimi interesnimi skupnostmi za preskrbo, zlasti v večjih industrijskih središčih. Obiskali smo Kočevje, Grosuplje, Celje, Kranj in Ravne ter se tam pogovarjali o načrtih in akcijah, kako se pripraviti za dosego postavljenih ciljev.

Kljub sodobni mehanizaciji v kmetijstvu pa je pomoč mladih pri pobiranju pridelkov včasih nepogrešljiva.

rajda 7,7 milijona litrov na leto. Zlasti velja pohvaliti njihovo ureditev, o čemer zgovorno pričajo večja storilnost, boljša krma in tudi organizacija paše.

V Kočevju se lahko pohvalijo z nadpovprečno prirajo mleka, žal pa finančno niso tako uspešni, čeprav se je, denimo, gospodarnost, izražena v razmerju med celotnim prihodkom in porabljenimi sredstvi v temeljni organizaciji Govedoreja, povečala in dosegla 177 dinarjev prihodka na 100 porabljenih dinarjev. Tudi primerjave drugih kazalcev z drugimi organizacijami združene dela so ugodne, kar navdaja delovno skupnost z optimizmom. Kajpak je potrebno vzroke za drugačen položaj te dejavnosti iskati v spremenjenem odnosu družbe do kmetijstva in še posebej tudi v dohodkovnem povezovanju organizacij združene dela in porabnikov. Kar zadeva živinorejo, je kočevsko kmetijstvo dobro povezano z Ljubljano, nastopa kot pomemben dejavnik v preskrbi le-te in njene širše okolice s temi izdelki in bržkone so urejeni odnosi na tem področju prav tako zelo pomembni za stalno rast priraje.

V nečem pa je vendarle kočevska občina posebnost. Okrog 80 odstotkov zemlje je v družbeni lasti, vendar je od 7500 hektarjev kar polovica zaraščena, le 300 hektarjev pa je orne zemlje. To je vzemirjiv podatek, ki v sedanjih družbenih prizadevanjih kočevski občini prav gotovo ni v okras. Zato so v delovni organizaciji pripravili temeljit načrt, kako zaraščanje pašnikov zajeziti in ponovno urediti ustrezne kmetijske površine. Na tem področju imata zlasti po-

membno vlogo Govedoreja in temeljna zadruga enota, kjer so sicer naredili potrebne analize in ocene, vendar pa je največ odvisno od razpoložljivih sredstev za nove naložbe. Če bi hoteli izkoristiti vso neko obdelano zemljo (govorimo zlasti o pašništvu in košnjih), bi morali v prihodnjih letih v to vložiti na leto 7 do 8 milijard starih dinarjev. Vendar pa, po vsem sodeč, teh sredstev ne bodo zmogli zbrati vsako leto. Zanimivo je razmišljanje, naj bi del te zemlje dali v upravljanje bodočim kmetom, torej ljudem, ki so se pripravljali naseliti na Kočevskem ter se organizirano vključiti v kmetijstvo. Tudi to je povezano z znatnimi sredstvi, vendar pa bi, bojda, kot nam je povedal direktor TOK Janez Oven, vsako leto vendarle lahko uredili dve takšni kmetiji. Zdaj imajo kakšnih dvajset prijavljenih. V glavnem gre za mlade družine, ljudi, ki so se naveličali mestnega hrupa in pisarniškega dela ter se vračajo med kočevske gozdove in pašnike.

Potemtakem so prizadevanja vseh družbenih dejavnikov v kočevski občini usklajena s tem da zemljo, ki je veliko bogastvo, obdelujemo. Največ možnosti za to imajo kajpak govedoreja, prašičereja in mesna industrija. Pa mlekarstvo kajpak! Po dolgem kmetijskem zatišju »v Kočevju si nedanja najbolj pomembna panoga gospodarjenja ponovno utira pot v ospredje. Resda s težavo, s mnogimi krčmi in tudi dilemami ter nenačrtne z dokaj neurejenimi odnosi v sestavljeni organizaciji združene dela... Pa vendar!

Brnik

Nova polja ob letališču

Pri obnovi ljubljanskega letališča Brnik, kjer so podaljšali vzletno-pristajno stezo, je bilo zaradi varnosti treba posekati tudi 168 ha gozda. Da ta zemlja ne bi ostala neobdelana, so se predstavnik republiškega sekretariata za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Kmetijsko živilskega kombinata Gorenjske v upravo brniškega letališča dogovorili, da bodo vseh 168 ha meliorirali in usposobili za intenzivno kmetijsko proizvodnjo.

Kmetijsko živilski kombinat Gorenjske je dobil to zemljišče v najem za 30 let brez zakupnine, po poteku najemne dobe pa bodo imeli prednost pri podaljšanju pogodbe. Takoj so se lotili dela in sedaj so že odstranili panje posekanih dreves in povsod prvič globoko preoral. Čeprav gre za obdelavo ravninske zemlje, pa vseeno lahko rečemo, da ne bo enostavna niti poceni. Priprava zemlje bo po sedanjih ocenah veljala 33 milijonov dinarjev, kar je na hektar nekaj več kot 200 tisoč dinarjev. V primerjavi z drugimi agromelioracijskimi deli je to izredno drag postopek, pa vseeno so te površine take, da je bilo vredno poskusiti. V neposredni bližini je obsežen kompleks obdelovalnih površin, ki jih ima KŽK in z novimi hektarji bo tako kompleks Lahovec — Spodnji Brnik tako velik, da bo mogoča vsaka strojna obdelava, pri temeljni organizaciji kmetijstva KŽK Gorenjske pa razmišljajo, da bi zgradili tudi sodobno farmo za 200 do 300 krav. Kakšna bo končna odločitev, je zdaj še prezgodaj govoriti. Dela za prirajo tega zemljišča bodo namreč

precej dolga in tudi zahtevna. Stavata tal je precej slaba in postopki za izboljšanje tega zemljišča bodo zato morali biti izredno dobro pripravljene in temeljite. Na kmetij velja pravilo, da je tako zemljišče dobro šele čez 100 let. Ker pa pri melioraciji sodelujejo strokovnjaki Biotehnične fakultete, ki so pripravili tudi elaborat o agromelioracijskih in drugih posegih v to zemljišče, je pričakovati, da bo 50 ha zemljišča prvič obrodilo že leta 1983, ostalo pa v letih 1986—87. Pri gnojenju gre še posebej za kalcifikacijo, gnojenje s fosforjem, kalijem, potrebovali pa bodo tudi veliko hlevskega gnoja. Pomembno bo tudi, kaj bodo na teh površinah sejali oziroma sadili prva leta. Predvsem bodo to manj zahtevne poljščine kot so oves in nekatere krmilne rastline. Šele kasneje bodo pridelovali tudi pšenico, krompir in peso.

Za ureditev te površine, ki bo skupaj z sedanjim kompleksom tudi največja na Gorenjskem, saj bo merila več kot 450 ha, so veliko razumevanja pokazali tudi na republiški vodni skupnosti, ki je prispevala 8 milijonov dinarjev, 60 odstotkov potrebne denarja pa je dala zemljiška skupnost občine Kranj. Ta je tako dobro naložila denar, ki ga dobi kot nadomestilo pri pozidavi kmetijskih površin v občini. Z novimi 168 hektarji se bo fizični obseg proizvodnje tozda Kmetijstvo KŽK povečal za 13 do 15 odstotkov. Tako bo tudi ta kmetijska delovna organizacija pomagala uresničiti jugoslovanski načrt o lastni preskrbljenosti s hrano.

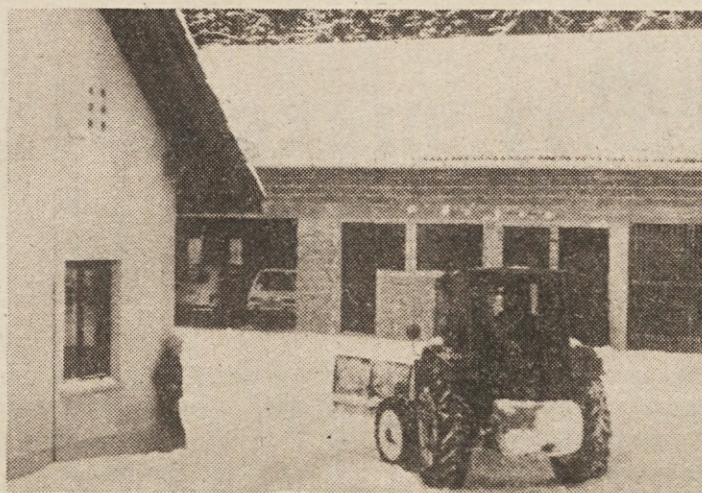
Pri Lužniku v Šentanelu pri Prevaljah

Tudi hribovit svet lahko veliko da

Pred dnevi je tudi na Koroškem zapadlo precej novega snega. Snežna odeja je bila debela kakih 30 cm. Dovolj, da me je začelo resno skrbeti, kako bom prišel do gorske kmetije, ki se ukvarja s kmečkimi turizmom. Pa je bila skrb takoj za puščico na odcepu za Šentanel (vasica, ki je znana po kmečkem turizmu) odveč, saj ni bila cesta nič slabša od tiste, ki pelje iz Prevalj proti Mežici. In glej, tudi pot do Lužnika, tako se po domače reče Kajžerjevimi, je bila spluzena. Motor segrete Simce se še ni do-

cela odkašljaj, ko nas je na vratih velike in lepo urejene hiše pozdravil nasmeh gospodinje Ljudmile Kajžer. Kajpak nas je takoj povabila v hišo in pred nas kaj hitro postavila liter domačega mošta. Tako so nas v mrzli zimi Lužnikovi toplo sprejeli, kar se je dalo nazorno ugotoviti še zlasti potem, ko so prijetno zadušale domače klobase, ki jih je gospodinja pripravila.

»Si nisem mislil, da boste imeli v tem snegu tako lepo očisto pot,« začnem pogovor. »Ja, za to pa res vzorno skrbi »gozdna«, s hvalež-

nostjo v glasu in očesu pristavi Lužnica, ki še ni vedela, kdo smo in zakaj smo prišli. Ko smo se potem zmenili tudi to, gospodinji kar ni bilo več do pogovora. Nikakor je ni bilo moč pripraviti do tega, češ da ona sama ne ve dosti, da sta mož in sin odšla malo više do sosedov, kjer naj bi se otečila krava itd. Zraven smo tudi zvedeli, da si ne želijo »reklame« po časopisih, nekaj imen sosedov, kjer bomo to lažje opravili in kdo bi vedel, kaj še vse. Kajpak se nismo dali odgnati kar tako, še posebej, ker je iz kuhinje tako prijetno dišalo. In prav smo imeli, kajti korak za korakom se je začela topiti tudi Lužnica.

Najprej smo zvedeli, da gospodinja že več kot pol leta ni bila v dolini. »Kaj hočeš,« nam je zdaj že sede za mizo pripovedovala, »po uradnih opravkih hodi mož, vse kar potrebujem, pripelje starejši sin, tako da mi res ni treba hoditi v dolino.« To je morebiti res, res pa je tudi, da kmetija, ki kot smo zvedeli, redi 35 prašičev, 22 glav živine, odda letno kakih 50 kubikov lesa ter se poleg tega ukvarja še s turizmom, vsak hip potrebuje ženske roke. Za to pa je Lužnica sama, Sin, ki ima 25 let, se še ni oženil... Sicer za delo izdatno popirne še oče Peter Kajžer, pomaga tudi mlajši sin, ki mu je enajst let, to pa je tudi vse. Kdor pozna kmetijo, bo že vedel, da najbrž o žuljih na rokav Lužnikov ni potrebno posebej pisati. »Vendar, človek rad dela, če vidi, da njegovo delo kaj zaleže,« nadaljuje gospodinja. »Včasih nam kdo reče, da se ne bi bilo treba toliko ubijati, da bi lahko za kmečki turizem kaj kupili tudi v trgovini. Vendar pri nas mislimo drugače. Kmečki turizem je zato, da ljudje, željni svežega zraka, rekreacije in lepote naših planin, tudi tu gori zaužijejo tisto, kar da zemlja. Nikoli ne bi nikomur postavila karkoli na mizo, kar ne bi sami pridelali. Zato pa poleti curlja znoj od nas. Razmišljali smo že, da bi vse skupaj pustili, da bi šel sin v službo, vendar nas zemlja preveč veže nase. Tembolj zadnje čase, ko kmet spet dobiva tisto veljavo, ki mu gre. Ampak še vedno ni tisto, kar bi moral biti. Saj ne rečem, da se ne splača delati. Se, vendar mora kmet za vse, kar ima, še vedno preveč garati. Če bi delal tako in toliko kot delavec v tovarni, mi verjemite, da bi se mu bolj slabo pisalo.«

Lužnikovina premore 43 hektarov zemlje. Na gozd jih odpade 22, na obdelovalno površino 14, ostalo pa je gmajna. »Mi bi težko živeli, če bi se ukvarjali samo z gozdom ali kmetovanjem,« pojasnjuje naša

Tomaž Bregar z Bojanjega vrha pri Muljavi

Dobro, da imam gozd

imele čimveč mleka, kako bo sam popravil traktor ali kak drug kmetijski stroj, pa do tega, kako bo z varilnim aparatom usposobil snežne verige traktorja, da bo šel z njim v gozd. In ravno to je delal, ko sva se pogovarjala o njegovem kmetovanju, o njegovih kravah, mleku, cenah, zadrugi in o tem, kako gleda na svoj jutri. Pogovarjala sva se, vendar z delom ni prenehala.

Že pred desetimi leti je Tomaž začel razmišljati, da bi ga edino

usmerjena kmetija lahko dvignila iz starega in nedonosnega povprečja naših kmetij. Kot vsi Bregarjevi z Bojanjega vrha si tudi Tomaž želi doseči vedno kaj več. Nikoli ni čisto zadovoljen s tistim, kar je naredil. Hoče več in bolje, vendar... Skoraj preveč je ovir, da bi bilo tako, kot si je zamislil pred desetimi leti, saj je takrat računica pokazala, da bo priraje mleka najbolj primerna in donosna. Potem pa...

Vrnimo se k Tomaževi živinoreji. Pred štirimi leti je obnovil in povečal hlev. To je bilo ravno v času, ko je Kmetijska zadruga Stična zaradi nerentabilnosti opustila živinorejsko farmo na Muljavi, čeprav so najboljše zemljo, kjer bi lahko sejali žito ali pa pridelovali druge kulture, spremenili v pašnike. Pa še to, da te pašnike danes oddajajo v najem kmetom, ker svoje živine nimajo več. Hlevi pa so še vedno prazni.

»Česar ne more zadruga, zmore kmet,« je pribil Tomaž. »Povečal je hlev in to tudi s pomočjo kredita, ki ga je dobil prek zadruga.« Približno četrtno dejanske vrednosti sem pokrtil s kreditom. In ostalo? Če ne bi imel gozda... Smrečica je le smrečica, drugače bi šla pa kravica,« je dejal Tomaž.

»Pa bodimo resni,« se je vzravnal Tomaž in za trenutek prenehal s svojim delom. »Odkupne cene kmetijskih pridelkov so vedno

nižje od dejanskih stroškov. Cene gnojil in krmil skokovito naraščajo, tako da jih odkupne cene tudi slučajno ne dohitvevajo. Ta razmerja pa se iz leta v leto še spreminjajo, tako da si za leto naprej na noben način ne moreš izračunati, kaj se ti bolj splača. Rizik pa vedno nosiš le sam. Prav zato si res ne morem privoščiti dosledno usmerjene proizvodnje. Bolj ali manj sem prisiljen še vedno pridelovati vse. Le na ta način me položaj, ki lahko nastane, ne more čisto povoziti.«

O zadrugi Tomaž nima najboljšega mnenja, čeprav je že dolga leta njen član. Posojilo že lahko dobi, tudi za umetna gnojila ali kaj drugega. Je pa kratkoročen, in še 12 odstotne obresti mora primakniti pri odplačilu. »Tudi od pospeševalne službe nimamo veliko, v nekaterih vaseh pa sploh nič. Ja, ja, ko ne bi imel gozda, ne bi imel sedaj dvajset glav živine v hlevu. S tistim, kar dobim od mleka, včasih pokrijem, včasih pa tudi ne, le dejanske stroške. Tistih 9,5 hektarja zemlje moram zato drobiti tudi na ajdo, oves, ječmen in krompir. Nekako si moram zagotoviti obstoj. Če ti eno spodleti, kar je seveda odvisno tudi od letine, ne samo od cen, ti drugo pomaga, da splavaš.«

Tomaž je morda v svoji črnogledosti in kritičnem odnosu malo pretiraval, vendar, kot kaže dejansko stanje na večini dolenjskih kmetij, niti ni veliko.

Organizirana preskrba prebivalcev

Letos končno sadovi?

Čeprav so v Celju pričakovali, da bo že lani občutiti novo ustanovljeno samoupravno interesno skupnost za preskrbo prebivalstva, ni tako. Razprave o ustanovitvi te skupnosti so namreč trajale zelo dolgo. Kar dve leti so v Celju in občinah celjskega območja razpravljali o tem, kakšna naj bi bila nova skupnost, kje naj bi dobili denar za njeno delovanje, kdo naj bi in koliko prispeval in tudi, za kaj naj bi denar porabili. Tudi o tem si niso bili na jasnem, ali naj ustanovijo samoupravne skupnosti za posamezne občine ali za celotno celjsko regijo.

Ob predlogih, da bi bila umestna celo republiška skupnost za preskrbo — kar so mnogi zagovarjali in — tem videli pravo učinkovitost take skupnosti — so se končno odločili za ustanovitev regijske samoupravne interesne skupnosti za preskrbo. Toda ob podpisovanju samoupravnega sporazuma se je ponovno pokazala različnost interesov, pa tudi nerazumevanje sedanjega položaja pri preskrbi. Precej velikih organizacij združene dela namreč ni takoj podpisalo sporazuma, šele po nekaterih posredovanjih se je število podpisnikov povečalo. Kot da bi mislili, da je preskrba občanov še vedno le zadeva trgovskih delovnih organizacij, ne pa širše skupnosti.

Vzrok za tako razmišljanje je jasen: največji delež za novo samoupravno interesno skupnost naj

bi prispevale organizacije združene dela iz dohodka. Le manjši del pa naj bi predstavljala proračunska sredstva občin. Pa še tu je prišlo do nekaterih nesoglasij med občinami celjskega območja. Stvar se je celo tako zapletla, da so Seljani sklenili, da bodo ustanovili svoj sis za preskrbo, če ne bo prišlo do soglasja med vsemi občinami celjskega območja.

In kaj naj bi nova interesna skupnost prinesla? Še zdaleč ni res, kar so nekateri ob razpravi preveč poudarjali, da bi s tem denarjem krili izgube delovnih organizacij s področja trgovine, kmetijstva in predelave. Denar — tega naj bi se letno nabralo od 40 do 50 milijonov — naj bi v prvi vrsti porabili za pospeševanje pridelovanja hrane. Del denarja pa bi namenili za tako imenovane intervencijske nakupe, če bi bili potrebni. Vendar pa za to ne nameravajo porabiti dosti denarja.

Celjska regijska samoupravna interesna skupnost za preskrbo je torej ustanovljena, vendar pa še ni zaživela. Posamezni nosilci preskrbe na celjskem območju so sicer poslali svoje programe, na osnovi katerih naj bi izdelali program, vendar pa vse kaže, da skupnosti tudi v prvih mesecih tega leta še ne bodo spravili k življenju.

Pripravili: Marjan Horvat, Ivo Kuljaj, Andrej Agnič, Franc Kramer, Janez Čadež

Predkongresna razmišljanja

Vsebina v kadrovskih pripravah

Čeravno je do kongresov sindikatov še sorazmerno dovolj dolgo obdobje, je vendarle dejstvo, da je že v sedanjem času potrebno pričeti z vrsto vsebinskih in organizacijskih opravil. To gotovo velja za področje kadrovskih priprav in zlasti za tisti del nalog, ki jih je treba opraviti v najširši družbenopolitični aktivnosti v kadrovskih pripravah na skupščinske volitve, kjer ima zveza sindikatov izjemno odgovorno nalogo.

Vrsta konkretnih vsebinskih vprašanj in problemov, ki jih bo potrebno reševati v nadaljnjem delovanju, pa se seveda odpira znotraj same organizacije sindikatov in v njenih kadrovskih pri-

pravah na kongres. Že v dosedanjih razpravah je bilo moč ugotoviti zahtevo in potrebo, da se morajo v ta del priprav organizirano in odgovorno vključiti prav vse organizirane oblike delovanja sindikatov, od osnovnih organizacij pa vse do federacije. To je zlasti pomembno zato, da se ne bi ponavljala večkrat kritično ocenjena praksa v preteklosti, po kateri naj se o kadrovskih vprašanjih dogovarjajo le ustrezni odbori in komisije vsak za svojo raven. Takšna ravnanja bi zanesljivo vodila k nedemokratičnosti celotnih priprav ter dopuščala posameznikom ali skupinam, da kadrovske rešitve predlagajo in oblikujejo po svojem okusu in

ozkih lokalističnih ter skupinsko lastninskih težnjah.

Prav zato najbrž ni odveč ponovno poudariti, da mora tudi v kadrovskih pripravah na kongrese sindikatov priti najširše do izraza vsebina načel in meril kadrovske politike v naši družbi nasploh. Če bi namreč zanemarili to dejstvo, potem bi kadrovske priprave postale togo organizacijsko in nedemokratično kroženje posameznikov, ne pa dejanska vsebina samoupravnega odločanja in dogovarjanja najširšega kroga delovnih ljudi po skupaj dogovorjenih poteh in načinih. Le na ta način bomo namreč v vodstva organizacij evidentirali, predlagali in izvolili

ljudi, ki uživajo zaupanje delovnih ljudi, ki so s svojim delom dokazali, da so sposobni skupaj z drugimi bojevati bitko za uresničitev ciljev, ki smo si jih zastavili. Zlasti v današnjem času je to še kako potrebno.

Po drugi plati pa ne smemo zamenariti, kar se nam neredko pripeti, da pozabljamo na vrsto naših aktivistov, ki so že v dosedanjem obdobju prispevali veliko k razvoju organizirane in učinkovite dejavnosti sindikata kot tudi k samoupravnemu življenju v posameznih okoljih nasploh. Nema lokrat pa bo treba prevzeti breme odgovornosti in naloge, ki smo jih doslej nalagali drugim. D. G.

Dobro pripravljena seja RO sindikata energetike

Brez razprav — celo pri osebnih dohodkih

Člani Republiškega odbora sindikata delavcev energetike Slovenije so se od minulega leta poslovili na seji s kar obširnimi dnevnimi redom. Kljub zahtevnim točkam je seja potekla skorajda brez razprav — zaradi dobrih priprav in usklajenega dela pač, malce pa je morda že delovalo predpraznično vzdušje.

Začeli so s pregledom uresničevanja sklepov in aktivnosti organov republiškega odbora in celo tu razprave ni bilo — pa so sprejemali ugotovitve in zaključke komisije za samoupravno sporazumevanje o dohodku in njegovi delitvi. Ocenili so, da so se osebni dohodki udeležencev sporazuma elektrogospodarstva

v lanskem letu gibali v dogovorjenih mejah. Čeprav so sprejeli rebalans o 33-odstotnem povečanju osebnih dohodkov v lanskem letu, so le-ti zrasli za približno 29 odstotkov. Krojilo jih je pač doseganje dohodka. Osebnih dohodki so se (v povprečju, seveda) podobno gibali tudi v preteklosti. Pričakujejo, da bo končni obračun pokazal 31-odstotno povečanje.

Na seji so kanili razpravljati tudi o ovrednotenju slovenske elektroenergetske bilance za leto 1982. Razpravo so morali pomakniti v letošnje leto, saj bilanco še usklajujejo in je tudi ISE še ni obravnavala. Porabniki so namreč menili, da predvideva

preveliko rast stroškov enostavne reprodukcije.

Pri tehtanju poslovanja v lanskem letu so ugotovili, da izgub v elektrogospodarstvu ne bo — razen v Zasavskih premogovnikih Trbovlje seveda. Pisali smo že, kako so zasavski rudarji dali resnično vse od sebe, da bi kljub težavam dosegli načrtovano proizvodnjo premoga. Žal pa so zaradi reševanja zalite kotredeske jame stroški tako narasli, da brez izgube kljub uresničenim proizvodnim načrtom ne bo šlo.

Tudi o vzrokih velike izgube v lendavski INI smo že poročali. Na seji so ugotovili, da bo še večja, kot so predvidevali. V celoti so potrdili sklepe, predla-

gane v sanacijskem programu in še posebej poudarili, da se bodo zavzemali za socialno varnost delavcev v INA nafta Lendava. Takoj letos bodo skušali z republiškim odborom sindikata energetike Hrvaške poiskati izhod iz zamotanega in neskladnega delovanja INE z zagrebško Privredno banko. Od slovenskega izvršnega sveta so zahtevali, naj takoj nadaljuje s sodelovanjem s hrvaškimi izvršnimi svetovi. V začetku lanskega novembra so se namreč že sestali in se v iskanju rešitve iz resnično težkega položaja v Lendavi dogovorili za naslednji sestanek — s katerim pa so v zamudi že za dober mesec.

Ciril Brajer

Titovo Velenje

Rudar, človek in mesto

Titovo Velenje je mesto, katerega temelj je 1. maja 1946. leta na desnem bregu hudourniške Pake vgradil Jože Vrabčič, rudar in predsednik sindikata. V desetih letih so tedaj maloštevilni rudarji po delu v jami žrtvovali milijon udarniških ur, da bi zgradili svoje mesto. In so ga. Danes je to mesto središče občine, ki spada med najrazvitejše v SR Sloveniji.

Nekaj dni pred novim letom je v Titovem Velenju padel nov rekord — petmilijonta tona premoga.

To, tako rečeno in povedano, je videti banalno. Toda tisti, ki je bil kdajkoli v osrčju šaleške kadunje, ve, kaj se dogaja tam, zdaj že skoraj petsto metrov pod zemljo, na čelu, kjer že mesece krampi in stroji niti za hip ne utihnejo.

Rudarji si svoj »srečno« izmenjujejo na čelu. Za strojem. Njihov delovnik spet traja več, kot

je bila to zahteva pred sto leti. Štirinajst ur. Na svetek in petek. Zadnje izmeno je dvigalo pripeljalo iz jame na Silvestrovo, ko se je dan prevesil v drugo polovico.

Nihče, tudi že omenjeni Jože Vrabčič, ki je prvomajsko povorko usmeril na tiste blatne njive in v zaledenelo zemljo takrat zakopal tisti zidak, ni vedel in predvideval, kaj se bo tam kaj v teh letih zgodilo.

Danes rudarji pravijo, da je pet milijonov ton velenjskega lignita v letu dni skrajna meja naporov 5000-članskega kolektiva, ki ga sestavljajo občani iz skoraj vseh krajev Jugoslavije.

Čez štiri leta bo stota obletnica, odkar je legendarni zmagovalac arlberskega prelaza, Daniel Lapp, dal zgraditi prvi jašek. Dotlej so trije ali štirje rudarji na površini kopali lignit in z njim oskrbovali bližnje kovačije. Prihodnje leto bo obletnica odkar so štirje kurjači ta lignit začeli metati v prvo termoelektrarno. Ta je zmogla moč 36 konjev! Kmalu bo spet obletnica tistega dne, ko so v prvih dneh med vojno zasutega rudnika rudarji izkopali prve tone lignita. Leta 1946 nekaj več kot 182.540 ton. In pred kratkim pet milijonov ton...

»Pet milijonov ton premoga je izkop, ki ob sedanjih opremljenosti rudnika pomeni skrajni napor rudarjev. Ne smemo pozabiti, da gre tu za dnevni izkop premoga, ki bi naložen na vlak predstavljal kompozicijo, katere začetek bi bil v Celju — zadnji vagon pa v Velenju. Drži, da naš rudar ni več tisti klasičen rudar s krampom, toda tudi človeške zmogljivosti imajo meje,« pravi Franc Krivec, predsednik konference sindikata v REK Velenje.

»V vseh 27 osnovnih organizaci-

jah sindikata smo šli spet med ljudi in vprašali, ali bomo zmogli. Potrebe družbe so takšne in takšne, v normalnih okoliščinah je moč narediti toliko in toliko. Če k temu prištejemo proste sobote, bi to pomenilo toliko novih ton. Če prištejemo še praznike pa toliko ton. Do zadnjega dne v letu — pet milijonov ton. Rudarji so sprejeli pobudo. Že nekaj mesecev se izmenjujejo na čelu. Na delo prihajajo prej, z dela odhajajo pozneje. V resnici je trajal njihov delovnik okrog 12 ur.«

Tujec, ki pride v Titovo Velenje, niti ne slutiti, kaj šele, da bi vedel, kaj se dogaja pod njegovimi nogami. Težko je dopovedati, da so to, kar vidi, naredili ljudje, ki jih srečuje. Da so tu ljudje najprej gradili mesto in potem se sebe. Da so s svojim zasluzkom potem gradili naprej. Gorenje, tovarno za tovarno, šolo za šolo, stavbo za stavbo.

Po vojni je bil Šoštanj središče doline, Staro Velenje pa je šlo nekaj več kot osemsto prebivalcev. Ker je pod Šoštanjem ruda, so občinsko središče preselili. Tako kot selijo jaške.

Še pred nekaj leti je bil občan velenjske občine v obeh statistika na devetnajstem mestu po dohodku. Danes so te primerjave brezpredmetne, kajti že samo to, da se vsak dan iz okoliških občin vozi na delo v Titovo Velenje

skoraj sedem tisoč ljudi, pove več.

»Naš rudar je zavestno sprejemal obveznosti in jih tudi izpolnil. Velenju ni bilo nič podarjenega, to poudarjamo. In če zveni še tako neverjetno, je naše delo v sindikatu zdaj usmerjeno v to, kako urediti zadeve in preiti nazaj na 8-urni delovnik. Cena teh naporov je velika. Dnevno se srečujemo z invalidnostjo, z boleznimi. Naših težav nekateri nečejo videti. Mi, ki smo tu, vemo, kako je z rudarjem, ki mora zaradi prezgodnje invalidnosti ali bolezni s čela na drugo delo, da ta prehod pomeni veliko razliko v osebnih dohodkih, pri dolžini dopusta, da je s tem porušen njegov standard.

Toliko govorimo o stabilizaciji, o zmanjšanju porabe, o večji produktivnosti. Vprašajte naše rudarje, kaj menijo o tem! Mi malo govorimo, toda z delom dokazujemo, da se tako obnašamo. Zato nas boli, ko včasih kdo reče kar tja v tri dni — češ, kaj boste vi govorili, ko imate takšne plače...«

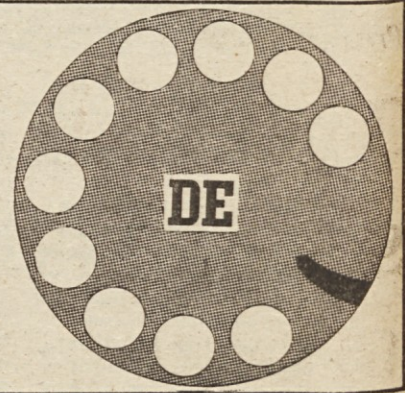
Drži, zgradili smo mesto, zgradili industrijo, ki ji ni primere ne v državi ne na svetu. Toda vse to je premalo, če ne bomo vsi enako gospodarno ravnali. Zdjaj je vprašanje, ali naj uvozimo prepotrebno opremo, ki bo že jutri dvakrat povrnila naložbo. Ob tem pa vemo, da še

vedno uvažamo predmete, ki smo jih sami sposobni izdelati celo to se dogaja, da uvažamo stvari, ki jih tudi sami že proizvajamo. Zato rudarji zahtevamo zaostretev odgovornosti. Ne samo odgovornosti znotraj delovne organizacije, občine ali republike. Ugotavljamo, da se ta odgovornost vse bolj zmanjšuje, čim dalj je od neposredne proizvodnje. Kako je mogoče, da se v našem samoupravnem sistemu nihče več ne drži dogovorov, sporazumov in tistih načel, ki smo jih sprejeli in da v isti sapi kažemo na druge in iščemo krivice?

Titovo Velenje združuje občane vseh naših narodov in narodnosti. Ni ga kraja v Jugoslaviji, od koder ni bilo delavca, ki je v Velenju pomagal graditi in graditi. Tisti, ki so ostali, in teh je večina, znajo ceniti napore in pozornost cenijo tega samoodpovedovanja, te obveznosti, ki smo jo sprejeli s poimenovanjem v Titovo mesto. Nihče ne trdi, da nismo delali napak, da smo imeli vedno prav. Svoje napake priznavamo in jih sproti popravljamo. Na generacijah, ki prihajajo za nami, pa je, da to delo nadaljujejo. Njim ne bo treba več z udarniškim delom graditi, morali pa bodo ceniti žrtve, ki so bile vložene v to, kar imamo danes. In danes imamo že veliko.«

Janez Sever

KLIČEMO LJUBLJANO 310-033
Na zvezi je Lojze Mežnarič, predsednik medobčinskega sveta ZS ljubljanske regije

— Prvi dan po novoletnih praznikih vas kličemo...

»Pa menda ne mislite, da še praznujemo! Delo že teče normalno, saj je program takšen, da se ga ne da z novim letom prekiniti. Jutri pripravljamo pogovor s predstavniki medobčinskega sveta ZSMS, kjer bodo sodelovali tudi občinski predstavniki mladine. Pogovarjali se bomo o pripravah na 3. konferenco ZSS o socialni politiki in socialni varnosti, predvsem pa o tistih vprašanjih, ki mlade najbolj zanimajo. V naši regiji je to predvsem zaposlovanje in izobraževanje. Prav na teh dveh področjih so se pri nas mladi najbolj tvorno vključili v priprave na konferenco. Ob tem bomo analizirali tudi rezultate priprav na proizvodno delo mladih ter se pomenili o akciji za vpis v usmerjeno izobraževanje.«

— Zvedeli smo, da pripravljate tudi reorganizacijo skupnosti za zaposlovanje. Zakaj?

»Nove razmere na področju zaposlovanja, predvsem pa spremembe v strukturi nezaposlenih in tudi večje število nezaposlenih delavcev nas sili v to, da razmislimo o boljši, bolj učinkoviti organiziranosti te skupnosti. Zato bomo namenili največ skrbi organiziranosti izvajalske funkcije skupnosti, torej delu delovne skupnosti za zaposlovanje in še posebej njenemu delu v občinah. Delavci, ki delajo v občinah, morajo bolj slediti potrebam združenega dela, mnogo bolj morajo biti povezani s kadrovskimi in socialnimi službami v organizacijah združenega dela ter postati nekakšen servis za delovne organizacije.

Po drugi plati pa moramo utrditi tudi delegatski sistem v skupnosti za zaposlovanje ter naravnati njegovo delovanje tako, da bo združeno delo v politiki zaposlovanja imelo glavno besedo. Za to so gradiva že pripravljena, vendar pa bomo ta mesec pripravili še dva širša posveta na to temo.«

— V novo leto ste potemtakem že zaorali. Programa dela medobčinskega sveta pa še niste sprejeli?

»Konec januarja ga bomo. Sicer pa ni nič posebnega, saj sloni na programu dela republiškega sveta. Le nekaj dodatnih nalog nameravamo opraviti v tem letu, ki niso v republiškem programu. Kajpak so to specifične naloge, ki jih pogojujejo razmere v naši regiji. Na seji konec januarja bomo sprejeli program, verificirali organiziranost skupnosti za zaposlovanje in opravili zaključno fazo priprav na 3. konferenco ZSS.«

Marjan Horvat

ZAHVALA

Ob nenadni boleči izgubi najine ljubljene hčerke **MAJDE ŽLENDER** se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so v najtežjih trenutkih čutili z nama in nama pomagali. Prav tako hvala vsem za izrečena sožalja in vsem, ki so najino hčerko pospremili na prerani zadnji poti.

Posebej se zahvaljujemo za sočutje in pomoč delavcem Delavske enotnosti, družbenopolitičnim organizacijam, Ljubljanskemu dnevniku in PTT servisu.

Mama Ivanka, oče Vinko in Matevž z družino

Pred volitvami

Tudi delegacije so samoupravni organi delavcev

O pripravah na letošnje delegatske volitve je bilo že veliko napisanega in tudi povedanega. Za nami so že postopki evidentiranja kandidatov za delegacije v skupščinah družbenopolitičnih skupnosti in v samoupravnih interesnih skupnostih. Marsikje so se tega dela lotili površno, čeprav velja za veliko večino temeljnih organizacij in drugih samoupravnih skupnosti, da so ob evidentiranju možnih kandidatov na prihodnjih volitvah temeljito pretresli dosedanje delovanje delegacij in delegatov, analizirali ovire, ki so onemogočale učinkovitejšo delo in pri tem opozorili zlasti na pomanjkljivo pomoč sindikalnih organizacij v procesu delegatskega odločanja.

Prav gotovo je tudi zato republiški svet ZSS tik pred koncem lanskega leta sprejel poseben dokument o kadrovske priprave na volitve ter priporočila za delovanje občinskih in osnovnih organizacij Zveze sindikatov Slovenije ob volitvah delegatov v organe upravljanja v organizacijah združenega dela (to gradivo smo objavili v zadnjem Sindikalnem poročevalcu). Na videz gre za različne volitve, vendar pa so med seboj vsebinsko povezane, tega se je v praktičnem delovanju osnovnih sindikalnih organizacij premalo zavedamo. Navadno v sindikalnih skupinah namenimo zelo veliko pozornost volitvam delegatov za samoupravne organe v organizaciji združenega dela, temeljito in včasih tudi do obisti »oberemo« kandidata, marsikje pa gre evidentiranje možnih delegatov za zbere skupščin družbenopolitičnih skupnosti prehitro mimo tako temeljitih razprav, kot je to navada pri kandidatih za samoupravne organe v »svoji hiši«. In prav to je hudo narobe, saj se potlej delegati in delegacije počutijo v organizacijah združenega dela kot organi izven delavske samouprave, kot podaljšana roka izvršnih organov v skupščinah in zaradi prešibke pomoči družbenopolitičnih organizacij in tudi samoupravnih organov v organizacijah združenega dela so »organi v zraku«, prepuščeni sami sebi.

Kritična analiza dela delegacij in delegatov je v vseh okoljih nujna in nenazadnje tudi osnova utrjevanja delegatskega sistema v naši družbi. Prav pri tem pa

imajo sindikalne organizacije prvenstveno vlogo, kajti zveza sindikatov ima poleg pomembnih nalog in obveznosti pri oblikovanju in uresničevanju samoupravnih socialističnih odnosov še odgovorno nalogo pri uresničevanju kadrovske politike v združenem delu in v družbi, saj je nosilec celotne politične aktivnosti pri volitvah delegatov za samoupravne organe v združenem delu in delegacij ter delegatov združenega dela za skupščine družbenopolitičnih skupnosti in samoupravnih interesnih skupnosti.

Tako je zapisano v številnih dokumentih in zato je treba delegatskim volitvam nameniti prav toliko — če že ne več časa, — kot volitvam v samoupravne organe. Toda sindikalne organizacije ne smejo obstati le pri pripravah volitev in volitvah samih.

Za to delo lahko dobijo oceno odlično, vendar pa kasneje zanamarijo nenehno skrb in zavemanje stališč do posameznih pojavov in problemov, ki naj bi pomagali pri opredeljevanju delegacij v skupščinskih zborih.

Res je sicer, da smo v tem mandatnem obdobju naredili pomemben korak za utrditev oblasti delavcev nad tokovi reprodukcije, vendar pa še premalo, da bi se delavci zavedali, da je tudi odločitev tistih delegacij in delegatov, ki so jih sami izvolili, odvisno, kdo in kako gospodarji z rezultati njihovega dela.

Marjan Horvat

Delavci v slovenskem gospodarstvu '81

Nakazane rešitve — še vedno odsev želja

Problema varstva otrok ni mogoče zožiti samo na možnosti zagotovitve varstva. Razsežnosti tega problema segajo tudi na področje kakovosti varstva, na okoliščine, v katerih ga starši zagotavljajo otrokom (težave s prevozom, z neusklajenim delovnim časom staršev in varstvene organizacije itd.) in so zanje bolj ali manj obremenjujoče, na odzivnost, ki jo taka ali drugačna oblika varstva sproža v počutju in razpoloženju otroka, na občutja, ki jih imajo starši glede na (ne)ustreznost določene oblike varstva in povzroča pri njih zadovoljstvo in sproščenost ali bojzani in psihično napetost itd.

Vsekakor pa mora biti v položaju, ko zaposleni starši ne morejo zagotoviti otrokom nikakršne oblike varstva, oziroma so oblike, ki jih sedaj zagotavljajo, skrajno nezadovoljive, skrb naše družbe usmerjena v izgradnjo zadostnega števila varstvenih zmogljivosti.

Ta prizadevanja so v preteklem obdobju obrodila bogate sadove. Poleg rednih sredstev iz sklada skupne porabe za te namene je gradnjo vrtcev močno pospešilo solidarnostno združevanje sredstev občanov v obliki samopriskpeva. Kljub temu je razkorak med razpoložljivimi možnostmi in željami ter potrebami staršev po vključitvi otrok v vzgojnovarstvene organizacije še vedno izredno velik: samo v l. 1980 je bilo zavrnjenih 15.170 prošenj za sprejem v vzgojnovarstvene organizacije. (Poročilo Zveze skupnosti otroškega varstva Slovenije za l. 1980. Delegatski poročevalec Skupnosti socialnega varstva, Otroškega varstva in Socialnega skrbstva Slovenije št. 2-81, str. 24.) Deloma je prišlo do takega položaja zaradi neuresničene srednjeročnega plana izgradnje (v l. 1976—1980 planirano 69.032, uresničeno 65.899 mest v

vzgojnovarstvenih organizacijah) vendar bi tudi ob izpolnitvi plana gradnje v tem obdobju ne mogli zapolniti tako občutne vrzeli, kot se kaže na področju pomanjkanja mest za družbeno varstvo otrok. V Sloveniji je vključenih komaj 34,4 % vseh otrok od 8. meseca do 7. leta starosti v družbeno varstvo, po nekaterih predvidevanjih pa bi ga potrebovalo okoli 45 % vseh predšolskih otrok. Skupnosti otroškega varstva si prizadevajo rešiti problem še na druge načine: z usposabljanjem in širjenjem mreže varstvenih družin, zlasti za otroke do 3. leta starosti, za te je najtežje zagotavljati ustrezno varstvo, dalje z ustanavljanjem varstvenih oddelkov v blokih večjih stanovanjskih naselij, očitno pa bo potrebno iskati še druge možnosti, da se problem varstva hitreje uredi.

Kako pa anketirani delavci urejajo vprašanje varstva predšolskih otrok? V naši populaciji ima 52,1 % delavcev po enega ali več predšolskih otrok. 21,0 % delavcev ima zagotovljeno varstvo za otroke v vzgojnovarstveni organizaciji. Med njimi je nadpovprečno visok odstotek staršev, ki so zaposleni samo v dopoldanski izmeni, medtem ko je število delavcev v dvo- in triizmenskem turnusu (nižje poklicno-kvalifikacijske strukture!) bistveno nižje od povprečja, število delavcev z deljenim delovnim časom pa je v mejah povprečja.

Vidik socialne diferenciacije se tu vidno začrtuje: delavci nižjih dohodkovnih skupin rešujejo problem varstva otrok na način, ki jih finančno najmanj prizadene (otroka varujeta starša, zaposlena v različnih turnusih), čeprav ne smemo zanemariti tudi vidika manjše možnosti vključevanja teh otrok v vzgojnovarstvene organizacije spričo neusklaje-

nega delovnika staršev in delovnika vzgojnovarstvenih organizacij.

V 19,7 % primerov zagotavljajo starši otrokom varstvo doma, zlasti v primerih, ko delajo samo v popoldanskem oziroma v dvo- in triizmenskem turnusu.

Nadaljnje oblike varstva smo oblikovali z vidika zagotavljanja varstva doma (stari starši, sorodniki ali drugi ljudje) kar ima za počutje otroka in staršev nedvomno prednost pred varstvom, ki ga starši zagotavljajo otrokom zunaj doma pri sorodnikih ali pri tujih ljudeh. Če bi hoteli slediti vidiku finančne obremenitve staršev, bi bilo seveda ustrezneje ločevati med oblikami varstva, ki jih zagotavljajo otrokom sorodniki, in oblikam varstva pri tujih ljudeh, ki so plačani za to uslugo.

Doma zagotavljajo varstvo otrokom sorodniki ali tuji ljudje v 15 % primerov, in sicer najintenzivneje pri mlajših delavcih (živijo s starši) in v primerih zaposlenosti delavcev v dvo- in večimenskem turnusu.

V varstvo izven doma vodi otroke 6,2 % staršev, pretežno delavcev starejšega in najstarejšega starostnega obdobja, ki pripadajo pretežno višjim izobrazbeno-kvalifikacijskim skupinam.

Želeli smo tudi ugotoviti, kako razmišljajo delavci o možnostih hitrejšega urejanja otroškega varstva, zlasti z vidika intenzivnejšega razvijanja nekaterih oblik varstva:

Med vprašaniami močno prevladuje mnenje, da je družbena usmeritev za intenzivnejšo gradnjo vrtcev tista, ki vodi k hitrejši rešitvi tega vprašanja

(44,4 % delavcev se opredeljuje za tako rešitev). Znatno delež (18,4 %) vidi hitrejšo pot za doseg tega cilja v pospešenem oblikovanju varstvenih oddelkov v delovnih organizacijah, bistveno manjši delež (9,4 %) pa v oblikovanju takih oddelkov v blokih, medtem ko le redki (1,2 %) vidijo te možnosti v širjenju varstvenih zmogljivosti v varstvenih družinah. Mišljenj, ki kažejo na prepričanje, da je mogoče s skrajšanjem delovnega časa za roditelje ali celo z začasno prekinitvijo dela enega od staršev to vprašanje urejati uspešneje, je razmeroma malo (10,0 %). Stališče glede gradnje vzgojnovarstvenih organizacij je dokaj izenačeno v vseh regijah, za ustanavljanje varstvenih oddelkov v delovnih organizacijah pa se bolj od drugih opredeljujejo delavci dolenske, gorenjske in ljubljanske regije, medtem ko varstvo v okviru varstvenih družin z visokim nadpovprečnim deležem zagotavljajo v ljubljanski in v celjski regiji; tudi za oblikovanje varstvenih oddelkov v blokih je največ glasov v teh dveh regijah.

Mišljenje, da bi urejali varstvo s skrajšanim delovnim časom staršev ali z začasno prekinitvijo z delom, se najpogosteje pojavlja v obalno-kraški in ljubljanski regiji.

Domnevamo, da so navedena mnenja v veliki meri odraz razmer in možnosti organiziranja otroškega varstva v okolju, kjer delavci živijo in delajo, nedvomno pa odsevajo tudi pozitivna in negativna občutja ter izkušnje delavcev v zvezi z eno ali drugo obliko varstva in so torej nakazane rešitve projekcije želja, kako urejati to tako pomembno življenjsko vprašanje.

Živka Črnivec

Titovo Užice

Resnično novi časi

Ko govorimo o Titovem Užicu, se moramo ozreti nekoliko nazaj v zgodovino. Navsezadnje je na Kadinjači padel znameniti delavski bataljon, tukaj je delovala užiška republika, prva svobodna oaza v zaslužnjeni Evropi.

Naš sogovornik Nedeljko Milič, visokokvalificirani kovinostrugar v sestavljeni organizaciji »Prvi partizan«, sicer pa delavec v delovni organizaciji »Armatura«, kjer je tudi predsednik akcijske konference sindikata, mnogo ve o teh časih, vendar pa se jih ne more spominjati, ker se je rodil kasneje. Leta 1950. Takrat nismo imeli samo svobode, marveč tudi novo državo.

Tudi najino srečanje, najin

pogovor se je tu začel in tu tudi končal. Nedeljko Milič ni hotel govoriti o sebi. Kljub temu smo poleg rojstnih podatkov zvedeli, da živi v družinski hiši v vasi Vrela, da je poročen in ima dva

otroka in da povprečno zasluži približno 15.000 dinarjev. Ni želel podrobno govoriti o samem mestu in njegovem razvoju, ker pač nima ustreznih podatkov. Podatkov pa pravzaprav nismo potrebovali, saj je že na prvi pogled videti, še zlasti, ker smo bili večkrat v tem mestu, da mesto raste. Raste v višino, ker to terja konfiguracija tal, vendar raste tudi življenjsko.

Pripovedoval nam je, kako vidi sedanjí trenutek mesta, ki je prvo dobilo ime po tovarišu Titu. Govoril je s preprostimi besedami, ni uporabljal sindikalnega izrazoslovja, čeprav je uveljavljeni sindikalni aktivist. Govoril je tako kot misli, čuti in želi. Pogovor je potekal sem in tja, vendar je imel nekakšen svoj tok.

Najprej o delegatskem odločanju. Milič misli, da gre v teoretičnem in demokratičnem pogledu za korak naprej, v praktičnem pogledu pa je ta korak še daleč. Po prvih dveh letih od uvedbe delegatskega odločanja so še bila upanja, delegati so še verovali, da bodo opravičili svojo funkcijo. Potem so se prednje postavile administracija, razne

strokovne službe, ki so s svojimi »ukazi od zgoraj« zatrele voljo vsakemu delegatu, da bi še deloval tako kot je treba. Tako so tudi največji zanesenjaki postali pasivni.

Za ilustracijo teh svojih trditev nam Nedeljko Milič lahko natrese iz rokava nič koliko primerov. Primer: togost administracije v občini do življenjskih problemov. To je strahopetnost ljudi, ki bi morali te probleme reševati. Gre za splošno zmešnjavo novega in starega. Po mnenju Miliča vsi delegati v delavskem svetu še zmeraj mislijo, da so poslanci delavcev in zato o tistem, o čemer bi morali delegatsko odločiti, izražajo svoje mnenje. Sogovornik parafrazira na ustrezen način Leninovo misel, da delavskemu razredu grozi največja nevarnost lastne birokracije.

Strinjamo se, kot Milič, z Leninovo tezo, vendar mislimo, da pasiviziranje delegatov nima nobene zveze z »lastno birokracijo«. V glavnem se strinja s tem. Meni na primer, da v nobenem delavskem svetu nihče ne bi mogel vplivati na odločitve, če bi bili delegati usposobljeni za

svojo funkcijo, če bi bili enotni in če bi delegatsko ravnali. Meni, da to ne velja samo za delovne organizacije, ampak za ves sistem delegatskega odločanja v občini.

V pogovoru se Milič dotakne tudi stabilizacije. Mnenja je, da je to zelo resna zadeva, do katere pa smo bolj ali manj neresni. »Če nismo za uravnilovko v osebnih dohodkih, nam je pripovedoval Milič, »potem nismo niti za uravnilovko v odgovornosti«. Tudi tu kaj moramo ravnati tako, kot to terja zahtevnost dela in nalog. Ni nam treba od zgoraj pripovedovati, da je vse v temeljnih organizacijah združenega dela, ker mi vemo, kjer je stvar, mi pa ne smemo rešitev videti pri tistih, ki so zgoraj. Vsak ima svoj del odgovornosti v izvajanju stabilizacije, vendar ta odgovornost ni za vse enaka, saj navsezadnje tudi osebnih dohodkov nimamo enakih.

Tako pripoveduje tudi o kolektivu, v katerem je zaposlen. Pravi, da je imela njegova delovna organizacija na začetku devet delavcev. To je bilo leta 1953. Zdaj pa jih ima 950. Mi-

nulo leto je ustvarila osemsto milijonov dinarjev dohodka, od tega tretjino iz izvozom. Izvojni načrt so izpolnili mesec dni pred rokom, že zdaj pa so sklenili pogodbe za izvoz blaga v tem letu v vrednosti 300 milijonov dinarjev.

»To vendar ni slabo za razvoj našega kolektiva in mesta. Ko smo začeli, smo bili med proizvajalci vodoinštalaterskih armatur med zadnjimi, zdaj pa smo med prvimi. Če je potrebno, delamo tudi ob sobotah in nedeljah. Zavedamo se, da je izhod v izvozu.«

Srečanje z Nedeljkom Miličem je trajalo dlje, kot kaže ta zapis, tudi pogovor je bil obširnejši. Ni želel preveč govoriti o tem, kako se je Titovo Užice razvilo v moderno mesto s 60.000 prebivalci in s povsem novim življenjem. Ko sva se poslavljala, bil je konec tedna in mesto je bilo v glavnem prazno, je dejal, da ni hotel samo kritizirati. Pravi, da so za razvoj mesta in občine gotovo neki novi časi, ki pa bi prinesli več, če ne bi bilo pomanjkljivosti, o katerih je govoril.

Miroslav Nikolič

O bistvu dogajanja na Poljskem

Zaton državnega in rojstvo poljskega socializma?

Novica o vojaškem udaru na Poljskem je v svetovni javnosti naltela na dramatičen odmev, ki je še posebej močan v socialističnem svetu. Vznemirjenost in zaskrbljenost ljudi, političnih in diplomatskih krogov ter tako imenovanega malega človeka z ulice je preseгла običajne meje predvsem zaradi neizogibnega soočanja z resnico, da je Poljska na usodnem zgodovinskem razpotju: v katero smer kreniti pri nadaljnji graditvi socializma. Nesporo je, da bo ta odločitev pomembno vplivala tudi na značaj in smer zgodovinskega razvoja socializma v drugih delih sveta in da je od uspešnega razreševanja konfliktnega položaja na Poljskem odvisna tudi politika popuščanja napetosti v Evropi in širše v mednarodni skupnosti.

Ni v krizi socializem, temveč državni model socializma

Osnovna značilnost in temeljno protislovje poljskih dogodkov od avgusta 1980 dalje je spopad med starim, birokratsko-državnim in centralističnim sistemom, v katerem prevladuje dogmatska, nazadnjaška miselnost, in med delavskim razredom, ki je vse bolj odločen pri postavljanju naprednih in upravičenih zahtev po drugačnem položaju v poljski družbi. V bistvu gre za prizadevanja poljskega delavskega razreda in poljskega naroda, da se uveljavi kot subjekt v odnosu do družbene produkcije in reprodukcije in da si izbori pravico za čim bolj neposredno vplivanje na bistvene družbene tokove. Ta boj bide poljski narod skoraj neprekinjeno od 2. svetovne vojne dalje.

Očitno je torej, da v krizi nista ideja in praksa socializma kot družbene ureditve — kot skušajo ljudi po svetu prepričati in zavajati protikomunistične sile na zahodu — ampak je v krizi državni model socializma, ki ga

je Sovjetska zveza do leta 1948 dokončno uveljavila v deželah vzhodne Evrope. Lahko bi rekli, da je poljska kriza najbolj značilen primer, ki opozarja, da so presajeni modeli socializma slej ko prej obsojeni na razkroj, ker so brez korenin.

Poljska kriza potrjuje marksistično resnico, da razvoj v svetu ni skrčen le na protislovje med kapitalizmom in socializmom, ampak da obstoje objektivna protislovja tudi znotraj socialističnega sveta. Za vzhodnoevropske države tako imenovane realnega socializma — kamor spada tudi Poljska — na primer velja, da niso uspeli razrešiti vprašanje odnosa med človekom in oblastjo, vprašanje svobode delavskega razreda in naroda v konkretnih družbenih okoliščinah. Poglavitna dilema sodobnega sveta in mednarodnega delavskega gibanja torej ni v opredelitvi ali kapitalizem ali socializem, ampak gre predvsem za vprašanje, kakšen socializem

graditi in razvijati. Čeprav je res, da vsak narod prinaša v socializem svoje izvorno izročilo, vsaka družba pa svojo vizijo osvoboditve človeka, pa je vendarle za sleherno socialistično družbo značilno dvoje: ukinitve dominantne vloge zasebne lastnine nad produkcijskimi sredstvi in nezlomljiva težnja narodov — po resnični svobodi na ekonomskem, političnem in drugih področjih. Tudi za poljski delavski razred je značilno, da se je uprlo obstoječemu državno-birokratskemu režimu in monopolu poljske združene delavske partije nad odločanjem v imenu delavskega razreda in naroda.

Poljski delavski razred terja human socializem

V skoraj leto in pol trajajočem obdobju delavskih stavk, protesta proti staremu sistemu in zahtev po drugačni, bolj človeški podobi poljskega sociali-

IZPOVED POLJSKE DELAVKE

»Pred deveto zjutraj nas je bilo kakih štiristo. Od zelenjadarja do pralnice, ljudje so stali po vsej dolžini ceste. Ob desetih so naposled pripeljali blago. A koliko: morda 10 kilogramov surove slanine, 40 kilogramov poceni klobas in nekaj mesa. Dobila sem kilo govedine s kostmi. Na karto za september. S tem sem stekla domov, kajti bilo je že čez enajsto. Potem ko sem nekaj skuhalo otrokom, se mi je že grozno mudilo, strpala sem kos kruha v torbo, kajti danes si ne moreš niti masla več privoščiti, in stekla v tovarno.

Postavi se enkrat v takem stanju k stroju in delaj. Roke v vodi, noge v vodi, odurna vročina. Pol obrata na levo, potem pograbi nogavico, jo potegnem čez formo, se sklonim nad kad, zajamem vodo, jo zlijem na nogavico, se spet sklonim nad kad, še enkrat zmocim nogavico in pri tem pazim, da ne zdrsne s forme. En voziček je gotov in zdaj se lahko zravnam. Voziček se odpelje v peč in hkrati pridejo že nove forme. In tako gre osem ur kot v vrtavki — za kosilo imam le petnajst minut. Ves trehuh je moker, voda mezi po rokah od pazduh in čeprav imam gumijaste škornje, so popolnoma mokre tudi noge. Tako garam že osemnajst let...«

Izsek iz izpovedi neke poljske delavke iz tekstilnega mesta Zyrardow, objavil jo je poljski tednik Literatura (29. oktobra lani)

zma se je izkazalo, da poljska združena delavska partija ni sposobna nakazati in odpreti perspektivo resničnih družbenih sprememb na ekonomskem in političnem področju. Nasprotno: vse bolj se je zaostrovala vrsta nasprotij na poljskem družbenem prizorišču: nasprotje med formalno vodilno vlogo poljske združene delavske partije na eni strani in njeno šibko močjo na drugi; nasprotje med vodilno vlogo, ki je bila

formalno prepuščena partij-skemu (in s tem državnemu) aparatu, ter dejstvom, da sta družbena moč in družbeno soglasje prešla bolj na stran Neodvisnih samoupravnih sindikatov Solidarnost; nasprotje med vodilno vlogo, ki jo je dobival delavski razred v gibanju, nastalem po avgustu 1980 ter med še vedno zelo omejeno vlogo, ki so jo bile temu delavskemu razredu pripravljene priznati institucije poljske države. Ker je poljska

Poljski narod je izčrpan od cikličnih družbenih kriz, ki še vedno niso odprle perspektive drugačnega, bolj humanega in bolj demokratičnega socialističnega razvoja...

ODMEVI V SVETU SO IDEOLOŠKO OBARVANI

Poljsko dramo po svetu spremljajo in komentirajo z bolj ali manj ideološko obarvanimi toni: KP Italije ostro obsoja vojno stanje na Poljskem in vztraja pri oceni, da se je izčrpalo obdobje, ki se je začelo z oktobrsko revolucijo in da je treba odpreti novo fazo izgradnje socializma v razvitem svetu, predvsem v zahodni Evropi; Izvršni biro socialistične stranke Francije je objavil petico in oceno, da »socializma ni mogoče graditi z nasprotovanjem lastnemu ljudstvu in s smešenjem demokracije«; ZDA so obsodile uvedbo vojaškega stanja in odgovornost za dogajanje na Poljskem pripisujejo Sovjetski zvezi; Moskva pa poudarja, da je bilo obdobje od avgusta 1980 dalje izključno obdobje »kontrarevolucije in divjanja antisocialističnih sil, ki ni imelo ničesar skupnega s socializmom«; jugoslovansko zapazanje je, da se je prvič v zgodovini socialističnih držav zgodilo, da je oblast prevzela vojska. S takšnim razvojem dogodkov je Poljska postala izredno nevarno krizno žarišče, ki bi utegnilo imeti hude posledice znotraj poljske družbe, v delavskem gibanju v svetu in v mednarodnih odnosih na sploh. Sicer je naše stališče, da o usodi Poljske lahko odloča le poljski delavski razred, samostojno, suvereno in neodvisno, brez slehernega nasilnega poseganja in vmešavanja.

NI IDEALNIH MODELOV SOCIALIZMA

»Bilo bi smešno, če bi našo revolucijo razglašali za nekakšen ideal, primeren za vse dežele, ter si domišljali, da je dosegla vrsto genialnih odkritij in uvedla celo kopico socialističnih novotarij«

Citat V. I. Lenina na 8. kongresu VKP b (1919)

Titova Mitrovica

S Titovim imenom k novim zmagam

Z veliko ljubeznijo do Tita in predanostjo njegovemu delu so se občani in delovni ljudje Kosovske Mitrovice odločili, da bodo svojo prihodnost trajno zaznamovali s Titovim imenom in poimenovali mesto Titova Mitrovica. Tako so pobrateni Albanci, Srbi, Črnogorci, Turki in drugi narodi in narodnosti obljubljali, da bodo neomajno nadaljevali po Titovi poti. Delovni ljudje Titove Mitrovice so pred

vojno, med narodnoosvobodilnim bojem in v povojni izgradnji bili v prvih vrstah boja za krepitev bratstva in enotnosti, skup-

nosti za samoupravni socializem. V najtežjih razmerah so dokazali, da jih nihče ne more odvrniti od Titove poti. To so pokazali tudi vsem sovražnikom, ki v teh krajih nikoli niso našli opore, tudi lanske pomlad, ko so se skušali iredentisti in kontrarevolucionarji vgnездiti v tem mestu.

Tovariš Tito je trikrat obiskal Mitrovico in se vedno zanimal za probleme njenih delavcev. Ljubezen in zaupanje tovarišu Titu so delavci nenehno dokazovali z večjo delovno zavzetostjo, prostovoljnimi delovnimi akcijami in drugimi delovnimi uspehi.

Mitrovica je danes eno od največjih industrijskih središč na Kosovu in v državi. Samo v »Trepči« je danes zaposlenih več kot 20 tisoč delavcev, petkrat več, kot jih je bilo pred vojno.

Zdaj predstavlja Titova Mitrovica z vsemi družbenopolitičnimi, kulturnoprosvetnimi in

zdravstvenimi ustanovami veliko središče z več kot 144 naselji. Ima 64 delovnih in temeljnih organizacij združenega dela, kjer so lani dosegli 1.990 milijonov dinarjev družbenega proizvoda. Delež industrije in rudarstva znaša 70 odstotkov, delež družbenega sektorja kmetijstva pa 0,5 odstotka. Narodni dohodek v prvih šestih mesecih lani je znašal 1.738 milijona dinarjev ali okoli 517 dolarjev na prebivalca, kot je povedal Dragan Vasić, predsednik občinskega sveta zveze sindikatov.

Od vseh zaposlenih v neproizvodnih dejavnostih dela več kot štiri tisoč delavcev v treh centrih osnovnega in petih centrih usmerjenega izobraževanja, ki zajemajo okoli 19.000 udeležencev in okoli 8.000 srednješolcev. Na fakultetah in v višjih šolah je redno vpisanih okoli 3.000 študentov.

Za zdravstveno zaščito skrbi Medicinski center z devetimi

temeljnimi organizacijami združenega dela, ki imajo na voljo več kot 700 bolniških postelj, za bolnike pa skrbi 124 zdravnikov, od tega 46 specialistov in 852 drugih zdravstvenih delavcev.

Velja poudariti, da je imela Mitrovica leta 1971 več kot 91 tisoč prebivalcev, zdaj pa jih ima že 106 tisoč. V času med obema vojnama je nudila zatočišče mnogim jugoslovanskim komunistom in bila središče revolucionarnega delavskega gibanja.

Med narodnoosvobodilnim bojem in revolucijo so ustanovili prvi partizanski odred in se organizirano in z orožjem v rokah uprli okupatorju. V močnem narodnoosvobodilnem gibanju so zrasli mnogi slavni heroji na čelu s Silviro Tomazini.

V povojnem obdobju so delavci, pod vodstvom tovariša Tita, častno izpolnili vse naloge pri obnovi in izgradnji naše do-

movine in prispevali k temu, da se je Mitrovica iz predvojne majhne vasi razvila v sodobno mesto s širokimi ulicami in v močno industrijsko središče.

Mitrovica je bila tudi središče razvoja samoupravljanja. Prvi delavski svet so ustanovili 1954. leta v »Trepči«, ki je leta 1980 dobila tudi nagrado AVNOJ.

Ob koncu je Dragan Vasić še posebej poudaril, da je bilo pred vojno v Mitrovici močno razvito sindikalno gibanje, še posebej solidarnost s stavkajočimi rudarji »Trepče« v Starem Trgu.

»Ponosni smo na delavski razred v tem kraju, saj so delavci pokazali, kako se je treba upreti sovražniku in njegovim pomagačem, po osvoboditvi pa zvesto sledili Titovemu delu in vztrajali na njegovi poti.«

UTRINKI IZ ZGODOVINE POLJSKEGA DELAVSKEGA GIBANJA

— Junija 1956 je v poznanski tovarni vagonov izbruhnila stavka: delavci so zahtevali boljši sistem plač in premij, hkrati pa so poleg socialnih postavili tudi izrazito politične zahteve: več demokracije, svobode in med drugim vrnitev Wladislava Gomulke. Prišlo je do demonstracij, ki so bile sprva mirne in organizirane, pozneje pa je del demonstrantov zasegel skladišča orožja, drugi delavci pa so zavzeli zapor, iz katerega so izpustili jetnike in jim razdelili orožje. Oblasti so tedaj poslale na ulice policijo in vojsko s tanki. V streljanju in spopadih, ki so sledili, je bilo po uradnih podatkih ubitih 38 ljudi in okrog 200 ranjenih, neuradnih podatkih pa je bilo žrtev nekajkrat več;

— leta 1968 je prišlo do množičnega študentskega upora, v katerem so študentje zahtevali več svobode in demokracije. Zlasti v Varšavi je prišlo do hudih spopadov in prelivanja krvi; števila žrtev niso nikoli uradno objavili;

— leta 1970 je prišlo zaradi slabega gospodarskega in socialnega stanja ter vala podražitev do ponovnih delavskih stavk in 17. decembra je vlada razglasila obsedno stanje. Delavci so se v sprejedu odpravili pred sedež partije v Gdansk. Nadnje so poslali policijo in prišlo je do neredov in streljanja;

— novi konflikt je izbruhnil poleti 1976, povod zanj pa so bile spet podražitve. Stavke so izbruhle v več kot sto tovarnah in podjetjih po vsej deželi;

partija izgubila stik z množicami in ker je odtujila oblast od delavskega razreda, je prišlo do stihijnega razvoja dogodkov, do nastanka in uveljavitve Neodvisnih samoupravnih sindikatov Solidarnost. Ker ni bilo subjektivnega dejavnika pri graditvi socializma, na katerega bi se delavski razred mogel nasloniti, se je poistovetil z Solidarnostjo, ki je postala tribuna za izražanje avtentičnih interesov delavskega razreda. Položaj se je vse bolj zapletal in zaostroval, ker se je poljska združena delavska partija izčrpavala v zagrizenem boju med dogmatskimi silami in socialistični prenovi naklonjeni struji znotraj nje in ker so se znotraj Solidarnosti pojavile

tudi protisocialistično usmerjene sile. Le-te so postajale vse glasnejše in ni moč zanikati, da je nastajala zaradi meščanskih pogledov in anarhističnih teženj v Solidarnosti določena idejna zmeda. Toda Solidarnost je v petnajstih mesecih v končni posledici vendarle v pretežni meri izražala in zastopala resnične interese poljskega delavskega razreda in poljskega naroda. Vojaška diktatura je potemtakem na nasilen način pretrgala to njeno zgodovinsko poslanstvo.

Uvedbo vojaške diktature na Poljskem poskušajo opravičevati s tezo, češ da je bil socializem na Poljskem ogrožen in da je šlo za kontrarevolucijo. Toda

jasno je, da poljski delavski razred ni bil kontrarevolucionaren. V resnici je šlo pri vojaškem udaru za premišljen korak in tiho soglasje ter uglašenost članic Varšavskega bloka, ki pomeni poskus obrambe državnega modela socializma in je naravnano v večjo strnjeno socialističnega tabora. Pri analizi poljskih dogajanj je zatorej potrebno imeti pred očmi blokovo pripadnost in vezanost Poljske ter njen geostrateški položaj. Uspoštovati kaže tudi kruto realnost sedanjega trenutka v svetu, ki ga določajo napeti odnosi med ZDA in ZSSR ter drugimi velikimi silami, ki se niso odrekle jaltski politiki delitve interesnih področij v svetu.

Odveč je torej poudarjati, da gre ob poljski krizi za umazano zakulisno igro velesil, da je prihajalo do taktiziranja v zvezi z dajanjem pomoči Poljski in da je bil tok poljskih dogodkov izpostavljen pritiskom, da bi se usmeril v »pravo« smer.

Ne glede na to realnost in na tragično dejstvo, da poljska združena delavska partija caplja za dogajanjem in da skuša v bistvu ohraniti sistem, ki je preživel, pa se Poljska vendarle ne more vrniti v stanje pred avgustom 1980. Poljski narod je namreč preveč vznejevoljen zaradi monopola partije nad oblastjo, zato ker je ta partija že dvakrat v povojnem obdobju izigrala njegovo zaupanje in ker njegov položaj še vedno ni svoboden.

Nekaj se v sestavi družbenih odnosov in poljski družbi mora spremeniti, pri čemer je bistveno, da pride do večje demokratizacije družbenih razmer. Brez demokracije namreč ni socializma, kot tudi socializma ni brez demokracije.

Teško je napovedovati, kam bo dejansko krenil nadaljnji razvoj dogodkov na Poljskem. Res je sicer, da je vojaški udar prizadejal udarec socialističnim silam v svetu in demokratičnim svoboščinam v poljski družbi.

Toda en korak nazaj v razvoju socializma še ne pomeni, da ni mogoče narediti dveh korakov naprej. Zato je treba zaupati poljskemu delavskemu razredu, silam prenov v poljski združeni delavski partiji in drugim socialističnim silam na Poljskem, da bodo vendarle uspeli v boju za osvoboditev poljskega delovnega človeka vseh spon odtujenosti in pri krepitvi njegovega položaja in vloge v poljski družbi.

V tem sklopu se torej ne moremo izogniti kritični presoji reagiranja ZDA na poljske dogodke, ki je sprejela gospodarske sankcije proti Sovjetski zvezi. Ta korak je namreč povsem blokovo naravnano in pomeni »hojo« prek pleč poljskega naroda, ki v nobenem primeru ne olajšuje razreševanja poljske krize, ampak mednarodni položaj — še posebej v Evropi — celo zaostrojuje in še bolj zapleta.

Svetel žarek upanja, da smer blokovega zaostrovanja v mednarodni skupnosti vendarle ne bo prevladala, je politično ravnanje zahodnoevropskih držav, ki vsaj za zdaj političnemu pritisku Washingtona ne podlegajo in ki so v zvezi z poljskimi dogodki sprejele bolj umirjeno in uravnoteženo politično oceno.

Emil Lah

Močnejši od vode

Od lanskega julija smo pisali o resnično velikih naporih zasavskih rudarjev. Nobenega dela se niso ustrašili, nobene žrtve v boju z vodo in muljem, ki sta jim pol leta ogrožala jamo Kotredež. Kaj kmalu sta bila zalita osmo in sedmo obzorje, sledili so si obeti in spet črne napovedi, dokler ni v pozni jeseni kazalo, da bo voda vendarle močnejša. Dvignila se je namreč za toliko, da je rudarje pregnala še iz šestega obzorja.

V Kotredežu je bil položaj že tako brezupen, da so madžarski strokovnjaki, ki so priskočili na pomoč, za nekaj časa obupali in dvignili roke. Kadar smo obiskali zasavske rudarje, pa pomenek z njimi ni razodeval obupa. Iz njihovih besed je velo zaupanje, da bodo vodo vendarle zmogli — celo tedaj, ko je ta najbolj močno vdiral v jamo in tudi tedaj, ko smo poslušali o pomanjkljivi opremi, o premalo črpalkah, ki jih trdoživ boj z vodo obremenjuje do skrajnih zmogljivosti. Ko so poleg pomoči madžarskih strokovnjakov iz te države dobili še močno črpalko, so računali, da bodo lahko odpravili okvare na prejšnjih. No, pogosto je zatajila tudi nova in ne za rudarje ne za opremo ni bilo počitka.

Proti koncu lanskega leta so se obeti v Kotredežu vendarle zjasnili. Kaže, da je strokovnjakom vendarle uspelo najti način, kako zamašiti vire vode in blata v jami. Zapri naj bi jih s posebnimi vrtinami, ki bi pritok vode vsaj pomembno zmanjšale, če ne že v celoti ustavile. Čež noč seveda ne bo šlo, tudi v korak s predvidevanji v sanacijskem programu za Kotredež menda ne. Vendar pa je najpomembnejše, da se položaj v jami po tolikšnih naporih izboljšuje in da požrtvovalno delo rudarjev ne bo kronano z neuspehom. Preobrat v jami je pomemben tako za prihodnost zasavskih rudarjev kot za položaj slovenske energetike. Pod vodo in blatom se namreč skriva 3 milijone ton premoga, po novih ocenah pa je v kotredeškem premogovniku še nekaj deset milijonov ton premoga odlične kakovosti.

Ob tem trdovratnem boju z vodo pa ne smemo pozabiti še na nekaj. Rudarji iz Kotredeža, kar se jih ni spopadlo z zalito jamo, so prav krepko kopali v drugih zasavskih jamah. V kisoškem in trboveljskem premogovniku so pomagali tovarišem do res rekordnega izkopa premoga v zadnjih lanskih mesecih. Presegli so načrte izkopa in tako nadomestili načrtovane količine iz Kotredeža. Prav trdemu delu rudarjev gre hvala, da so zasavski premogovniki kljub vsem težavam ujeli proizvodne načrte za leto 1981.

C. B.

Če odpove poslovna morala

Boj proti nepoštenju je prav gotovo tako star, kakor človeška zgodovina. Zelo kmalu so ljudje ugotovili, da se morajo varovati ne samo proti zmikavtom in podobnim tičem, ampak tudi proti nepoštenim obrtnikom, trgovcem in drugim »proizvajalcem«, ki so si debelili možno na račun lahkovernosti kupcev. Dandanes smo potrošniki zavarovani s kar debelim svežnjem zakonskih določil, ki ne določajo le spodnje meje kakovosti izdelkov, ampak tudi, kolikšno odškodnino morajo povrniti kupcu slabega izdelka. V pomoč so nam garancijski listi, inšpektorji, predpisane so kazni za kršilce predpisov, na koncu pa so še sodišča, ki razsojajo morebitne spore. Na koncu? Ne, na koncu ali pa na prvem mestu, če hočete, je poslovna morala, nenapisano pravilo odnosa proizvajalca, trgovca do kupcev. In če še ta nenapisani kodeks ne zdrži, so tu še častna razsodišča — pri gospodarski zbornici, katerega razsodbo smo ondan brali v časopisih. Razsodbo, da se novomeška tovarna IMV, oziroma njen toz Commerce ni držal dobrih poslovnih običajev ter da se mu zato izreče družbeni disciplinski ukrep »javni opomin z objavo v tisku« (ta toz se ni držal dogovorjenih dobavnih rokov za avtomobile, kupcem, ki so prekinili pogodbe, niso vračali denarja, zahtevali so razliko v ceni itd.).

Javna objava prekrška! Velika stvar! V resnici? Kje pa! pravijo poznavalci: kazen je samo moralna, organizacija, ki jo dobi, naj bi v javnosti veljala za poslovno nesolidno. Toda pri nas praktičnih posledic takšne »veljave« ni. Zaradi javnega opomina kaznovani ne bo materialno prav nič na slabšem (ne zamenjamo te kazni z odločitvami rednega sodišča, kjer teče nekaj sto tožb razočaranih, nesojenih kupcev IMV vozil) in zato, pravijo poznavalci, je takšna kazen eraka bevskanju kužka na karavano.

Prav radi bi zapisali, da v prihodnje ne bo več tako.

B. R.

Uvedba vojnega stanja je ukrep, ki pomeni konec politike prenov. Svet se sprašuje, ali je mogoče, da se bo pot k prenovi ponovno odprla?

Titograd

Osebnih dohodki še niso odraz dela

Trinajstega julija leta 1946 je Podgorica v navzočnosti tovariša Tita postala Titograd. Tovariš Tito se je v tem mestu mudil desetkrat. Prvič 5. avgusta leta 1940 in zadnjič 25. februarja leta 1977, ko so mu izročili prvo zlato plaketo glavnega mesta Črne gore.

Titograd, v katerem zdaj živi približno 95.000 prebivalcev z več kot 30.000 zaposlenimi, se je razvil v moderno politično, gospodarsko, izobraževalno in kulturno središče.

O Titogradu smo se te dni pogovarjali z Radmirom Radusinovičem, visokokvalificiranim delavcem IGM Radoje Dakić, ki je ena od večjih organizacij združenega dela v tem mestu.

— V vašem kolektivu ter v drugih kolektivih v Titogradu že dalj časa izvajate konkretne ukrepe in akcije za uresničevanje politike gospodarske stabilizacije. Kakšne sadove so rodili

ti ukrepi in kaj je treba storiti, da bi bili rezultati še večji?

»Izvajanje ukrepov gospodarske stabilizacije je bila in je še naprej podlaga programov in načrtov v vseh kolektivih naše občine. Tako je

moram poudariti, da se zavedamo zapletenosti gospodarskega položaja in možnosti za gospodarjenje. Jasno nam je, da je uresničevanje gospodarske stabilizacije ob razvijanju odgovornosti vsakega posameznika in vseh skupaj temelj našega nadaljnega dela. Poleg tega neugodne razmere za delo, nestabilno tržišče, otežen uvoz, nakup reprovizivov, prodaja končnih izdelkov — to smo doslej reševali bolj ali manj brez problemov — slabšajo ne samo sedanji položaj, ampak je to pričakovati tudi v prihodnjem obdobju. Kljub vsemu si bomo prizadevali za uresničevanje zadanih nalog, proizvajali kakovostno, varčevali na vseh področjih proizvodnje, čimbolje izkoriščali zmogljivosti, zmanjševali zaloge, poskušali manj izostajati z dela, saj je to edina pot za uresničevanje politike gospodarske stabilizacije.

V letu 1980, ki je bilo odločujoče za naš kolektiv, smo res dosegli zavidljive uspehe, kar potrjuje ostanek dohodka v višini 13,5 milijarde starih dinarjev. Gledano širše morda to niti ni kakšen pomembnejši finančni uspeh, vendar za naš kolektiv zares pomeni veliko, še zlasti, če se spomnimo, da smo pred nekaj leti (1978) poslovali z izgubo. Zelo pomembno je pri tem še to, da smo tak

uspeh dosegli s skoraj enakim številom zaposlenih, obstoječimi osnovnimi sredstvi in ob odplačilu zelo neugodnih sanacijskih posojil. K temu je prispevala predvsem naša boljša organiziranost in večja odgovornost do dela. Proizvodne zmogljivosti so bile izkoriščene 88-odstotno. To se doslej še ni zgodilo.

— Kakšne so največje težave delavcev v vsakodnevem življenju?

»Ko delavec pride na delo, ga najbolj moti to, da nima kaj početi. Večina delavcev je vestnih in zato jim je treba omogočiti delo. To pomeni, da moramo izboljšati organizacijo dela. Pogoste so težave z nakupom materiala, ni pravega združevanja dela in sredstev, ampak še zmeraj prevladujejo kupoprodajna zmerja. Na tem področju so doseženi komaj začetni rezultati. Čeprav smo se že zdavnaj odločili, da bomo ustvarjali samoupravne odnose. Delavci so tudi na tretjem kongresu samoupravljalcev povedali, da ne priznavajo meja, da jih ne podpirajo in če te meje so, in vemo, da so, potem jih postavljamo nekdo drug. Ko to govorim, mislim na pojave zapiranja v občinski, regionalne in republiške meje.

— Povejte nam nekaj o delitvi sredstev za osebne dohodke ter o delovnih in življenjskih razmerah delavcev v vašem kolektivu.

»Vprašanje delitve sredstev za osebne dohodke je pomembno družbeno vprašanje. Ta problem tare tudi nas. Ne tehtamo rezultatov dela po načelih zakonitosti o združenem delu, izvzemši nekoliko delavcev, ki se ukvarjajo s čisto proizvodnjo, pa še tukaj se v glavnem vrednoti količina in delno kakovost, medtem ko meril za gospodarnost ne upoštevamo. Vsa tako imenovana režija, kar je poseben problem sploh, ni vrednotena. Prevladuje diploma in na osebni dohodek skorajda ne vplivajo rezultati dela. Upamo, da bo kmalu zaživela delitev po delu.

Delovne razmere bi bile lahko boljše, vendar, če gledamo v celoti, so dobre, še zlasti, če se spomnimo, v kakšnih utesnjenih prostorih smo delali še nedavno. Zdaj imamo moderno opremljene hale, sodobno zaščitno pri delu, zagotovljen topli obrok itd. V večini odzov pa se ubadajo s stanovanjskimi problemi delavcev. Samo v našem kolektivu 1000 delavcev nima stanovanja, med njimi so taki, ki imajo že dvajset let delovne dobe. Tudi to vprašanje vse bolj odgovorno in hitreje rešujemo v vseh okoljih. Do konca minulega leta smo izročili delavcem 182 stanovanj, odkupili smo 200 parcel in podelili posojila delavcem za zasebno graditev. Pri razdeljevanju stanovanj pa de-

lavce jezijo številne nepravilnosti, saj se neredno stanovanja podelijo posameznikom mimo sprejetih meril. Na eni strani so delavci, ki nimajo stanovanj, na drugi pa posamezniki, ki imajo po dve stanovanji. Višek pa dajejo v najem. Pristojni v kolektivu in v mestu se morajo odločneje bojevati zoper te pojave.

— Trenutno je v Titogradu po evdenski skupnosti za zaposlanje skoraj 5.500 nezaposlenih. Kako gledate na ta problem in kaj bi po vašem mnenju morali storiti, da bi nezaposleni mladi ljudje, v glavnem izšolani, čimprej dobili zaposlitev?

»Problem nezaposlenosti je iz leta v leto vse bolj izrazit. Med 5.500 nezaposlenimi je namreč največ mladih in šolanih ljudi. Mislim, da se moramo lotiti hitrejšega reševanja tega problema bolj organizirano in odgovorno vsi — zaposleni in odgovorni za izvajanje politike zaposlovanja. Bolj pospešeno moramo ustvarjati možnosti za zagotavljanje delovnih mest nezaposlenim mladim in kvalificiranim ljudem, saj so sami najmanj krivi, da se vrsto let šolajo, dela pa ne dobijo, ker ozdi nimajo načrtov, pa tudi izobraževalne ustanove ne. Seveda mora biti cilj tega povečanje proizvodnje, torej gre za produktivno zaposlovanje.

Milanka Rakočević

O varstvu okolja z Matejem Borom

Brez dreves ni gozda

Z novim letom stopamo hkrati v drugo desetletje naše organizirane družbene skrbi za okolje, v katerem živimo. Mimo so časi, ko smo brezskrbno sekali gozdove, ne mence se za opozorila gozdarjev in kmetov, da gozd potrebuje pol stoletja, da spet zraste, gradili tovarne, ki so z visokimi dimniki in oblaki dima oznanjale tehnični napredek, hkrati pa onesnaževale zrak in vodo. To ni očevek, saj je bil les v letih intenzivne povojne izgradnje tako rekoč vse, kar smo lahko izvažali. Tovarni ni bilo, te smo morali šele zgraditi in kdo bi tedaj mislil na zrak, ki je bil čist kot kaplja rose, in reke, ki so spod vršacev tekle čiste in se čiste izlivali v večje, vse tja do morja. Potrebovali smo tovarne, te so bile sol napredka in kruh za milijone, ki so se prvič v novi, Titovi Jugoslaviji najedli do sita in prvič zaživeli v človeka dostojnih stanovanjih. Skozi tako poudarjeno rast industrializacije je šel ves tehnološko razvit svet in povsod je opojno zmage nad naravo sledilo spoznanje, da naravni viri niso neizčrpni in da je zdravo okolje vrednota, brez katere je vsak tehnološki napredek varljiv. Kaj pomaga osem ur dela in kaj pomaga zagotovljenih osem ur počitka, če je okolje, kjer naj bi aktivno preživeli prosti čas, zastrupljeno.

In zdaj ne več z očitkom, s ponosom lahko zapišemo, da smo bili Jugoslavlani in v Jugoslaviji Slovenci med prvimi, ki smo organizirano pozvali na varovanje okolja, zapisali skrb za zdravo okolje v ustavo kot neodtujljivo človekovo pravico in že marsikateri tovarni, ki je bruhal v zrak črne saje in strupene pline, nataknil dimnik, speljali strupene vode v čistilce in jih neškodljivo vrnil naravi. Zato tovarne niso nič manj lepe, nič manj ponosne, ponosni smo lahko le mi, da se po osveščenosti za zdravo okolje uvrščamo med najkulturnejše narode.

Nemajhen delež za to, da popravljamo napake, ki smo jih naredili v preteklosti, ko nismo bili še toliko bogati, da bi lahko poleg tovarne zgradili še čistilne naprave, in da se začnemo vesti ter se marsikje že vedemo tako, da bomo zanamcem zapustili dediščino, ki smo jo nasledili neokrnjeno, obogateno z vsem dobrim, kar prinaša tehnološki razvoj, ima tudi pisatelj, pesnik in prevajalec Vladimir Pavšič — Matej Bor, slovenski kulturni delavec, ki je že vso NOB stal in v vsem povojnem času z obema nogama stoji v slovenskem kulturnem prostoru in v njem pušča sled.

Z njim je v teh zimskih dneh, ko so snežinke zabrisale tudi rane, ki jih je nepremišljena človekova odločitev globoko zasekala v okolje in jih bomo zdravili še dolgo, nastal tale pogovor.

Letos mineva deset let, kar je skupina kulturnih in znanstvenih delavcev, med katerimi ste bili tudi vi, naslovila poziv na slovensko javnost, da se zavemo, kako moramo organizirano poskrbeti za okolje, v katerem živimo, sicer nam bo življenje med uničenimi gozdovi, zastrupljenimi rekami in v slabem zraku postalo nevzdržno. Kako to, da je ta poziv izšel prav iz vrst kulturnih delavcev in maloštevilnih osveščenih znanstvenikov, ne pa od strokovnjakov, ki pripravljajo tehnološke posege v naravo?

Vznemirjenost, da grobo posegamo v človekovo materialno in duhovno okolje, sem začutil že v petdesetih letih. Tedaj sem napisal poemo Šel je popotnik

skozi atomski vek. Ta je zbudila doma in v tujini veliko zanimanja, izšla je v zbirki mojih pesmi, pa tudi samostojno v več tujih jezikih. Zanimiva je njena nemška bibliofilska izdaja, opremljena z ilustracijami, pravkar pa se dogovarjamo za arabski prevod. Značilno!

Zame kot pisatelja je ekološko vprašanje hkrati moralno-politični problem celotnega človeštva in vprašanje njegovega nadaljnjega obstoja. Če ne bomo uspešno rešili vprašanj, ki jih pred človeštvo postavlja pospešena industrializacija, se nam ne bo pisalo dobro. Ekološka bomba je hujša od atomske. Njene nevarnosti se vsi zavedamo, se ji uspešno organizirano postavljamo po robu, dosti bolj kot ogroženosti okolja, čeprav je to po mojem mnenju bolj prisotno in zato nevarnejše. Atomaska bomba je doslej eksplodirala

in povzročila opustošenje enkrat, ekološka bomba pa eksplo-dira vsak dan.

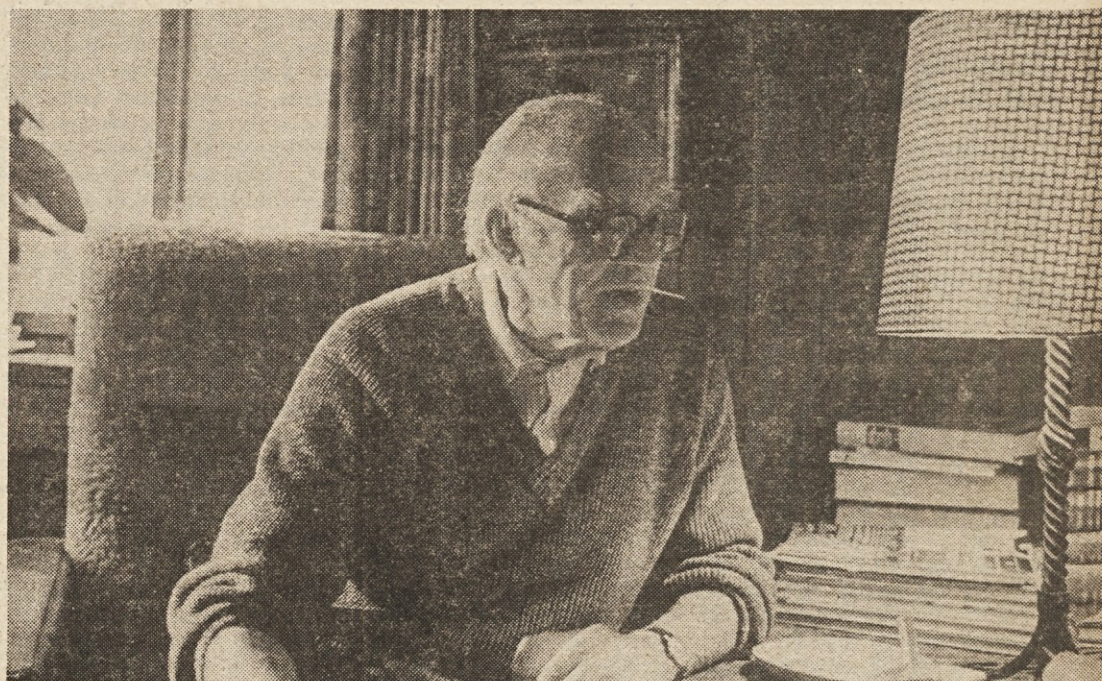
Pa vendar, kako to, da ste vi to vprašanje začutili že v petdesetih letih, ko na svetu le malokateri resneje razmišlja o ogroženosti okolja. Naravni viri so se nam zdeli neizčrpni in svet prevelik, da bi ga lahko uničili z nekaj tovarnami?

Kmalu po vojni sem dobil v roke knjigo Rachel Carsten The Silence Spring. Ta knjiga me je pretresla, saj je bila prvo opozorilo, kaj se dogaja z naravo, s katerim sem se srečal. Carstenova opozarja v tej knjigi predvsem na nevarnost nebrzdane uporabe diditija, ki je bil po vojni veliko upanje človeštva. Carstenova je dokazala, da je ta snov že v vseh živih organizmih, celo v morju, ter opozorila, kako škodljiva je.

Dovolite medvprašanje: kako vi prevajate angleški naslov The Silence Spring. Molčeca pomlad, Pomlad, ki molči.

V slovenskem prevodu je knjiga izšla pod naslovom Nema pomlad. Na Zahodu je bila knjiga bestseller, pri nas pa žal ne. Ne vem zakaj, izšla je v začetku našega gibanja in na našo pobudo. Zakaj se mi zdi boljši prevod Nema pomlad? Zato, ker tam, kjer škrope nasade z diditijem, pomro čebele in žuželke, zrak ostaja brez njihovega brenčanja, cvrkotanja in šumenja, okolje je nemo, grozljivo. Knjiga je bila huda obtožnica in avtorica je kljub silovitemu odporu ameriških firm, ki so z diditijem kovalе neverjetne dobičke, vendarle zmagala. Danes so že vse tehnološko razvite družbe prepovedale uporabo diditija doma, niso pa ga prepovedale delati. Multinacionalke ga lahko brezskrbno izvažajo v dežele tretjega sveta, kar se mi zdi višek cinizma, posebej še pojasnilo, da Američani diditi samo delajo, njegova uporaba pa ni stvar ZDA. V tem pogledu smo tudi mi tretji svet. Pri nas še vedno pod različnimi komercialnimi imeni delamo diditi in ga tudi uporabljamo.

Ne dolgo tega mi je prijatelj

Svojima otrokoma sem v knjigi v posvetilo napisal, da Popotnik ni prerokba, da je to svarilo... (Slika: M. Jularič)

Zelinka, ki je po vojni sestavil recept za »pijačo naše mladosti« »cockto« kot jo sedaj priporočajo, dejal, da današnja cockta ni več njegova. Njegova je bila narajena iz naravnih surovin, današnja pa ni več ista. On mi je tudi dejal, da bi lahko v Jugoslaviji delali in uporabljali neškodljive insekticide, kot počno v tehnološko razvitih deželah Zahoda, pa jih ne.

Pa je to mogoče?

Seveda je. Izdelujejo jih še v naši neposredni bližini, v inštitutu Karla Vlaha v Trstu. On je našega rodu in sem ga obiskal. Razložil mi je, da dela biološke insekticide, ne pa kemičnih. Ti nimajo takšnih posledic kot diditi, njihov koristni učinek pa je enak, le da se proti naravi borimo z naravo. Mi pa še vedno delamo diditi in se vedemo kot najbolj nerazvite dežele sveta. Pri nas je diditi celo v prosti prodaji. Ne obravnavamo ga niti tako kot druge strupe, ki se jih da kupiti le s potrdilom in v za to posebej specializiranih trgovinah.

Vaša pesnitev Šel je popotnik skozi atomski vek je protest zoper atomsko bombo, vi pa se borite predvsem za zdravo okolje, manj proti oboroževanju z atomskimi bombami?

Moje popotnik je protest zoper atomsko nevarnost in hkrati protest zoper notranje okuženje človeka. Zoper razpad človekove osebnosti, zoper slabo preračunane posege v človekovo okolje, ki puščajo v človeku globoke in trajne sledove. Ko sem bil v New Yorku, sem hodil po Peti aveniji in si rekel: Šel bom do prvega drevesa. In glejte, imel sem občutek, kot da sem sam po-

potnik in grem skozi svoj atomski vek. Po uri in pol hoje sem našel prvo drevo in še to je umiralo. Doživljal sem, kar sem toliko let prej sam napisal. V tem atomskem veku, na tej Peti aveniji bi težko našel prst za grob za ptico in ji zasadil rožo nanj, kot sem napisal v pesmi. Torej je ta moja pesem tudi protest zoper brezdušni cement in brezdušno arhitekturo, je protest zoper našo čestokrat brezumno civilizacijo, zoper atomsko civilizacijo, kot ji pravim. Nisem za vrnitev v srednji vek, k hišam, kakršne so gradili tedaj, k svetilom, s katerimi so si svetili tedaj, načinom ogrevanja, s katerimi so se greti tedaj. Odločno pa se zavzemam za to, da bi arhitekti morali biti bolj osveščeni, da bi načrtovali v skladu z ljudskim izročilom. Že zdavnaj bi morali imeti različne prototipe hiš, ki bi temeljile na stavbarskem izročilu prejšnjih dob, prototip gorenjske, kraške, dolenske, panonske hiše. Sodobne, vendar v skladu z okoljem, kjer rastejo, ne pa da so brezdušne. Domačne bi morale biti in iz domačih materialov. Težiti bi morali k temu, da prenesemo najboljše iz mesta na vas in z vasi v mesto, mi pa počnemo ravno narobe, najslabše izkušnje iz mest vsiljujemo vasi in najslabše vsiljujemo prenašamo v mesto.

Naj ponovim. Nisem proti industrializaciji, nasprotno. Denimo Iskra je s svojimi obrati prinesla življenje v številne doline, ki bi sicer opustele. Tako pa zanje zdaj skrbi kmet, ki je s popkovino vezan na zemljo. Res je dopolndne delavec in popoldne kmet, vendar je s stroji in novimi spoznanji tudi samo popoldne kos zemlji, ki jo je nekdanj s primitivnimi sredstvi težko obdelal

ves dan. Nisem proti podelavcu in pokmetu, kot so bili nekateri po vojni — zasluga teh polkmetov je, da pridelajo hrano zase in še prodajajo jo — sem pa zoper kasarnizacijo: tudi tovarne se lahko ujemajo z okoljem.

Omenili ste pozitivno plat industrializacije. Kaj pa njena negativna?

Slabo je, da »z napredkom« prihajajo v vas stvari, ki so ji tuje. Marsikateri kmet se napačno urbanizira. Začenja kmeti, izgublja svoje korenine — lahko celo uide z zemlje. Tu se mi postavlja vprašanje najmlajšega rodu — disko kultura se širi v vas.

Ste vi za ali zoper disko glasbo?

Zoper. Ker to ni glasba, ampak hrup. To je v bistvu....

...Ste vi že bili v disku?

Da.

In kakšen občutek ste imeli?

Grozen. Saj ne moreš govoriti s sosedom. Ti decibeli so tolikšni, da jih uho preprosto ne prenese.

Pa menite, da ni to samo konflikt generacij, stari ne razumejo mladih?

Ne. Ljudje beže pred sabo v tišino ali pa v hrup. To je znana stvar. Filozof Schopenhauer je dejal v svojem eseju o hrupu, da je ta v obratnem razmerju z inteligenco. Včasih je bil hrup ropotanje okovanih koles po kamnitem tlaku in pokanje z biči. Strinjamo se s to mislijo. Menim, da hrup ubija misli. Mladi so siti tega sveta in svojih misli in beže v disko, v hrup, ne pred svetom, ampak pred sabo.

Ta Schopenhauerjeva misel je v času, ko jo je napisal, manj odmevala kot

Titova Korenica

Boj s sponami nerazvitosti

Titova Korenica je najstarejši kraj s Titovim imenom. S svojimi 115.200 kvadratnimi metri površine je po velikosti tretja občina v SR Hrvaški. Na območju sedanje občine, ta se razprostira večidel na območju najsiromajšnega dela Like, je do vojne živelo okrog štirideset tisoč prebivalcev, ki so se, razen uradnikov, preživljali s kmetijstvom in gozdarstvom. Narodnoosvobodilna vojna je zahtevala 6.399 žrtev, od tega jih je skoraj 2.800 padlo s puško v roki. V boju se je prekalilo 12 narodnih herojev, 22 generalov in 400 nosilcev Spomenice 41. Danes živi v občini 12.200 prebivalcev, od katerih jih je 3.300 zaposlenih.

Zagotovo je na mestu ugotovitev domačinov, da niti vsak tisoč izmed brezštevilnih modernih turističnih nomadov, ki vsako leto drve po cesti iz Karlovca do Plitvice in naprej do morja, ne ve, da je Titova Korenica najstarejši kraj s Titovim imenom. Se manj, da je ta majhen, komaj opazen kraj, središče nekdanjih šestih občin. Kaj šele, da bi vedeli, koliko je tukajšnji življenjski pretpred vojno. Korenico so si 72-krat lastili, jo

prav tolikokrat osvobajali in okupirali, da bi jo le nekaj dni predtem, ko je padel Berlin, v resnici dokončno osvobodili. Toda medtem je bila že dolge dni svobodna. Na tem območju je bilo že marca 1942. leta osvobojeno ozemlje, tu je bil vrhovni štab, Centralni komite komunistične partije in skoraj celotno vodstvo osvobodilnega gibanja Hrvaške. Kore-

nica je bila poleg Moskve redek kraj, kjer so tega leta javno in brez prelivanja krvi praznovali 1. maj...

Svoboda je Korenico obsajala v ruševinah. Vojna vihra ni pustila kamna na kamnu, niti ena sama hiša ni ostala cela. Od vsega, kar je v tem delu že tako škrte Like ostalo in prestalo kroglo, so požgali. Od 66 naselij na območju sedanje občine so jih 60 upepelili do zemljine skorje.

»Le malo območij v Jugoslaviji je bilo tako siromašnih, kot je bilo naše do osvoboditve. Pred vojno ni bilo niti enega industrijskega obrata. Tisti, ki je kdajkoli zavil s te nove, 1973. leta modernizirane ceste, si danes mogoče še lahko ustvari tedanjjo podobo Like.« meni Dušan Čanak, predsednik občinskega sindikalnega sveta v Titovi Korenici.

»Danes imamo v občini 17 osnovnih organizacij sindikata v štirih delovnih kolektivih. Največji, najpomembnejši in v bistvu odločilen nosilec gospodarskega razvoja in s tem življenja v občini je kolektiv Plitvičkih jezer, ki po sedanjih organiziranosti zaposlujejo skoraj polovico vseh zaposlenih v občini in združujejo vso dejavnost od kmetijstva do lesnopredelovalne industrije in visokega turizma. V tej delovni organizaciji je zdaj osem tozov, med njimi je nekaj tudi takih, ki so z združitvijo premostili vprašanje donedavnega obstoja.

Vse, kar je v občini industrije, je,

kot rečeno, bilo zgrajeno po vojni. Gre za večje delovne skupnosti, kot so Likagraf in Lika plast in zdaj SAIT — tovarna samolepilnih antikorozijskih trakov. Te kolektive trenutno še pesti odplačevanje kreditov in drugih obveznosti. Prva tovarna oskrbuje tri četrtine jugoslovanskega trga s kartonsko valjasto embalažo, po drugi strani pa ji pridobila sloves izredno kakovostnega tiska.

To, kar je največja vrednost našega boja, bratstvo med narodi, to, kar je bil tudi vzrok, da smo 5. oktobra 1945. leta prvi dobili pravico in dar, da smo se lahko poimenovali v kraj s Titovim imenom, smo v praksi uveljavili tudi z graditvijo gospodarskih odnosov med kolektivni ne glede na občinske, narodnostne ali republiške meje, je izgradnja nove tovarne s sovlaganjem slovenskega delovnega kolektiva Jože Kerencič v Ormožu. Gre za novo tovarno, ki je bila zgrajena s soudeležbo Slovenije, Hrvaške, zveznega sklada za nerazvite in nas, gre za tovarno, ki je komaj dobra zakoračila na tržišče, ko je kolektiv »prestrelila« stabilizacija — uvoz surovin. In pogledite, kolektiv, ki je tako prečerno, kot pravite vi v Sloveniji, začel s proizvodnjo, z delom v najsodobnejših prostorih, na najsodobnejših strojih z najsodobnejšo tehnologijo, se je čez noč znašel v nepremostljivih težavah. Do nedavna je bila za proizvodnjo izkoriščena le četrtina zmogljivosti...

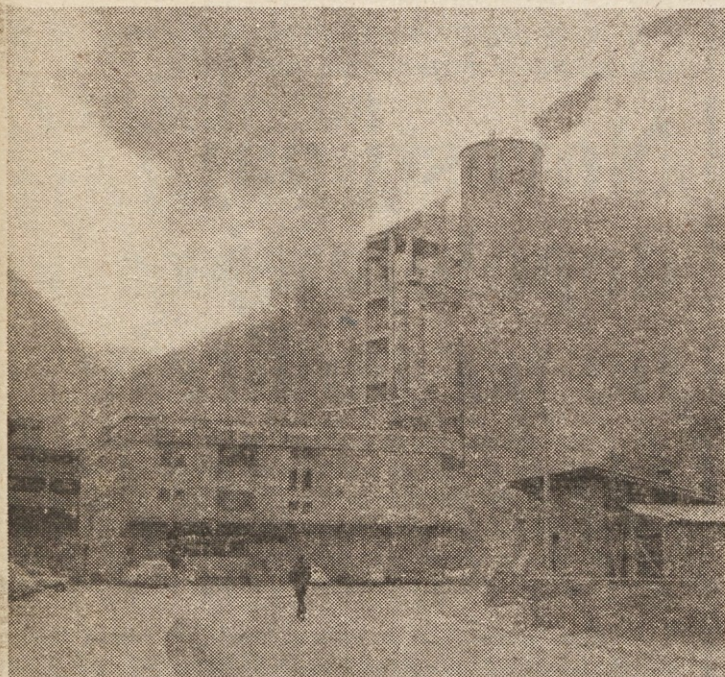
Res je, da gre le za 4,5 milijona izgub, toda to je breme, ki ga ta toz, niti »Jože Kerencič« v Ormožu sama ne zmoreta pokriti. Vidite, in tu je zdaj tisto naše delo, sindikat, solidarnost, razumevanje in izpit ekonomičnosti, dobre ekonomije; da kolektivu, ki je bil žrtev nekkih ukrepov, pomagamo. Gre za sanacijo razmer, da bi temu kolektivu omogočili že v prvih dneh letošnjega leta polno proizvodnjo. Povprečni osebni dohodek je tu nekaj nad 5 tisoč dinarjev, večina zaposlenih pa prejema manj kot štiri tisoč dinarjev na mesec.

Ko sem se že dotaknil osebnih dohodkov, moram povedati, da so povprečni osebni dohodki zaposlenih v naši občini okrog 8 tisoč dinarjev ali za približno 30 odstotkov nižji od republiškega povprečja v SR Hrvaški. To navajam, da bi lahko nazorno prikazal vrednost in bistvo vsake naložbe, ki se je lotimo v občini. Glede na to, da vsaj za zdaj ni vprašanje glede ureditve nevsakdanjih in nepredvidenih težav v zvezi s tozdom »Jože Kerencič« v Ormožu, ob tem ni potrebno posebej naglaševati, koliko različnih preprek je ob takih težavah treba preskočiti, lahko rečem, da stopamo v novo leto z velikimi pričakovanji.

V sindikatu menimo, da bomo uspeli s povečanjem proizvodnje ustvariti tudi večje dohodek. Ker gre za povsem nove proizvodne obrate,

bi lahko izboljšali tudi organiziranost proizvodnje. Za našo občino je še najpomembnejše, da kljub vsemu veliko gradimo. Gre za sovlaganja v nerazvita območja; naša občina pa sodi med najnerazvitejše v republikli. V mislih imam »21. maj« iz Rakovice — nov obrat za proizvodnjo manjših motorjev — nova tovarna bi naj zaposlila 140 delavcev. Tu je tudi SAIT — nova tovarna antikorozijskih trakov, ki bo zaposlila 160 delavcev...

Glede na to, kar smo imeli in kar imamo zdaj in kar si želimo, smo seveda morali zanemarjati delavčev standard. Toda tudi o tem bi se dalo razpravljati. Res je, nekateri naši delavci čakajo na primer na stanovanje tudi po deset ali celo več let. S skupno pomočjo smo uspeli rešiti najhujše težave. Naš narod je, tako kot drugod, mnogo trpel. Zato spoštujemo in cenimo vsako žrtev in prizadevanja, da bi si tudi ta občan Like ustvaril tako življenjsko raven, da mu ne bi bilo treba več po svetu. Zdaj je samo še okrog 250 naših delavcev v tujini in ti delavci se počasi vse številneje vračajo domov. V občino se vrača vse več mladih, šolanih ljudi, menim, da veliki ljudje, tako da žrtev Končarjev, Oreškovičev, Opsenice, Četkovičev, legendarnih revolucionarjev in borcev za današnji, to bi rad poudaril, današnji dan — niso bile zaman. Kajti, koliko bi bilo vredno in smiselno življenje za nas, če bi nam že oni vse podarili...« J.S.

Povsod, kjer uničujemo naravo, uničujemo tudi človeka... (Slika: A. Ulaga)

misel, ki jo vi zdaj ponavljate za časopis.

Tedaj je bil hrup seveda manjši kot danes in je motil le najbolj izostreno uho in občutljivi duh, kot je bil Schopenhauerjev. Spominjam se svojega bivanja v Firencah, ko sem stanoval v sobi z oknom, obrnjenim na cesto. Že ob štirih zjutraj je bil hrup silovit. Prosil sem gospodarja, da mi da sobo s pogledom na vrt. Dal mi jo je in nič dražja ni bila tedaj. Bi bilo danes še vedno tako?

Vrniva se k začetkom gibanja za varstvo okolja. Ste se vključili vanj kot pesnik, torej kot človek, ki občutljiveje dojema okolico?

V Klubu kulturnih delavcev smo imeli razpravo v zvezi z Avčinovo knjigo Človek proti naravi. V razpravi, ki se je zavlekla pozno v noč, smo kulturni delavci in nekateri znanstveniki, ki so sodelovali v pogovoru, prišli do spoznanja, da ni dovolj samo ugotavljati, kako je narava v tej naši Sloveniji prizadeta, ampak da moramo ukrepati. In tako je nastala naša izjava in pobuda za ustanovitev Skupnosti za varstvo okolja Slovenije. V njej smo se vprašali, kje je vzrok za degradacijo okolja: ali morda ne usmerjamo človeka napačno. V naši družbi ne more biti vodilo dobiček, kot je v kapitalizmu, največja vrednota je vendar človek. Zavzemali smo se za ekonomijo z ekologijo in ne ekonomijo brez ekologije, katere priča smo bili. Sicer pa so o tem pisali največji znanstveniki, znani pod imenom Rimski klub, v knjigi, ki svari pred brezumnimi posegi v okolje.

Kdaj ste knjigo brali zadnjič?

Pred nedavnim. Menim, da drži še vse, kar so pred desetletjem v njej zapisali, dvomim samo o maltuzijanski tezi, da človeštvo narašča v geometrijskem zaporedju, viri hrane in surovin pa aritmetično. Najnovejši kazalci tega ne potrjujejo. Sicer pa ni več odgovornega državnika na svetu, ki pri načrtovanju prihodnosti države, ki jo vodi, ne bi upošteval opozoril Rimskega kluba.

Ko ste ustanovili kmalu zatem skupnost za varstvo okolja Slovenije, ste bili večkrat deležni pomilovalnih pogledov in omalovažujoče kritike, češ da se borite za čisti studenec, ne pa za zastrupljene reke, za drevo ob cesti, ne pa gozdove, ki umirajo, skratka, da se borite za drevesa in ne za gozd.

Tudi to je bilo. Nekateri varstva okolja niso razumeli celovito in vsako izjavo, ki jo je dal posameznik, so naši nasprotniki že proglasili za naš program. Pa kljub vsemu tudi gozda ni brez dreves. Vedno sem skušal gledati celovito.

V začetku svojega pisanja sem bil tudi sam kot novinar deležen številnih odklonilnih stališč glede varstva okolja, češ da to ni pomembno. Danes pa radio priporoča, da bolniki in starejši ostajajo doma, kadar je zrak okužen. V pogovoru ljudi se je v teh desetih letih marsikaj spremenilo. Pri predlogih, ki jih je dajala skupnost za varstvo okolja, sem često slišal: Kdo je to

dejal: Bor, Bebler? in komentar: A ja, Bor in Bebler. Niso vaju jemali vedno resno. Se je tudi pri tem kaj spremenilo?

Se je, in to korenito, saj so se vsa naša opozorila izkazala za stvarna in resna.

Očitani so vam, da je vaše gibanje »divje«, da se organizirate mimo dogovorjenih oblik družbenega povezovanja.

Tudi to so nam očitali. Pa vendar ni res. Povezali smo se s socialistično zvezo in skupščino, predlagali smo jima, da ustanovita ustreznih komisiji. Da sta ju ustanovili, da smo dobili komite za varstvo okolja, da smo med prvimi na svetu zapisali v ustavo, da je zdravo okolje neodtujljiva pravica delovnega človeka, vse to štejem za našo zaslugo in naj bom neskromen, tudi za svojo.

Otrok, ki zraste, drevo, ki je posajeno, in napisana knjiga so po kitajski modrosti smisel življenja. Pa imate ob vsem tem le kak slab občutek?

Ne, morda le malo grenkega priokusa. Vse te komisije so se sformalizirale. Pa najbrž mora biti tako. Menim, da kljub temu uspešno opravljajo svoje delo.

Ali skupnost za varstvo okolja Slovenije še obstaja?

Da, pred kakim letom smo se reorganizirali v Zvezo društev za varstvo okolja.

Pa menite, da je vaš obstoj ob vseh teh komisijah in ministrstvu še potreben?

Je. V začetku smo dali pobudo, zdaj pa vsak po svojih močeh in skupaj skrbimo, da se ta uresničuje. Svojo vlogo v gibanju za varstvo okolja in vlogo slovenskega in jugoslovanskega društva štejem za katalizatorsko. Dali smo pobudo in spremljamo njeno uresničevanje. Pobuda je izšla od nas, iz Slovenije, prevzela jo je vsa Jugoslavija. Poglejte, kaj so za varstvo čistega zraka naredili v Sarajevu, več kot kjerkoli v Jugoslaviji.

Za našo največjo zaslugo pa štejem to, da smo pri osveščanju odnosu do varstva okolja Slovenci stopili med najbolj kulturne narode na svetu. Med prvimi smo bili, ki smo se organizirano zavzeli za zdravo človekovo okolje.

S tem smo pridobili nekaj let. In naj se spet sliši neskrumno: za našo zaslugo štejem, da danes v Zasavju diha bolj čist zrak, kot so ga pred desetimi leti, in da v Mežiški dolini svinec ne zastruplja več otrok. In dolino Radovne in Soče poglejte! Preprečili smo

njuno zajezev. Pa Rudensko polje. Nismo preprečili samo zadržave Rudenskega polja. Bolj smo začeli ceniti zemljo, ki nas vse hrani. Dr. Avčin, ki je velik ljubitelj narave, hkrati pa vrhunski strokovnjak za energetiko, je dejal, da je elektrotehnik dr. Milan Vidmar govoril o inženirjih s Prešernom in inženirjih brez Prešerna. Pri Soči je dr. Avčin govoril o inženirjih z Gregorčičem in inženirjih brez Gregorčiča. Sam sem odločno za inženirje s Prešernom in Gregorčičem.

Omenila sva onesnaževanje zraka, vode, skrb za zemljo. Kaj pa jedrske elektrarne? V svetu je močno gibanje proti njim.

Nisem strokovnjak za jedrske energije, menim pa, da je nujno zlo. Mi bi še vedno lahko pridobivali elektriko iz vodnih virov. Če pa že moramo graditi jedrske elektrarne, ne gradimo jih blizu mest! Za velik narod pomeni nesreča pri jedrski elektrarni izgubo nekaj odstotkov prebivalstva, pri nas naroda. Nočem biti črnogled, zato ponavljam, zame so jedrske elektrarne nujno zlo, dokler ne najdemo boljše rešitve. Še hujske zlo pa bi bilo biti nepriljubljen na pomanjkanje energije ali biti odvisen samo od enega vira. Od nafte. Žeja po energiji lahko pripelje do spopada svetovnega obsega. In na to zeleno gibanje na Zahodu pozablja. Še nevarnejše od jedrskih elektrarn so jedrske bombe. Te pa bi v morebitni vojni lahko uporabili.

Kaj ste, tovariš Bor, optimist ali pesimist? Po vaši pesnitvi Popotnik bi rekel, da gledate na nadaljnji človekov obstoj resignirano.

Svojim otrokom sem v knjigo kot posvetilo napisal, da Popotnik ni prerokba, da je to svarilo. Tudi Cankar je zapisal, da je opisal noč temnejšo, da bi srce še bolj zahrepenelo po luči. Tako sem naredil tudi jaz. Sem optimist ali pesimist? Ne vem. Kot misleč človek sem optimist, podzavestno, v sebi pa čutim strah, da ni ta moj optimizem morda le neke vrste racionalna borba zoper mojo bojazen glede prihodnosti človeka.

S čim se zdaj ukvarjate?

Pred kratkim sem izdal roman Odložen, v katerem obravnavam tudi ekološka vprašanja, in ko je ta nastajal, sem pripravljaval pesmi, ki sem jih za založbo Obzorja zbral v zbirko. V njih na drugačen, krajši način in v drugi obliki govorim o atomskem veku. Prevladuje pa osebna lirika. Naslova za zbirko pa še nimam. Morda jo bom imenoval Meditacije.

Besedilo: Matjaž Vizjak

OD ME VI

Kaj o tem menite vi?

V lanski 50. številki Delavske enotnosti smo v rubriki »Kaj o tem menite vi?« naše vprašanje naslovili na delavce v šišenski komunalni skupnosti in v Gipossu. Oboji naj bi namreč imeli svoj delež pri zagatah s cenami stanovanj v dveh blokih v Novih Dravljah. Iz Gipossa so nam takole odgovorili:

Obveščamo vas, da je delavski svet sodà ZGP GIPOSS na svoji seji dne 29. decembra 1981 ponovno obravnaval problematiko graditve in oblikovanja cen v stanovanjski soseski ŠS-8/2. Že na prejšnji seji pa je obravnaval kritično oceno izvajanja samoupravnega sporazuma o usmerjeni gradnji v stanovanjski soseski ŠS-8/2 v Šiški.

Imamo primerjalno analizo gibanja cen v obeh stanovanjskih soseskah, to je ŠS-7/1 in ŠS-8/2, ki sta dejansko ena sama tehnološka celota s šestnajstimi, skoraj popolnoma enakimi bloki, ki se gradijo z isto tehnologijo litega betona in tunnelskega opažanja. Blok 1 v soseski ŠS-7/1 je bil tako imenovani »bazni« stanovanjski blok, ki je osnova za izračun cene po metodologiji, priznani v republiškem dogovoru o oblikovanju cen. Tako na predlog kalkulacijskih služb posebna komisija mestne stanovanjske skupnosti po parametrični metodi oziroma metodologiji za oblikovanje cen, ki je sestavni del družbenega dogovora o oblikovanju cen stanovanj v Sloveniji, izračuna dokončno izhodiščno in tudi končno prodajno ceno kv. m stanovanja. Med izračunavanjem kalkulantov in strokovne komisije pri samoupravni stanovanjski skupnosti pogosto pride do razlik, posebno če nastopijo dodatna dela in spremenjene terenske razmere. Dogaja se, da ta strokovna komisija predlaga nižjo, pa tudi višjo ceno, kot jo predlagajo kalkulant izvajalcev. Pri tem je treba pomisliti, da metodologija zajema samo tako imenovano proizvodno-gradbeno ceno, to so gradbena, inštalacijska in zaključna dela. Vse ostale prvne cene se prosto gibljejo.

Pri vsem tem pa je še ta neznosna okoliščina, da morajo biti gradbene delovne organizacije tudi formalno investitorji in nosijo vso odgovornost, dejansko pa nimajo odločilne vloge pri razreševanju vseh vprašanj in problemov, ki nastopajo pri graditvi stanovanj in kompleksnih stanovanjskih sosesk.

Novi zakon o stanovanjskem gospodarstvu prenaša investitorstvo na druge dejavnike, s tem pa se začinjajo novi problemi, ki bodo vsaj v prihodnjem obdobju zagotovo zaviralno vplivali na potek stanovanjske graditve.

Generalni direktor mr. oec. Lojze Capuder

S takšnim odgovorom seveda nismo zadovoljni — še manj pa verjetno prizadeti kupci stanovanj. Pošteno rečeno, tudi v Gipossu niso. Pravijo, da so o tej stvari v dnevnem časopisu precej pisali — preveč pravzaprav, saj vsa poplava besed ni ustvarila objektivne slike o njihovih prizadevanjih za smotrno stanovanjsko gradnjo in oblikovanje cen stanovanj. Zato menijo, da je ta odgovor (bolj kot prispevek za objavo) pravzaprav vabilo na pogovor pa tudi na dolgoročno sodelovanje pri uresničevanju družbenih dogovorov o racionalizaciji stanovanjske graditve in oblikovanju cen. Vabilo smo seveda sprejeli in o ugotovitvah s skupnega pogovora v Gipossu bomo pisali v eni naslednjih števil DE.

Za zdaj toliko o Gipossu — na odgovor delavcev komunalne skupnosti občine Ljubljana-Šiška pa še čakamo.

Uredništvo

Titov Drvar

Mlado mesto s staro delavsko tradicijo

Drvar — mesto heroj, je najmlajše mesto s Titovim imenom. Leži na tromeji Bosanske Krajine, Like in Dalmacije. Je središče občine, ki po površini sodi za Sanskim mostom med največje občine v SR Bosni in Hercegovini. V občini živi nekaj več kot 22 tisoč občanov, med njimi je 5.400 zaposlenih in je po številu prebivalcev med najredkeje naseljenimi območji v republiki. Med narodnoosvobodilnim bojem sta mesto in okolica dali 1.274 žrtev, 18 narodnih herojev, 20 generalov in 943 nosilcev Spomenice 41.

Drvar se je vpisal med žarišča naprednega delavskega gibanja že dobro desetletje za tem, ko so mu pripadle mestne pravice. Leta 1906 je bila namreč med veliko stavko prelita prva delavska kri, da bi 31 let pozneje isti delavski razred leto in dan v stavki, ki je imela izreden

odmex pokazal in dokazal, kako se ne da izkoriščati. Dve leti pred tem so delavci ustanovili lastno organizacijo Komunistične partije, ki je bila nosilec in organizator neenakopravnega boja za delavske pravice. Dobra tri leta za tem, 27. julija 1941, je zadonel prvi strel, ki je sprožil vsesplošno vstajo in v dolinici reke Unac pod planinami Klekovača, Osječnica in

Jadovnik že med vojno izbral kar 991 dni svobode.

Prvi zametki industrije so sloneli na lesu, ki še danes tvori osnovno gospodarskega razvoja. Z dograditvijo ozkotirne železnice se je dolina odprla svetu. Les in železnica pa sta dajala kruh skoraj devet tisoč delavcem.

Med obema vojnama je dajal les bomo skorjo kruha ljudem. V gozdovih se je s pravilom in predelavo ukvarjal več ljudi, kot jih je danes zaposleno v vsej občini, razlaga Ilija Sabljic, predsednik občinskega sindikalnega sveta, sicer višji gradbeni tehnik, neutrudni projektant gozdnih komunikacij.

Prva leta po osvoboditvi je naše območje doživelo izredno preseljevanje. Na stotine naših ljudi je ostalo v krajih po vsej državi, tam, kjer so odložili puško, na stotine jih je odšlo za njimi. Zato naša občina še danes ni dosegla tistega števila prebivalstva, kot ga je imela pred vojno. No, zadnja leta se stanje polagoma spreminja, v občino se vračajo tudi mladi, ki so se šolali v večjih središčih naše ali drugih republik.

Naša občina sodi sicer med razvite občine, čeprav smo po vojni začeli praktično iz nič. Edina večja tovarna, tovarna celuloze, je med vojno zgorela, drugih industrijskih objektov ni bilo. Danes je nosilka razvoja spet naša industrija in sicer Grmeč, ki je združena v sozdu Šipad. Grmeč za-

posluje tudi največ ljudi. Za njim je Papir, ki deluje v sozdu Unicep, potem pa kolektiv IMKO, nove tovarne, ki je letos začela s proizvodnjo večstopenskih črpalk. Največ žensk je zaposlenih v tovarni preprog.

Občinski sindikalni svet združuje 37 osnovnih organizacij sindikatov. Glavnina dela našega sindikata je bila letos usmerjena v reševanje gospodarskih težav naših kolektivov in v izboljšanje družbenega standarda naših delavcev. Moram povedati, da se že vrsto let borimo z izredno težkimi okoliščinami in največjih delovnih kolektivih, kjer delajo s starimi in izrabljenimi stroji v izredno težkih delovnih razmerah.

V letih po vojni nismo imeli na voljo takšnih razvojnih programov, ki bi bili zdaj okostje našemu gospodarstvu. Vzemimo samo primer nove tovarne celuloze, ki smo jo zgradili pred petnajstimi leti. V tej tovarni je tekla proizvodnja v dveh smereh, glavnina je bila usmerjena v proizvodnjo celuloze, manjši del v proizvodnjo papirja. Zaradi nerentabilnosti smo proizvodnjo celuloze pred petimi leti ustavili. Strojne smo ustavili v prepričanju, da bomo težave rešili v najkrajšem času. Zaradi znanih gospodarskih težav, občina sama ni zmogla potrebnih naložb, se je začel tek nove proizvodnje vse bolj odmikati. Tako je 460 delavcev v tovarni celuloze čakalo na nov zagon mesec, leto, dve leti in čaka še zdaj. Teh 460

delavcev prejema minimalni osebni dohodek, ki ga kolektivno solidarnostno prispevajo drugi tozdi, občina in republika. Medtem smo seveda pripravili sanacijske načrte in načrte za preusmeritev proizvodnje, gre za sorazmerno veliko naložbo, ki pa bi takoj dala lep kos kruha. Zal tega denarja za zdaj se nismo uspeli zbrati. Z naložbo bomo zato morali počakati. In zdaj poglejte, 460 delavcev, ki nič ne dela, dobiva sicer resda samo nekaj več kot štiri tisočake na mesec, toda tisti, ki trdo delajo prejemajo le nekaj več, kar vsekakor ni najboljša motivacija niti spodbuda. Toda teh 460 delavcev mora ostati, ker drugače ne bi imeli ljudi, ki bi se takoj vključili v zagon te, toliko časa načrtovane in prepotrebne tovarne.

Napredek našega gospodarstva je že vrsto let odvisen zato od sovlaganja in povezovanja s kolektivni izven naše občine in republike. Plod te politike je lani zgrajena tovarna večstopenskih črpalk, ki je že začela s poskusnim obratovanjem in je tozdr Jugoturbine iz Karlovca. Tovarna prenapetost je povezana s tovarno preprog v Sarajevu, zdaj pa potekajo pogovori o navezovanju tesnejšihstikov z ljubljanskim kolektivom PAP.

Preteklo leto je bilo za naše gospodarstvo izredno težko. Glede na razmere pa ni obetov, da bi bilo v prihodnjem letu mnogo boljše. Toda vendarle pričakujemo boljše čase. IMKO bo začel s polno proizvodnjo,

končno bomo uspeli uresničiti tudi toliko načrtovane nove naložbe.

Na račun združevanja sredstev, pridobivanja potrebnih soglasij in dogovorov, tudi na račun zamud izvajalcev, smo prenekatero naložbo darovali — inflaciji. Ob tem naj naglasim izjemo. Pionir iz Novega mesta, ki je pri nas prevzel gradnjo zahtevnega objekta, je bil po vojni edini izvajalec, ki je spoštoval sprejete dogovore in roke.

Letos bomo verjetno uspeli uresničiti tudi načrte, ki bodo ob sorazmerno majhnih naložbah pomenili velikansko pridobitev. Gre za turizem in gostinstvo. Kdo ni slišal za »desant na Drvar«, za herojsko obrambo vseh, da bi obvarovali tovarnišča Tita in glavni štab? Na leto obišče »Titovo špiljo« več kot tristo tisoč obiskovalcev. Mi pa imamo na voljo komaj 86 tujskih postelj. Računamo, da nas prihodnje leto ne bo tako hudo pestilo pomanjkanje električne energije, pri nas že nekaj mesecev velja varčevanje tretje stopnje, da ne bo tolikšnih težav z repmaterialom. Ob vsem tem je nekoliko jasnejši pogled na prihodnost, ko naša »statistična razvitost« ne bo temeljila na višini družbenega dohodka na prebivalca, v našem primeru — na upokojenca, kajti pokojnine so nam doslej dvigovale raven dohodka. Dolej je bil namreč komaj vsak četrthi občan zaposlen in skoraj vsak šesti — upokojenec.

J. S.

KLEPET V UREDNIŠTVU

»Mi smo optimisti«

Novinarju (pa naj bo še tako izkušen) se včasih primeri, da je njegov izdelek na koncu drugačen, kot si ga je bil sprva zamislil. To se nam je zgodilo tudi v tokratnem klepetu z Ivom Bošnjikom, direktorjem slovenjgraške Tovarne usnja. Hoteli smo namreč, da bi bilo naše kramljanje malce praznično obarvano pa tudi, da bi nam sogovornik kaj več povedal o sebi, vendar je oboje padlo v vodo.

Takole se nam je izmuznil: »Res je, da je tu novo leto, vendar se mi zdi, da spričo gospodarskega položaja, v kakršnem smo, ni čas za praznične pogovore.«

— In kdaj naj bi ta čas po vašem mnenju le prišel?

»Ne vem, mogoče tam ob koncu tega srednjeročnega obdobja. Pa še za to bomo morali napeti vse sile.«

— Kaj vam gre tako slabo?

»O tem ni, da bi govoril. Odgovor na to vprašanje je namreč po pravilu rezultat tega, kako kdo kaj jemlje. Jaz, denimo, bi vam lahko pravil pravljice o tem, kako dobro gospodarimo v našem kolektivu (to je celo res), kakšne rezultate dosegamo, kolikšen je naš izvoz itd., zraven pa preprosto zamolčal izredno težke razmere, v katerih smo vse to ustvarili.«

— Torej le ni vse tako črno?

»Tega niti nisem rekel. Mislim pa, da nam gre in nam bo še šlo slabo vse dotlej, dokler naši gospodarski rezultati (mislim kajpak dobre rezultate) ne bodo odraz izkoriščenih možnosti, ki jih ponuja sistem samoupravnih socialističnih odnosov. Slabo nam bo šlo vse dotlej, dokler bomo administrativno spodbujali izvoz (čeprav je to zdaj edina rešitev, vendar začasna), kar ima za posledico, da se pogoji gospodarjenja tako naglo spreminjajo in včasih bolj prizadenejo dobrega kot pa slabega gospodarja.«

— Kako se slednje odraža v vašem kolektivu?

»Slabo, zelo slabo! Nas so še posebej prizadeli, denimo, tako naglo se spreminjajoči ukrepi v zvezi z zagotavljanjem deviznih sredstev za materialno preskrbo gospodarstva. Posledica tega pa je bila, da smo morali potem večkrat delati 12 ur na dan, da smo morali delati celo ob sobotah in nedeljah, prevažati izdelke z lastnim in dražjim prevozom, če smo se kajpak hoteli držati dogovorjenih rokov. Roko na srce: marsikdaj je zagledal tipela tudi kakovost.«

— Tujine ne zanimajo naše težave?

»Kaj še! Velike tvrdke, denimo, Mercedes, BMW, VW, Opel, Fiat in druge, s katerimi sodelujemo tudi mi, gojijo tako imenovano procesno proizvodnjo. Ta pa terja izredno kontinuirano dobavo, tako da skladišč pravzaprav ne poznajo. Pri njih je skladišče (če že je) nujno zlo, kar pomeni, da se reprotomateriali od kooperantov takoj (brez kakšnega skladiščenja) koristijo v proizvodnji. Kaj to pomeni za nas, je jasno. Mi si izpadov preprosto ne moremo privoščiti...«

— Ali to pomeni, da ste se doslej dobro držali?

»Če je soditi po že podpisanih pogodbah s tujino, po katerih naj bi letos povečali naš izvoz za približno 10 odstotkov (mislim seveda konvertibilni trg), potem so tuji kupci z nami zadovoljni. Pri tem pa moramo kajpak vedeti, da naši uspehi niso prišli čez noč. Mi si že vrsto let prizadevamo, da bi bil naš izvoz čim večji. Najbrž smo prav zaradi tega lahko tudi za naprej optimisti. Pri tem pa nas najbolj moti to, da ne poznamo pogojev gospodarjenja kot tudi izvoza vsaj za eno leto naprej. Mislim, da za slehernega gospodarja

(kaj šele samoupravnega) ni bolj nerodno kot to, ko mu na celi fronti rušijo plan ukrepi, ki prihajajo med letom. Takšnih motenj v pogojih gospodarjenja, kot pri nas, na Zahodu ne poznajo.«

— Vaša tovarna sodi v tako imenovano delovno intenzivno industrijo. Tej pa menda v prihodnje pri nas ne bodo cvetele rožice...

»Res je, naša proizvodnja je po svoji naravi delovno intenzivna. Mi se kajpak z vso resnostjo ob tem zavedamo tudi »perspektivnosti« tovrstne proizvodnje, zato smo že pred časom zastavili vse sile, da bi osvojili kapitalno zahtevnejše proizvodne programe. Nekaj tega smo že postorili, prav zdaj pa načrtujemo nekatere naložbe, s katerimi bo naš korak v tej smeri še smeļjši in hitrejši. Sicer pa imamo v »talonu« še druge rezerve. Zavedamo se, da je našo proizvodnjo moč še bolj racionalizirati, povečati produktivnost in zmanjšati odpad materiala. Da je to res, nam v planu gospodarjenja za prihodnje leto priča tudi postavka, po kateri bomo povečali fizični obseg proizvodnje za približno 5 odstotkov. To naj bi dosegli zlasti na rovaš nove tehnologije pri obdelavi materialov.

Kar pa zadeva ocene na pamet, kdo je pri nas perspektiven in kdo ne, bi za zdaj še vedno kazalo malce počakati z njimi, vsaj tako dolgo, dokler bo velik del našega izvoza še vedno slonel na »neperspektivnih«. Bolj kot to bi kazalo razmišljati, kako bi se dalo nekatere panoge industrije posodobiti in jih narediti izvozno še bolj učinkovite. Kot so pokazale izkušnje, se da tu še veliko narediti.«

Kajpak smo se z Ivom Bošnjikom pogovarjali še o marsičem. Zvedeli smo, da so minulo poslovno leto vsi tozdi v Tovarni usnja zaključili s pozitivnim rezultatom, da kljub zaostrenim gospodarskim razmeram v tovarni niso pozabili na družbeni standard delavcev in še marsikaj drugega. Med drugim končno nekaj tudi o njem. In sicer to, da ima toliko najrazličnejših dolžnosti, od predsednika skupščine KS Slovenj Gradec, člana CK ZKS, pa do predsednika izvršnega odbora sklada skupnih rezerv SR Slovenije, da smo se prav čudili, kako je ob vsem tem mogoče biti tudi dober direktor. Ampak Ivo je tudi to, kar nenazadnje nazorno govore tudi gospodarski rezultati Tovarne usnja in pa njeni delavci, ki, kot so nam dejali, vidijo v njem ne samo dobrega direktorja, ampak še predvsem vrlega tovariša, ki mu nikoli ne zmanjka niti časa niti posluha za njihove težave.

Ivo Kuljaj

Slovenske pripombe k jugoslovanskemu sporazumu o minimalnih standardih

Novosti naj dopolnjujejo, ne pa podirajo

Nedavno tega smo hvalili prednosti, ki jih je vseboval predlog samoupravnega sporazuma o minimalnih standardih življenjskih in delovnih razmer delavcev v rudnikih premoga za jamsko proizvodnjo. Veljal naj bi za vse jugoslovanske pogodovnike — vendar ga slovenska delegacija na seji zveznega odbora sindikata delavcev energetike in petrokemije Jugoslavije edina ni sprejela.

Slovenski predstavniki so namreč menili, da takšen samoupravni sporazum nima zakonske osnove. Čeprav 586. in 587. člen zakona o združenem delu dopušča sklepanje samoupravnih sporazumov, lahko le-te sprejemajo samo temeljne organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije ter skupnosti, ki so med seboj dohodkovno povezane.

Pomisliki ne slonijo le na zakonskih členih. Člani slovenske delegacije so ugotovili, da bi vprašanja, ki jih ureja samoupravni sporazum, bolj kazalo reševati po republikah in pokrajinah. Pri tem je na voljo več drugih načinov. Denimo veljavni zakoni, družbeni dogovori, samoupravni sporazumi in drugi splošni akti v republikah in pokrajinah, ki že urejajo to področje. V Sloveniji imamo tako že zakon o rudarstvu in tehnično varnostne predpise za delo v jamah, zakon o delovnih razmerjih, o varstvu pri delu, o pokojninsko invalidskem zavarovanju, zakon o zdravstvenem varstvu in še nekaj dogovorov in sporazumov s tega področja.

Tako so se slovenski predstavniki upravičeno vprašali, ali je res smotno, da samoupravni sporazum, ki ga je pripravil in sprejel zvezni odbor sindikata delavcev energetike in petrokemije Jugoslavije, zajema vprašanja, ki so že tako ali drugače rešena. Ta pomislek je hkrati že pobuda, naj bi v samoupravnem sporazumu urejali le stvari, ki so skupne za vse jugoslovanske rudarje in jih akti republik in pokrajin še ne urejajo.

Predlagali so še, naj bi se akti namesto samoupravnega sporazuma imenovali družbeni dogovor. Na ta način bi namreč poleg temeljnih in drugih organizacij združenega dela vključeval (in obvezoval) še druge podpisnike — skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zdravstvene skupnosti, komiteje za delo, sindikate in druge družbenopolitične organizacije ter skupnosti... To bi gotovo pripomoglo k hitrejšemu reševanju težav, ki tarejo delavce v premogovnikih.

Še nekaj kaže omeniti, kar smo natančneje že pojasnili med spremljanjem nastajanja tega sporazuma. Slovenska delegacija namreč vztraja pri zahtevi, da bi moral tak akt veljati za vse delavce v rudnikih z jamsko proizvodnjo. Za vse rudarje torej, pa naj kopljejo premog ali katerokoli rudo pod zemljo.

Pripombe so imeli tudi na dva člena sporazuma, v katerih bemo o nedopustnosti podaljšanja delovnega časa v premogovnikih — kljub težavnemu energetskemu položaju in pomanjkanju premoga. Že ta člena potrjujeta neuklajenost sporazuma z že uveljavljenimi rešitvami v republikah. Pri tem mislimo na slovenski družbeni dogovor o upoštevanju osebnega dohodka, doseženega v delu preko polnega delovnega časa v premogovnikih pri izračunu osnove za pokojnino in osnove za nadomestilo osebnega dohodka iz zdravstvenega zavarovanja. Dogovor so podpisale vse premogovniške temeljne organizacije v Sloveniji in drugi podpisniki, tudi Zveza sindikatov Slovenije. Velja do leta 1985 in delavcem, ki delajo v podaljšanem delovnem času, daje nekaj dogovorjenih prednosti na račun osebnih dohodkov, ki jih dosegajo v podaljšanem delovniku.

To je le primer, ki pa že sam dokazuje, da pri snovanju novih aktov ne smemo pozabiti na ponekod že samoupravno sprejete in uveljavljene rešitve.

C. B.

Titov Veles

Izpolnjene obljube

Veles je 11. oktobra 1946, na dan vstaje makedonskega naroda, za svojo revolucionarno preteklost pred vojno in med narodnoosvobodilnim bojem dobil Titovo ime. Ob tej priložnosti so prebivalci mesta obljubili, da bodo dotodanje obrtno središče Makedonije, opevano v pesmih Koste Racina, spremenili v sodobno industrijsko središče njihove republike. Tako že polnih 35 let nosi to mesto s ponosom ime največjega našega revolucionarja in človeka. V dosedanjem obdobju svobodnega socialističnega razvoja mesta so uredili vse sprejete naloge na področjih družbenopolitičnega in gospodarskega življenja in izpolnili dano obljubo. Titov Veles

je prerasel v pravo industrijsko središče in postal pomembno prometno križišče v tem delu naše države. Titov Veles ima zdaj 18.000 zaposlenih, to je več kot je bilo pred vojno vseh pre-

bivalcev. Družbeni proizvod je v preteklem srednjeročnem obdobju postopoma naraščal in je 18-odstotno stopnjo rasti v lanskem letu povečal na skoraj 40 odstotkov. Drobnogospodarstvo je odstopilo mesto sodobnim bazičnim in predelovalnim zmogljivostim.

Na starih temeljih raste novo, sodobnejše

Lahko rečemo, da se na določen način nadaljuje tradicija starih obrti v tem mestu. Tako proizvodnja v mnogih industrijsko predelovalnih obratih v Titovem Velesu izvira iz nekdanih obrtnih delavnic. Z velikimi napori se je delovnim ljudem v tem mestu posrečilo uresničiti popolno preusmeritev proizvodnje.

Tradicijo znanega veleškega lončarstva nadaljujejo v sodobni tovarni porcelana in keramičnih ploščic »Boris Kidrič« z 2600 zaposlenimi, ki predstavlja enega od naših največjih proizvajalcev keramičnih izdelkov.

— Na račun sodobne opreme in tehnologije so postali naši izdelki iskano blago tudi na tujih tržiščih, pravi predsednik delavskega sveta inž. Vasil Mečkarov.

— V zadnjem času smo dosegli posebno velike uspehe na tržiščih v Italiji, Sovjetski zvezi, Egiptu in Iraku, je dodal generalni direktor Trajče Džalev. — Samo lani smo na primer na konvertibilno tržišče prodali za 220 milijonov deviznih dinarjev izdelkov.

Bogato obrtno tradicijo je nadaljevala tudi tovarna svile, ki se je kasneje preimenovala v tekstilni kombinat »Nonča Kamišova«. Takoj po vojni se je lotila posodobljanja svilarske obrti, hkrati pa uvedla sodobno tehnologijo, kjer so naravne surovine zamenjali z umetnimi. Generalni direktor inž. Tomislav Kolevski je povedal, da bodo do konca tega srednjeročnega obdobja uresničili sicer velike, toda realno zastavljene načrte in dosegli predviden tehnološki napredek. Tako bodo leta 1986 ustvarili skupen prihodek 1,2 mi-

lijarde dinarjev in 300 milijonov čistega dohodka.

— Preusmeritev proizvodnje od naravnih na umetne surovine je zahtevala velike napore in zavzetost vsega sindikalnega članstva, je poudaril predsednik konference sindikata Tomanja Dimeva, zato pričakujejo uspeh.

Sodobne bazične in predelovalne zmogljivosti

Titov Veles se je uveljavil na domačem in tujem trgu predvsem s svojo bazično in kovinsko predelovalno industrijo. Njeni nosilci so Topilnica svinca in cinka Zletovo (druga največja v državi), Tovarna umetnih gnojil Veles in Kovinska industrija Brako, znana po kamp prikolicah. Topilnica s svojimi novimi obrati je tudi najpomembnejša organizacija združenega dela v veleškem gospodarstvu. Po besedah predsednika delavskega sveta Blagoje Džoševa, visoko kvalificiranega delavca v Topilnici svinca in cinka, pomeni letni

prihodek 30 milijonov dolarjev pomemben dejavnik ne samo za gospodarstvo občine, temveč celotne republike.

— Kolektiv kovinske industrije Brako dosega vse večje uspehe tudi na področju izvoza, je povedal predsednik sindikalne organizacije Ilija Butalović.

— Lani smo izvozili v Avstrijo 225 prikolic, izvažamo pa jih tudi na Nizozemsko, v Grčijo in še drugam. V letu 1981 smo izvozili za 30 milijonov dinarjev svojih izdelkov in samo z izvozom žebeljev v ZDA iztržili 3,5 milijona dinarjev. Že ta začetek je zelo obetaven, proizvodnja pa se bo povečala z dograditvijo nove tovarne žebeljev. S polno zmogljivostjo bi ob koncu tega leta podvojili sedanji skupni prihodek 600 milijonov dinarjev, predvsem deviznih.

Tako se je v 37 letih Titov Veles dvignil iz stoletne zaostalosti in se razvil v sodobno mesto. Njegovi prebivalci pa so izpolnili dano obljubo, ki so jo dali takrat, ko se je njihovo mesto preimenovalo v Titov Veles.

Branko Stančevski

Sozd Lesnina sovlaga v Makedonijo

Soudeležba privlačnejša od posojila

V skladu z novim zakonom o zagotavljanju sredstev za pospeševanje razvoja gospodarsko manj razvitih republik in SAP Kosova bo Lesnina pristopila k združevanju dela in sredstev za izgradnjo tovarne plinobeton-skih elementov v Kočanih. Ta tovarna je ena od prednostnih naložb v srednjeročnem načrtu Makedonije v letih 1981—1985.

Investitor objekta bo RIN Opalit (Rudniki in industrija nekovin) Češanova — Kočanska delovna organizacija. V njej je zaposlenih približno 400 delavcev. Delovna organizacija pa vključuje 9 temeljnih organizacij združenega dela. Vsa investicijska dela bo izvajal Rudis iz Trbovelj, ki bo preskrbel tudi surovine.

Zmogljivost nove naložbe bo znašala 150.000 plinobeton-skih elementov letno in 70.000 ton peska za steklarsko industrijo. Za surovine je že poskrbljeno, prav tako pa ne bo težko dobiti 280 novih delavcev. Analiza tržišča je pokazala, da je povpraševanje po Siporex elementih precejšnje tako v Makedoniji kot v severni Srbiji.

Na trgu primanjkuje tudi kremenčevega peska, saj ga samo Steklarna Skopje potrebuje letno 100.000 ton, po podatkih pa letno uvozimo 160.000 ton te surovine.

Predračunska vrednost nove tovarne plinobeton-skih elementov znaša 701.518.835 dinarjev. Največji delež, to je 570.559.008 dinarjev predstavljajo krediti, združena

sredstva Lesnine pa 130.960.827 dinarjev.

Lesnina bo z Opalitom sklenila samoupravni sporazum o združevanju dela in sredstev, ki določa, da se delo in sredstva združujejo za devet let, ki se začnejo šteti s koledarskim letom po izteku poskusne proizvodnje in začetkom redne proizvodnje, toda najkasneje s 1. januarjem 1985. leta. Lesnina bo dobila iz letnega deleža devetino zneska združenih sredstev, razliko (okoli 8 odstotkov) pa predstavlja nadomestilo za gospodarjenje z združenimi sredstvi. Zato je to vlaganje privlačno tudi s finančnega vidika, saj bi bilo nadomestilo za gospodarjenje z združenimi sredstvi večje od obresti sredstev v skladu federacije za kreditiranje hitrejšega razvoja gospodarsko nerazvitih republik in avtonomne pokrajine, pa tudi doba vračanja je krajša.

V samoupravnem sporazumu je tudi določeno (nosilec samoupravnega sporazuma je Lesnina, pristopile pa bodo tudi vse delovne organizacije), da bo vsa trgovinska dela prevzela Lesnina oziroma trgovina z gradbenim materialom na delo — Gramex in delno tudi trgovina na drobno.

Delež Unileasa pri gradnji omenjenega objekta bo predvidoma zadoščal kot posojilo za lansko leto, zato bodo lahko vsa sredstva posojila v letu 1982 porabili za druge naložbe v nerazvitih republikah in SAP Kosovu. Viktor Koler

S podelitve nagrad Borisa Kraigherja: podpredsednik ZIS inž. Andrej Marinc čestita Francu Horvatu. V ozadju nagrajenci Boris Malovrh, Miran Turk in France Borštnik.

Ob podelitvi letošnjih nagrad Borisa Kraigherja

Izjemni dosežki — v težkih gospodarskih razmerah

Ob štirinajsti zaporedni podelitvi nagrad Borisa Kraigherja slovenskim gospodarstvenikom, podeljuje jih Gospodarska zbornica Slovenije za izjemne gospodarske dosežke že od leta 1969, je treba poudariti, da so jih prejeli nagrajenci sicer za dosežke iz preteklih let — toda v letu, ki je v gospodarskem pogledu veljalo za eno naših najtežjih povojnih let. Zato so priznanja za izjemne gospodarske dosežke toliko bolj pomembna v obdobju, ko je bolj kot kdaj poprej važno, da delovne organizacije kujejo svoj razvoj z večjo produktivnostjo dela, pri čemer uporabljajo vse dosegljive domače znanstvene in raziskovalne ter inovacijske dosežke, da temeljni razvoj na širšem povezovanju dela in sredstev, da se vključujejo bolj enakovredno delitev dela. Vse to so delovne organizacije, ki so jih nagrajenci vodili, tudi dosegle, pri čemer ne smemo zamolčati, da so se tudi samoupravni od-

nosi v njih razvijali brez tehnokratskih ovir. Izjemen pomen nagrad v gospodarsko tako težkem letu je tudi v tem, ker so opozorile na to (oziroma dokazale) da je moč tudi v zelo težavnih razmerah gospodarjenja najti izhod iz težav — seveda s trdim delom, z vsemi silami, uperjenimi v zmanjševanje stroškov, posodabljanje proizvodnje, gospodarnejše izkoriščanje energije, večjo uporabo domačih surovin, večji izvoz itd.

Za izjemne gospodarske dosežke so bili letos nagrajeni France Borštnik, individualni poslovodni organ DO Avtomontaže iz Ljubljane, Franc Horvat, individualni poslovodni organ DO Zdravilišče, Radenska, Radenci, Boris Malovrh, predsednik kolegijskega poslovodnega organa poslovne skupnosti Rudis, Trbovlje, Milan Osojnik, individualni poslovodni organ DO Termika, Ljubljana, ter Miran Turk, individualni poslovodni organ

DO Intereuropa, Koper. Poleg tega je letos prvič zbornica dodelila posebno priznanje Slovenskemu gospodarskemu združenju v Trstu, za izjemne dosežke pri razvijanju obmejnega gospodarskega sodelovanja.

Odslej bodo takšno priznanje podeljevali vsako leto za služnemu poslovnemu združenju, delovni organizaciji ali kateri drugi pravni osebi, ki bo priznanje zaslužila zaradi izjemnih zaslug pri razvoju gospodarstva.

France Borštnik je prejel nagrado za izjemne gospodarske dosežke v letih 1966 do 1981. V tem času se je DO Avtomontaža pod njegovim vodstvom in z velikim osebnim prizadevanjem nagajenca razvila v drugo največjo jugoslovansko proizvajalno avtobusov. Velik pa je njen (in nagajenčev) delež pri povezovanju tovrstnih in podobnih delovnih organizacij v Sloveniji ter vključevanju v mednarodno delitev dela.

Franc Horvat je v času od 1975. do 1981. leta kot individualni poslovodni organ zdravilišča Radenska bistveno pripomogel k modernizaciji in razširitvi zdravilišča, ki je postalo nosilec turističnega razvoja Pomurja. V sami Radenski pa se je močno povečala produktivnost dela, uvedli so vrsto novih izdelkov, ki so se vsi uveljavili na trgu, poleg tega pa je kolektiv razvil tudi lastno proizvodnjo polnilne opreme. Da ima zdravilišče mednarodni sloves, ni treba posebej poudarjati.

O pomenu Rudisa za prodor slovenskega gospodarstva v svet ni treba pisati na dolgo in široko — poznamo ga malone vsi. V zadnjih šestih letih se je poslovna skupnost pod vodstvom Boris Malovrha razvila v vrhunsko tovrstno organizacijo, ki ji gre zasluga, da je delež slovenske opreme in tehnologije pri gradnji tako doma, zlasti pa na tujem, vse večji. V sklopu Rudisa velja posebej omeniti delovno organizacijo skupnega pomena, Rudis inženiring, ki je edinstvena pri nas.

Milan Osojnik je nagrado dobil za svoje zasluge pri razvoju Termike v vodilno proizvajalno termoizolacijskih elementov pri nas. S tem se seveda povezano tudi širjenje te delovne organizacije izven sedeža v Ljubljani tudi v druge republike, zlasti na nerazvita področja. Teh dosežkov ne bi bilo, če ne bi kolektiv zavestno razvijal vsestranskega informacijskega sistema, če ne bi pripisoval tolikšnega pomena (v praksi!) inovacijskim dosežkom in če ne bi bil vseskozi prisoten na svetovnem trgu.

Milan Turk vodi delovno organizacijo Intereuropa od leta 1974 dalje. V teh letih se je delovna organizacija nenehno krepila in se poslovno povezala v sistem integralnega transporta. Posebno skrb je namenjala razvoju mednarodnega cestnega transporta in tranzitnim prekomorskim poslom. Podjetje je tudi med prvimi ali celo kot prvo tovrstno podjetje v državi uvedlo razne izboljšave v transportu, bodisi načine transporta ali izboljšave na transportnih sredstvih, ki so pomembno prispevale h gospodarnosti dela. Zgledno je tudi notranje organizirana in poslovno povezana z zunanjimi partnerji.

DELAVSKA ENOTNOST V NOVIH PROSTORIH

Obveščamo vse bralce časnika Delavska enotnost, poslovne partnerje in sodelavce, da smo se preselili v nove prostore v Ljubljani na Celovški 43. Z našo preselitvijo so se spremenile tudi telefonske številke in namesto dosedanjih, poslej veljajo naslednje:

Tajništvo TOZD	322-778
Tajništvo redakcije DE	313-942
Glavni urednik in direktor TOZD	322-778
Odgovorni urednik DE	313-942
Pomočnik direktorja TOZD	322-778
Naročniška centrala:	321-255
	311-965
	323-951
	321-574
Založba DE, Ljubljana, Dalmatinova 4	310-033
	322-975
Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Miklošičeva 26	326-754
Komerciala, Celovška 43	320-403
— vodja	321-651
Knjigarna-galerija, Tavčarjeva 5, Ljubljana	317-870
	312-691

Problemi in dileme dolgoročnega razvoja Slovenije (6.)

Kako bomo živeli jutri

Piše: Vinko Blatnik

Ocena našega polpreteklega gospodarjenja ni ravno rožnata, kljub temu pa ne kaže vrčeti puške v koruzo. Avtorji ekonomskega scenarija »Slovenija 2000« vidijo izhod iz sedanje gospodarske stiske v tem, da se mora nevrščena socialistična Jugoslavija uveljaviti v svetu tudi gospodarsko. Postati mora pomemben ekonomski partner razvitemu zahodnemu svetu, socialističnim deželam in deželam v razvoju.

V Jugoslaviji moramo pospešiti sodobno proizvodnjo, od katere je odvisen naš napredek, po-

trebuje pa jo tudi svetovno gospodarstvo. S tem namenom moramo pri sedanjem tehnološkem zaostanku uvažati iz razvitega sveta znanje, opremo in večino tehnološko zahtevnejših reprodukcijskih materialov.

Izvoz — najpomembnejša spodbuda za povečanje gospodarske rasti

Jugoslovansko in še posebej slovensko gospodarstvo je že doseglo stopnjo zmerne razvitosti in je pred odločilno kakovostno preobrazbo na poti v gospodarsko razvitost. Preiti moramo od povečevanja družbenega proizvoda predvsem z izgradnjo novih zmogljivosti in povečevanjem števila zaposlenih v uvajanje in obvladovanje sodobnih tehnoloških postopkov, ki naj bodo podlaga za vpeljavo konkurenčno sposobnih proizvodnih programov in s tem za našo nadaljnjo gospodarsko rast. Dosedanji glavni dejavnik razvoja — povečevanje obsega proizvodnje, predvsem še za domači, sorazmerno zaprti trg — smo izkoristili že do te mere, da potrebujemo novih, močnejših spodbud za povečevanje gospodarske rasti. Najpomembnejša takšna spodbuda je izvoz. Prizadevati si

bomo morali, da bi svoje delo, opredmeteno v surovinah, izdelkih in storitvah za izvoz, zamenjevali za približno enako količino opredmetenega dela v surovinah, izdelkih in storitvah, ki jih uvažamo. Stalno povečevanje proizvodnosti dela in s tem naše konkurenčne usposobljenosti za enakopravno vključevanje v mednarodno delitev dela je torej naša edina možnost in perspektiva, ko se odločamo za jutrišnje podobo Slovenije v Jugoslaviji in našega življenja v njej.

Raziskovalna skupina, ki zbira podatke in sestavlja analize o možnostih razvoja Slovenije do leta 2000, izrecno poudarja, da pri predvidevanju razvoja ne upošteva in ne napoveduje le povečanja materialne blaginje in nadaljnega spreminjanja produkcijskega načina proizvodnje, marveč tudi odpravo (bolje odpravljanje) različnih oblik odtujenosti pri ustvarjanju materialnih in drugih možnosti za srečo posameznika in celotne družbene skupnosti.

Poleg vrednot in ciljev, ki so trajna sestavina vseh planov družbenega razvoja; krepitev obrambne sposobnosti, izboljševanje okolja, visoka duhovna kultura, zmanjševanje medregionalnih razlik, bosta tudi v naslednjih desetletjih glavna cilja planiranja pospešen razvoj proizvodnih sil in izboljševanje sa-

moupravnih socialističnih družbenoekonomskih odnosov.

Proizvajalne sile pa je mogoče pospešeno razvijati — kot vemo iz politične ekonomije — le s sprostivjo konkurence med domačimi organizacijami združenega dela, z izdatnimi naložbami v inovacijske procese, s krepitvijo vrednosti domače valute, skratka, s sproščanjem delovanja ekonomskih zakonitosti, nikakor pa ne s subvencioniranjem izvoza, s pretiranim obdavčevanjem pogosto neracionalno zasnovanih proizvodenj, z devalvacijami dinarja in izvozom za vsako ceno. Vse to vodi v inflacijo in prelivanje bolj produktivnega dela k manj produktivnemu, to je v povprečje in uravnolovko. Če želimo zaplavati proti opisanemu sedanjemu toku gospodarskih gibanj, bi se morali organizirano in zavestno odločiti za proces izboljševanja tehnološke, razvojne, organizacijske in tudi gospodarskopolitичne uspešnosti predvsem na podlagi lastnega znanja. Takšno prizadevanje naj bi zmanjšalo našo tehnološko odvisnost od razvitega sveta, hkrati pa prispevalo k bolj smotrni izrabi razpoložljivih proizvodnih dejavnikov.

Posamezne gospodarske dejavnosti imajo v okviru slovenskega in jugoslovanskega gospodarstva različne možnosti in omejitve v razvoju. Izražajo se v

razpolaganju s proizvodnimi dejavniki, kot so delo, naravna bogastva (zemlja, surovine, energija), kapital, tehnologija in položaj na domačem in mednarodnem trgu.

V slovenskem gospodarstvu — polovica nekvalificiranih delavcev

Celotno slovensko gospodarstvo pa ima v primerjavi z jugoslovanskimi različne razvojne osnove. Enakost je največja v prizadevanjih za povečanje tehnološke in razvojne samostojnosti. Bistvene pa so razlike na področju pridobivanja surovin, energije in hrane. Pri tem ni pomembno, ali si bo Slovenija to proizvodnjo zagotavljala sama ali pa bo morala kupovati drugod ali celo uvažati. Bistveno je, ali bo surovine, energijo in hrano lahko kupovala po sprejemljivih ekonomskih cenah.

V prihodnje lahko pričakujemo, da se bodo na jugoslovanskem trgu možnosti za množično prodajo tehnološko enostavnih in pretežno delovno intenzivnih proizvodov iz Slovenije zoževale. Prodaja bo vse bolj odvisna od visoke kakovosti izdelkov. Isto velja tudi za izvoz. Zelo odprte tržne možnosti v jugoslo-

vanskem prostoru in v tujini pa ima Slovenija v obliki kooperacij z razvitim svetom, z deželami SEV in z deželami v razvoju. V poštevek pridejo številne delovne faze ali zaključene tehnološko zahtevne proizvodnje, ki jih potrebuje tako domači kot svetovni trg.

Slovenija ima kadre za pospešen razvoj tehnološko zahtevnejših gospodarskih dejavnosti. Vendar pa so strokovnjaki in njihovo znanje razkropljeni in nezadostno povezani, kar je naša največja pomanjkljivost. Tehnološko-razvojni dejavnik je mogoče z dobro zastavljeno razvojno strategijo in njej prilagojeno ekonomsko in kadrovsko politiko stalno izpopolnjevati. Prav v tem naj bi bila glavna prednost dosledne usmeritve Slovenije v razvoj lastnega znanja.

Seveda so za različne gospodarske dejavnosti tudi dohodkovne meje. Tako so na primer delovno intenzivne proizvodnje — s pretežno nekvalificirano delovno silo — ustvarjale leta 1978 v Sloveniji 7000 do 10.000 dolarjev dohodka na zaposlenega, v razvitem svetu pa 11.000 do 16.000. Tehnološko zahtevne proizvodnje pa so dajale v Sloveniji 10.000 do 15.000 dolarjev, a v razvitem svetu 25.000 do 60.000 dolarjev.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Kako je s pripravami na izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse učencev

Tik pred zdajci

Republiški svet ZSS, republiška konferenca ZSMS, Gospodarska zbornica SRS, Izobraževalna skupnost Slovenije in Zavod za šolstvo SRS so na podlagi mnenja republiškega družbenega sveta za vzgojo in izobraževanje oblikovali stališča o enotnem urejanju odprtih vprašanj pri zagotavljanju pogojev za izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse učencev. Objavljamo nekaj izvlečkov iz teh stališč.

Višino nagrade učencem na proizvodnem delu in delovni praksi je treba določiti v odvisnosti od količine in kakovosti opravljenega dela. V nobenem primeru naj ne bo višina nagrade določena vnaprej. Nagrad ni mogoče enačiti z malico, zaščitnimi sredstvi itd. Priporočajo, naj ozdi skupaj s šolami in učenci ocenijo možnost, da nagrad ne bi dajali učencem, temveč razrednim skupnostim za razvijanje interesnih dejavnosti.

Ker so vsi učenci pred vstopom v srednjo šolo že zdravstveno pregledani, naj PIS najkasneje do zaključka 1. polletja objavijo sezname del in nalog, kjer bodo učenci morali opravljati specialne zdravstvene preglede in na katere jih morajo napotiti šole. O sredstvih za te preglede se dogovorijo uporabniki in izvajalci v PIS.

Na proizvodnem delu in delovni praksi se učenci seznanjajo s proizvodnim procesom in samoupravljanjem, zato delo v mladinski delovni brigadi tega ne more nadomestiti, zlasti ne v 1. letniku. V nadaljnjih letnikih se delo v MDB lahko šteje za opravljanje proizvodnega dela in delovne prakse, zlasti v družboslovni, naravoslovno-matematični, kulturološki, pedagoški in ekonomski usmeritvi, seveda pa morajo o tem sprejeti ustrezne sklepe strokovni sveti PIS. Kot opravljanje proizvodnega dela in delovne prakse pa se šteje delo v specializiranih delovnih brigadah, če imajo le-te program, ki je v skladu z določenim vzgojnoizobraževalnim programom.

Zveza obrtnih združenj je pripravila seznam obrtnikov, ki so pripravljene za izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse. Gospodarska zbornica naj posreduje te seznane po regijah medobčinskim gospodarskim zbornicam in tudi vsem PIS, da bodo lahko obravnavale vključevanje obrtnikov v izvajanje tega dela vzgojnoizobraževalnega procesa.

Ker se pojavljajo različni programi in izvajalci usposabljanja inštruktorjev in mentorjev proizvodnega dela in delovne prakse, je potrebno v PIS nemudoma verificirati te programe, pri čemer je osnova program, ki ga je sprejel odbor za izobraževanje kadrov v gospodarstvu pri ZGS. Seveda je treba upoštevati specifičnosti posamezne šole tako glede metodike proizvodnega dela in delovne prakse kot tudi zagotavljanja varstva pri delu. Dogovor o izvajalcih teh programov pa mora biti sprejet med PIS in splošnim združenjem. PIS naj sprejmejo tudi odločitev o načinu financiranja tega usposabljanja.

Vprašanje zavarovanja za primer nesreče pri delu in prevozu učencev na delo je potrebno urediti enotno v okviru vseh PIS oziroma v Izobraževalni skupnosti Slovenije in o rešitvi teh vprašanj nemudoma obvestiti vse vzgojnoizobraževalne organizacije. S. G.

Konec septembra oziroma v začetku oktobra so vse posebne izobraževalne skupnosti dale v javno razpravo osnutke samoupravnih sporazumov o medsebojnih pravicah in obveznostih pri skupnem izvajanju vzgojnoizobraževalnih programov, v katerih je opredeljen medsebojni način sodelovanja šol in tistih ozdov, ki bodo izvajali proizvodno delo ali delovno prakso. Takrat so se pričele tudi poglobljene razprave in priprave v združenem delu, da bi do začetka februarja zagotovili vse potrebno za izvajanje tega dela pouka.

V javni razpravi so se pojavila nekatera vprašanja, ki sicer niso nova in se pojavljajo že od začetka priprav na izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse, vendar tudi v osnutkih samoupravnih sporazumov niso bila enotno urejena, čeprav gre za vprašanja, ki so skupna vsem PIS. Delavci v združenem delu so v javni razpravi zahtevali, da se ta vprašanja enotno uredijo. Prav zato je konec novembra o njih razpravljali tudi republiški družbeni svet za vzgojo in izobraževanje in do njih zavzel enotno stališče.

Ker je nujno, da so s temi stališči seznanjeni vsi nosilci priprav na izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse, bodo ta stališča v kratkem objavljena v Gospodarskem vestniku, izvlečke pa objavljamo tudi v Delavski enotnosti. Ta vprašanja se nanašajo na izdelavo izvedbenih učnih načrtov, potek samoupravnega sporazumevanja med šolami in drugimi ozdi, na vprašanje nagrad učencev na proizvodnem delu in delovni praksi, zdravstvene preglede, na problematiko vključevanja obrtnikov v mrežo izvajalcev proizvodnega dela in delovne prakse, usposabljanje izvajalcev proizvodnega dela, zavarovanje za primer nesreče pri delu, prevoze učencev, zajemajo pa tudi stališče do možnosti, da bi učenci opravljali proizvodno delo oziroma delovno prakso v mladinskih delovnih brigadah.

Z namenom, da bi ta stališča predstavili nosilcem priprav v regijah in panogah ter hkrati ocenili stanje priprav na izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse, so republiški svet Zveze sindikatov Slovenije, Gospodarska zbornica Slovenije, Izobraževalna skupnost Slovenije in Zavod SRS za šolstvo sklicali ob koncu decembra dva posveta. Na enem so bili prisotni predstavniki medobčinskih svetov zveze sindikatov, medobčinskih gospodarskih zbornic, enot zavoda SRS za šolstvo in medobčinskih svetov ZSMS, na drugem pa predstavniki splošnih združenj, posebnih izobraževalnih skupnosti in republiških odborov sindikatov dejavnosti.

Potrebna je hitra in intenzivna akcija sindikatov

Na teh sestankih smo ugotovili, da so vse posebne izobraževalne skupnosti že oblikovale predlog samoupravnega sporazuma o medsebojnih pravicah in obveznostih pri skupnem izvajanju vzgojnoizobraževalnih programov in ga tudi posredovale uporabnikom in izvajalcem v podpis. Podpisovanje naj bi bilo predvideno zaključeno do 10. januarja 1982.

Ker gre za razmeroma malo časa, morajo zlasti sindikati z intenzivno politično akcijo zagotavljati, da bodo delavci pravočasno seznanjeni z vsebino teh sporazumov in pomenom, da so pravočasno podpisani. Ti sporazumi namreč predstavljajo osnovo za sklepanje pogodb med šolami in drugimi ozdi, v katerih bodo opredeljene konkretne obveznosti in pravice v šolskem letu 1981 — 1982, te pogodbe pa je potrebno skleniti do konca januarja 1982, to je do začetka izvajanja proizvodnega dela in delovne prakse. Da bi to akcijo sindikati lahko vodili, so dobili

medobčinski sveti ZSS po en izvod vseh samoupravnih sporazumov, sprejetih v PIS, pa tudi seznam vseh ozdov, ki bodo izvajali proizvodno delo in delovno prakso. Ta seznam je napravljen na osnovi podatkov, ki jih imajo PIS, ker pa so v regijah še decembra dopolnjevali mrežo izvajalcev, je mogoče, da v njem niso vsi izvajalci. Zato mora sindikat tudi preverjati, če so predlog samoupravnega sporazuma prejeli vsi predvideni izvajalci, dogovorjeni v regiji in v nasprotnem primeru posredovati.

450 učencev še vedno nerazporejenih

Priznati namreč moramo, da smo prav z izdelavo mrežnih planov izvajanja proizvodnega dela in delovne prakse močno kasnili in da so bili ti seznami šele decembra izpopolnjeni v vseh regijah. Vzrok temu so bila nekatera odprta vprašanja glede izvajanja proizvodnega dela, zlasti pa to, da se v vseh regijah vsi nosilci niso dogovorjali za enotno akcijo; zanašali so se bolj drug na drugega, v resnici pa dogovori o tem, kdo bo izvajal proizvodno delo, niso stekli. Na posvetih je bilo ugotovljeno, da je še vedno okrog 450 učencev nerazporejenih, kar predstavlja približno 2 odstotka vseh učencev. Največ teh učencev je iz gradbeništva in kmetijstva, nekaj manj iz družboslovnih usmeritev. To sicer ni velika številka in verjamamo, da z učenci v gradbeni in kmetijski usmeritvi spomladi, ko bo več možnosti za delo, tudi ne bo težav; kljub temu pa je treba dogovore o tem sprejeti že sedaj, da ne bi tik pred zdajci zanje iskali rešitve.

Že več kot 2000 usposobljenih inštruktorjev in mentorjev

Na posvetih je bilo tudi ugotovljeno, da imamo že več kot 2000 usposobljenih izvajalcev proizvodnega dela oziroma delovne prakse, kar bi po ocenah moralo zadostovati. Ker pa je znanih več primerov, da so se nekateri ozdi odločili za usposabljanje večjega števila izvajalcev, kot jih bodo potrebovali v prvem letu, je potrebno kljub temu preveriti, če imajo vsi ozdi, ki so predvideni kot izvajalci, dovolj usposobljenih delavcev.

Iz poteka letošnjih priprav se moramo marsikaj naučiti

Žal smo tudi na teh posvetih ugotovili, da je veliko več pozornosti namenjene vprašanjem or-

ganizacije proizvodnega dela in delovne prakse, manj pa sami vsebini. Tako ni bilo moč natančno ugotoviti, kako je s pripravami izvedbenih načrtov, saj je bila osnovna pozornost v novembru in decembru namenjena izdelavi mreže izvajanja proizvodnega dela in delovne prakse. Zavod SRS za šolstvo je sicer pripravil pojasnila k učnim načrtom za proizvodno delo in delovno prakso, ki pojasnjujejo, kako naj v ozdih izbirajo dela in naloge za učence in pripravijo načrt za celoten potek proizvodnega dela in delovne prakse. S temi pojasnili so seznanjene vse šole, ki jih zakon o usmerjenih izobraževanju zavezuje, da so odgovorne tudi za ta del vzgojnoizobraževalnega procesa. Sodelovati morajo tudi pri izdelavi izvedbenih učnih načrtov in tako

pomagati delavcem v ozdih pri pripravah. Do konca januarja morajo biti izdelani izvedbeni načrti v vseh ozdih in pričakujemo lahko, da bo tudi ta naloga pravočasno izpolnjena, ker so organizacijski dogovori v glavnem zaključeni. Na obeh posvetih smo ugotovili, da lahko ocenjujemo priprave na proizvodno delo in delovno prakso kot zadovoljive, da pa se moramo iz poteka letošnjih priprav marsikaj naučiti.

Predvsem morajo takoj steči priprave na naslednje šolsko leto, ko bosta že dva letnika srednjega usmerjenega izobraževanja opravljala proizvodno delo in delovno prakso. Vsi odgovorni nosilci priprav morajo takoj v začetku leta 1982 pripraviti podroben seznam nalog in se dogovoriti za usklajeno akcijo.

Že v začetku leta je potrebno poiskati odgovore na morebitna odprta vprašanja, da ne bi leta zavirala organizacijskih in vsebinskih priprav. Tako se je npr. treba dogovoriti, kako vključevati obrtnike v mrežo izvajalcev, saj jih je v letošnjem šolskem letu zelo malo na seznamu, predvsem pa je potrebno več pozornosti nameniti vsebinskim pripravam. Ne nazadnje pa moramo vsi spremljati potek proizvodnega dela in delovne prakse že v tem letu, da bi tako spriti in v pripravah na drugo leto odpravljali morebitne pomanjkljivosti. Od skrbnih priprav je namreč odvisno, kako bodo učenci ocenjevali to novo sestavino vzgojnoizobraževalnega procesa in kakšne vzgojnoizobraževalne rezultate bomo dosegli.

Sonja Klemenčič

DE

DRUŽBOSLOVNA ZBIRKA DELAVSKE ENOTNOSTI

NAJNOVEJŠE!

ARHITEKTI, URBANISTI, PLANERJI, EKONOMISTI in SOCIOLOGI, KNJIGA ZA VAS!

Dr. Braco Rotar:

POMENI PROSTORA

(IDEOLOGIJE V URBANIZMU IN ARHITEKTURI)

Knjiga je plod večletnega raziskovalnega dela. Pri naša izsledke raziskave, ki je dala — vsaj pri nas — nove pristope, nove interpretacije, ki lahko pripomorejo k nastajanju sodobne urbanistične teorije in kritike pri nas.

Na področju tako imenovanih neizmerljivih sestavin okolja nimamo še nobenih znanstvenih meril in pričujoča raziskava bi lahko bila ena od poti do njih. V času, ko skušamo razumeti svet kot materialno resnico in istočasno vplivati na svoje vedno bolj umetno, gra-

jeno okolje, ne moremo obravnavati okolja samo kot aglomeracijo prostorskih, fizičnih fenomenov, ampak vedno bolj kot odsev dogajanj v nas oziroma v družbi. Tako je urbanizem ali znanost o njem vedno bolj tudi domena družboslovnih znanstvenih vej, tistih, ki preučujejo človeka in družbo; te discipline pomagajo razumevati urbanizem in urbanizacijo kot fizično projekcijo družbenih dogajanj.

Zato je delo POMENI PROSTORA namenjeno v prvi vrsti urbanistom, arhitektom in vendarle ne samo njim, temveč tudi ekonomistom, sociologom, planerjem in zlasti ob pomanjkanju ustrezne tovrstne literature študentom vseh teh ved.

Cena knjige je 650 din.

Naročila pošljite na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4, kupite pa jo lahko tudi v naši knjigarri na Tavčarjevi 5 v Ljubljani in v vseh knjigarnah po Sloveniji.

V spomin na velikana naše epohe

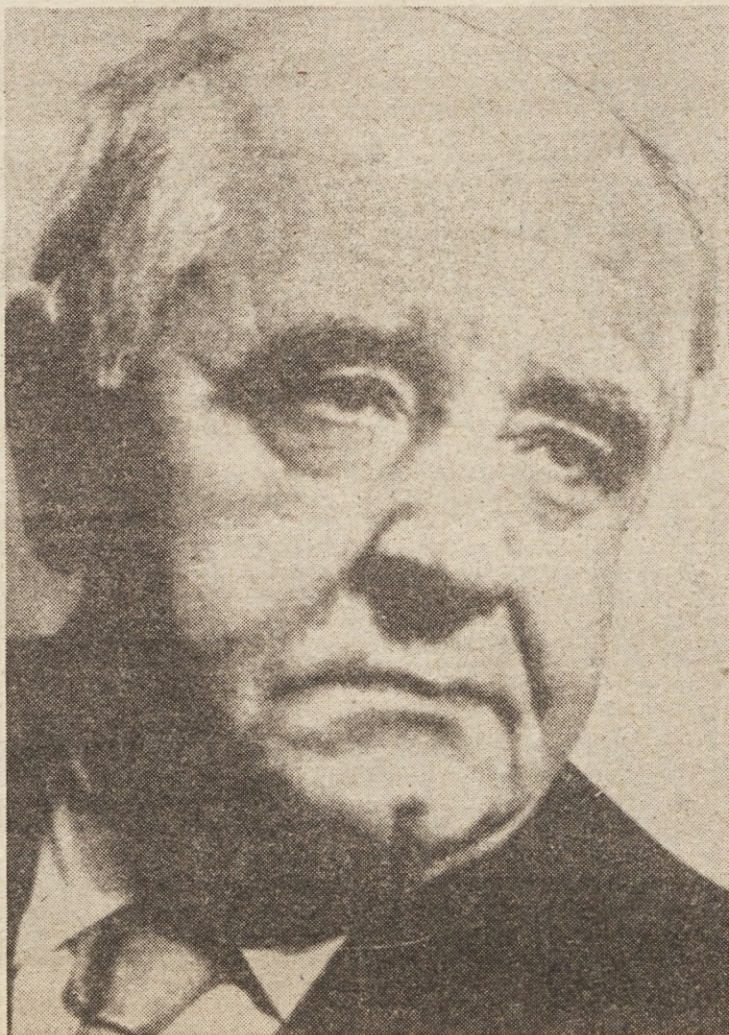
Sodobniki o Miroslavu Krležu

Izjemna umetniška osebnost

Miroslav Krleža je bil prav gotovo ena najpomembnejših osebnosti naše dobe. Kakor je sam večkrat ugotavljal, da je socializem v Titovi Jugoslaviji nadaljevanje prvobitnih svobodoljubnih pobud iz davnih časov naše zgodovine, tako lahko ugotavljamo mi, da je tudi njegova osebnost izraz večstoletnih težnj našega ljudstva po jasnosti in svobodi. Krleža je bil komunist.

Kot pomemben član avantgarde delavskega razreda je skupaj z milijoni dragocenih ljudi naše domovine pomagal spreminjati naše življenjske pogoje s pomočjo marksistične znanosti in revolucionarnega boja. Njegovo delo pa je bilo še posebej učinkovito, ker je bil izjemno dragocena umetniška osebnost, v kateri so se močna estetska doživljanja zlivala s filozofskimi materialističnimi osnovami v svojstveno dinamiko. Plodovi te notranje dinamike so se že v času njegovega življenja uvrstili med najvišje dosežke naše hrvaške in jugoslovanske umetnosti in bodo ne glede na nobelovska merila v prihodnje predstavljali velike dosežke človekovega duha v 20. stoletju. To bodo nedvomno zaradi umetniške silovitosti, posebnosti stila, bodisi zaradi ne navadnih snovi, ki so v mnogem odprle nove poglede v človekove boje, stiske in upanja...

... Krleža je pomembno vplival tudi na našo slovensko kulturo in zgodovino. Ko so v ljubljanski Drami leta 1931 začeli igrati njegova dela, so prav te odrske umetnine pomagale k prebujanju in združevanju slovenskih naprednih sil in umetniška moč njegovih dram je pri-

Ni se zapiral v nekakšno svojo orbito

Miroslav Krleža je nadvse redkega pojav v svetovni kulturni zgodovini. Pred nami ne stoji le velikanski literarni korpus, temveč tudi osebnost, ki si je s svojim književnim ustvarjanjem in družbeno akcijo zagotovila redkega prestiž v jugoslovanskem okolju in v svetu. To je človek, ki

umetnosti v Zagrebu... Krleža je jasno izrazil stališče, da danes ni družbenih pojavov, ki ne bi bili politično pogojeni; torej ni niti pisatelj in ne intelektualcev, ki ne bi služili kakemu razredu, kakšni politiki in interesom. In če je tako, se naprednost intelektualcev, še zlasti pisateljev, vidi predvsem v tem, ali so ob strani tistih razredov in družbenih sistemov, ki so na liniji napredka. Krleža je dal priznanje Sartrovi miselni in književni angažiranosti in poudaril, da se ob vsem spoštovanju do njega vendarle razlikujeta. Nato je nadaljeval:

»V boju za zmago humanističnih načel ima pisatelj pri vas brezkompromisen in negativen odnos do civilizacije, v kateri sta sila in prevlada še vedno edini načeli; pri nas pa je književnik — če je po svojem prepričanju socialist — politično angažiran za uresničevanje socialnih načel kot član neke družbe, ki je politično premagala vse konservativne sile iz preteklosti.«

Tu je jasno izraženo tudi njegovo stališče do vloge pisateljev v različnih sistemih. Tudi zaradi tega je Krleža velik in se dviguje nad številne velike pisatelje. V tem nagovoru vidimo Krležovo premoč in njegov ponos, da pripada socialistični Jugoslaviji, njeni partiji in gibanju, za razliko od hlapčevske mentalitete posameznih desnih ali takoimenovanih levih intelektualcev...

Dušan Dragosavac

Izredna sugestivnost Krleževega duha

...Razsežnosti njegove osebnosti so prevelike in prebogato izpolnjene z njegovo življenjsko energijo, da bi jih bilo mogoče izraziti z znanimi besedami. In vendar je treba reči, da nam je umrl velik umetnik, umetnik in človek čistega humanizma, človek najboljše razuma, ki je skušal dojeti vso ogromno skrivnost sveta in življenja, in vrhu tega ali morda ravno zaradi tega človek nenavadno sugestivne politične misli o usodi sveta in o smernicah, ki naj vodijo človeštvo v nove čase in pogoje. Ogromno delo Miroslava Krleže leži pred nami še nepregledno in neiz-

pano. Tu imamo dolgo vrsto njegovih leposlovnih spisov vsakršnih zvrsti, vse do njegovih dnevnikov in zapisov, ki nam še zdavnaj niso znani in ki bodo odprti nemara šele znanjem. Pred nami je vrsta njegovih enciklopedij, ki jih je mogel zamisliti in uresničiti samo ta enkratni razum. To njegovo delo je nedvomno mogočen temelj kulturnosti jugoslovanskih narodov. In v vsem tem delu živi med nami njegova silna in nadvse humanistična osebnost, ki je desetletja in desetletja prevzemala, zaposlovala in prebujala nove in nove rodove k sodobni zavesti o prerajanju sveta in k slutnjam o novi prihodnosti, za katero se je žrtvovalo toliko mladih življenj in za katero je pripravljeno na vsakršne žrtve še veliko število mladih, čistih src, in to tudi po zaslugi Krleževega duha in njegove besede. S svojo sugestivnostjo se je brez dvoma uvrstil med zaslužne graditelje nove Jugoslavije in novega sveta. Po smrti Edvarda Kardelja, znamenitega našega političnega misleca, in po smrti Josipa Broza Tita, človeka skoraj nezmotljivega političnega instinkta in nezadržne revolucionarne volje, je Krleževa smrt tretji udarec, ki je v kratkih letih težko prizadel Jugoslavijo in našo skupno zavest.

Josip Vidmar

Krleža je bil del naše zavesti

... Bil je del nas samih, del naše zavesti in naše družbene opredelitve. Krleža je naš največji pesnik, pisatelj, književnik, politični pisec, politični esejist, kar smo jih sploh kdaj imeli. Ob njegovih besedah so rastle in se vzgajale generacije komunistov in naprednih ljudi pri nas. To bi lahko veljalo zlasti za obdobje ob koncu prve svetovne vojne in neposredno po njej. Takrat je bil pesnik in pisatelj revolucije. Krleža je do godke in družbene odnose tiste dobe najbolje razumel — bolje od partije, bolje od mnogih političnih ljudi, ljudi, ki so bili v politiki...

... Krleža je ustvaril nekaj, kar je danes še težko sploh oceniti. To je Enciklopedija Jugoslavije in še nekaj drugih enciklopedij, ki jih na teh naših kulturnih tleh verjetno ne bi mogel napraviti nihče drug. Krleža je tu zbral vse tisto, kar je kulturno vrednega, dal je neko osnovno smernico. Bil je dovolj širok, da zbere vse te ljudi in dovolj močan, da jim za črta osnovno smer. To je trajalo takorekoč do konca njegovega življenja...

Vladimir Bakarič

Svetovna intelektualna razsežnost Krleže

Vesti o smrti Miroslava Krleže, barda jugoslovanske in evropske književnosti dvajsetega stoletja, je v glasilu Unita sledil širši oris življenja in dela tega književnega velikana, »kateraga intelektualna razsežnost je v celoti svetovna.« Avtor piše, da je z Miroslavom Krležo odšel tudi eden od protagonistov moderne in sodobne zgodovine Jugoslavije, patriarh hrvaške kulture in zadnja priča zgodovine, ki vodi od balkanskih vojn do naših dni. Ko se ozira na 60-letno obdobje »intenzivne in nepopovljive aktivnosti« Miroslava Krleže, Unita piše o kadetu iz vojaške šole v Budimpešti, ki je postal »subverzivni agitator Oktobra«, aktivni intelektualec v partiji, oster in daljnoviden kritik stalinističnih in ždanovskih degeneracij, upornik iz tridesetih let, izobčenec — neobčutljiv za prilaganja in naposled priznan ustvarjalec nove socialistične kulture Titove Jugoslavije... Krleža, poliglot v svoji deželi in poznavalec velikih evropskih jezikov, ki je imel neverjetno plastično humanistično izobrazbo, je bil od samega začetka pisec mnogostраниh vrednosti in mu je bilo usojeno, da je postal znan v kulturah drugih narodov sveta. Unita obžaluje, da niti eno Krležovo delo ni prevedeno v italijanski jezik in končuje, da ostaja to dolg Italije do tega velikana.

Unita: Silyio Ferrari

Iz življenjepisa Miroslava Krleže

Neusahljiva energija književnika in vizionarja

Miroslav Krleža je bil rojen v Zagrebu, kjer je 29. decembra 1981 po daljši bolezni v 89. letu starosti tudi umrl. In tu so ga, velikana naše epohe, 4. januarja z vsemi državnimi in vojaškimi častmi pokopali na pokopališču Mirogoj.

Krleža je bil marksist in komunist, član Komunistične partije Jugoslavije od njenega osnivanja, bil je vizionarski umetnik revolucionar — največje ime naše književnosti, sodobne umetnosti in kulture. O njem je tovariš Tito dejal, »da je s svojim mogočnim originalnim književnim delom bil in ostal v prvih vrstah našega boja, kot neusahljiva energija, kot bojevnik in veliki vizionar«.

Po prvi svetovni vojni je ustanovil in urejal več naprednih revij in časnikov, med njimi »Književno republiko«, »Pečat« in »Danes«. V hrvaški književnosti se je pojavil leta 1917 s pesnitvijo »Pan«.

Od leta 1917 do danes je izšlo prek 60 Krleževih knjig v več izdajah, knjige pesmi, romanov, novel, dram, kritik, kulturno-političnih člankov, člankov o vojnih spretnostih, kritičnih pogledov, likovnih monografij, razprav, polemičnih spisov, člankov in študij. Njegova dela so prevedena v 40 jezikov in natisnjena v 154 izdajah, prevajali so jih najboljši poznavalci njegove literature, njih preko sto.

Književnik, pesnik, romanopisec, novelist, dramatik, esejist in akademik Miroslav Krleža je bil tudi pomemben družbeno-politični in kulturni delavec. Od leta 1948 je bil poslanec v hrvaškem Saboru, član glavnih odborov Ljudske fronte Hrvaške in Jugoslavije, kasneje teh organov SZDL, član centralnih komitejev ZKH in ZKJ, bil je član Sveta federacije. Krleža je bil tudi podpredsednik Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti, predsednik Zveze književnikov Jugoslavije, aktivno je sodeloval na številnih zborovanjih akademikov, pisateljev. Od leta 1950 pa vse do svoje smrti je bil tudi direktor Jugoslovanskega leksikografskega zavoda in glavni urednik »Enciklopedije Jugoslavije«.

Za svoje gigantsko delo je prejel najvišja priznanja, nagrado »Vladimir Nazor« za življenjsko delo, Njegovo nagrado, nagrado AVNOJ, Herderjevo nagrado (Avstrija) in Zlatni venec Struških večerov. Predsednik Tito ga je odlikoval z najvišjimi jugoslovanskimi priznanji, redom zaslug za narod z zlato zvezdo, redom junaka socialističnega dela, redom republike z zlatim vencem, redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem in z redom jugoslovanske zvezde z lento. Krleža je bil tudi častni meščan Zagreba.

Akademik Krleža je bil član mnogih akademij znanosti in umetnosti: jugoslovanske, srbske, akademije Bosne in Hercegovine, Črne gore, Slovenije in Vojvodine, član akademije DR Nemčije, Madžarske in Romunije.

Na jugoslovanskih odrih

Od osvoboditve do konca leta 1977 so na jugoslovanskih gledaliških odrih uprizorili Krleževa dela več kot dvestokrat. Vseh predstav njegovih gledaliških del je bilo v tem času 3.810, te pa si je ogledalo 1.580.000 ljubiteljev gledališča. Število premier, predstav, publike, ki si je ogledala uprizorjena Krleževa dela, pa je v resnici nemara še večje, saj ni podatkov za gledališča, ki so medtem prenehala z delom.

Na Sterijinem pozorju v Novem Sadu je bilo med leti 1956 in 1979 izvedenih 11 Krleževih dram, nekatere pa dvakrat ali še večkrat. To so bile uprizoritve »V agoniji«, »Areteje«, »V taborišču«, »Leda«, »Krištof Kolumb«, »Na robu pameti«, »Kraljevo«, »Golgota«, »Pot v raj«, »Gospoda Glembajevi« in »Legendae«. Leta 1963 je Sterijino pozorje obeležilo 70-letnico, leta

1978 pa 85-letnico rojstva Miroslava Krleže.

Karikature Zuka Džumhura

250.000 izvodov knjig v madžarščini

V madžarskih literarnih in umetniških krogih so Miroslava Krležo še prav posebno cenili. V zadnjih 25 letih so na Madžarskem prevedli skoraj vsa njegova dela, ki so bila natisnjena v skupni nakladi več kot 250.000 izvodov. Izbor njegovih novel so tu natisnili v nakladi 155.000 izvodov.

Pisec naše zgodovine

Krleža ni pisal samo romanov, dram, poezije in esejev, pisal je tudi našo zgodovino. Nihče ni tako dobro diagnosticiral mračnih političnih razmer našega balkanskega in evropskega področja kot prav Krleža, ki je to delal z neko prav preroko daljnovidnostjo. Zato ni čudno, da njegov »Banket v Blitvi«, ki ga je napisal pred drugo svetovno vojno, te dni odmeva z odra

Hrvatskog narodnog pozorja kot izredno aktualen dramski

Karikature Piera Kržaniča

Krleževa izbrana dela v slovenščini

Pri mariborski založbi Obzorja gredo h koncu priprave za izdajo izbranih del Miroslava Krleže. Po dogovoru in s sodelovanjem avtorja se je tega izbora lotil akademik Josip Vidmar, ki mu pri delu pomaga Jože Javoršek. Ta izjemni založniški podvig bo v slovenskem kulturnem prostoru predstavil predvsem pesniški opus Krleže. Prihodnje leto bodo izdali Balade Petrice Kerempuha v izvorniku in z izborom poezije v prevodu Ervina Fritza. V naslednjih knjigah, predvidoma petnajstih, pa bo zajet celoten Krležev romanopisni opus, kot tudi vse njegove drame, od katerih je večina že prevedenih. Nekatera zgodnejša Krleževa dela pa bo v slovenščino prvič prevedel Josip Vidmar. V celotnem izboru bo tudi obsežnejši del iz Krleževe politične in esejistične misli. Vsako leto naj bi izšle dve do tri knjige izbranih del Miroslava Krleže.

spevala k temu, da se je slovenski teater v tistem času dvignil na evropsko raven, saj so se ob njem oblikovale velike umetniške osebnosti slovenske režije in igre. Ko je leta 1936 Akademski založba v Ljubljani založila Balade Petrice Kerempuha, ki niso mogle iziti na Hrvaškem, je izredna umetniška kvaliteta in revolucionarnost balad s svojo energijo podžgala tisto slovensko inteligenco, ki je pozneje pomagala oblikovati Osvobodilno fronto in ki se je nato borila v partizanih. Ljubljana bo za zmeraj zvezana s Krleževim imenom ne samo zaradi tega, ker se je rad v njej mudil, ampak tudi zaradi pomembnega govora, ki ga je imel leta 1952 na kongresu jugoslovanskih pisateljev in ki je pomemben mejnik v razvoju pisateljevanja med narodi in narodnostmi Jugoslavije...

Mitja Ribičič

se ni zapiral v nekakšno svojo orbito, temveč ga je tista neizčrpana energija, kakršno je nosil v sebi, gnala k obujanju, prebujanju, vlaganju vedno novih in novih sil v napredno kulturno gibanje...

Blaže Koneski

Krleževa premoč in njegov ponos

...Vedno je imel kritičen odnos do nekaterih naših malomeščanskih intelektualcev tako na desnici kot do tistih, ki so se izrekli za levico, v bistvu pa bili v opoziciji do partije in revolucije. Odločno je nasprotoval vsem, ki so bili pod krinko »neangažiranosti« v politiki pravzaprav v službi te ali one protisocialistične struje. Za odnos pisateljev in umetnikov je značilen njegov govor, ko je 15. maja 1960 pozdravil Jean Paula Sarrtra v Jugoslovanski akademiji znanosti in

Leto pomembnih jubilejev je za nami

Dosežki revolucije ostajajo

V preteklem letu smo praznovali pomembne jubileje naše revolucionarne preteklosti. Leto proslav, jubilejev, spominov je sicer minilo, vendar dosežki in rezultati tega revolucionarnega gibanja, ki smo se ga spominjali, so prav tako pomembni kot v letu obeleževanja.

Štirideseto obletnico vstaje in začetka revolucije, ki je povsem spremenila življenje njenih udeležencev, še zlasti pa bodočih rodov, bomo obeležili še z dvema pomembnima prispevkoma — dokumentoma tedanjega časa, ki pa ga v mnogočem presegata in sta še vedno živa. Objavljamo članek Borisa Kidriča z naslovom Država v državi, ki je bil prvič objavljen sredi januarja leta 1942, v glasilu Osvobodilna

fronta. Ta na najboljši in najzgovornejši način pouda vlogo in pomen Osvobodilne fronte slovenskega naroda v tem prvem letu vojne. V njem je zapisano zlasti to, da se je treba boriti proti okupatorju in tudi vsem tistim, ki z njim sodelujejo, kajti le z bojem bo (in tudi je) slovenski narod dosegel svojo narodno osvoboditev, ki bo prerasla v socialno osvoboditev slovenskega delovnega človeka. Seveda pa odseva ta dokument tudi zgodovinsko dejstvo navezanosti osvobodilnega gibanja na Sovjetsko zvezo, ki je bila takrat edina realna sila, v katero je lahko upal ves napredni svet, da bo premagala tiste reakcionarne sile, ki so zatirale tudi slovenski narod in ga želele uničiti.

Objavljamo tudi temeljne točke OF, ki pomenijo program narodnoosvobodilnega gibanja in ljudske revolucije slovenskega naroda. V njih je izraženo to, kar je zapisal Boris Kidrič v članku Država v državi, in sicer, da predstavlja oborožena akcija izhodišče za osvoboditev in združitev vseh Slovencev in tudi za slogu in enotnost jugoslovanskih narodov. Še zlasti je pomembna točka, ki govori o tem, da osvobodilni boj za narodne in človeške pravice ustvarja nov lik aktivnega slovenstva. In resnično je štiriletni boj preobrazil slovenski narod iz naroda hlapcev v narod herojev, ki si je svobodo in boljše življenje izbojeval sam in ki sam tudi vodi življenje v svobodi in upravlja ter si gradi še lepšo prihodnost.

Država v državi

Osvobodilna fronta slovenskega naroda je danes — država v državi. Razpolaga z oboroženo silo partizanskih čet in Narodne zaščite, ima svoje sodstvo, svojo obveščevalno in varnostno službo ter pobira narodni davek. Slovenski narod izpolnjuje njena navodila in sabotira uredbe fašističnih okupatorjev.

Dejstvo, da je ustvaril »državo v državi«, je za slovenski narod izrednega pomena. Doma in pred svetom dokazuje, koliko življenjske sile imajo v sebi slovenske ljudske množice, ki se dvigajo proti zatiralcem. Kljub strahotnemu terorju in čeprav trenutno pod tujčevo peto — so vzpostavile svojo narodno oblast.

Razen »države v državi« pa se razvijajo še drugi znani slovenskega odpora in upora. Slovenske narodnoosvobodilne partizanske čete so zaostriale svojo oboroženo akcijo. Njihovo število in morala rasteta. — Pričeli so se slovenski narodni upori. Vodstvo slovenskega osvobodilnega gibanja je v rokah novih ljudi, v ljudskih rokah, medtem ko so stari priznani »voditelji« izza predokupacijskih časov bodisi pljunili na svoj narod in se prodali okupatorjem bodisi jo pobrisali v inozemstvo, kjer premišlujejo, kako bi po izgonu fašističnih zatiralcev znova osleparili ljudstvo in narod ter vzpostavili svojo nekdanjo krivično oblast.

Če upoštevamo vsa ta dejstva, tedaj moramo ugotoviti, da smo Slovenci stopili v prvo obdobje svoje narodne revolucije. Naša narodna revolucija se bo razvijala vse dotlej, dokler ne bomo izbrisali z naše zemlje zadnje sled tujčevega jarma in dokler ne bo naša narodna osvoboditev prerasla v socialno osvoboditev slovenskega delovnega človeka, ki tvori jedro in velikansko večino slovenskega naroda.

Česa se je treba predvsem zavedati ob začetku naše narodne revolucije?

1. Zaostriiti moramo boj proti okupatorjem. Vsak narod je danes dolžan doprinesiti svoj delež k svobodi, ki bo privihrala tem prej, čim bolj bodo evropski narodi s svojimi lastnimi udarci

razkrojili sovražnikovo zaledje. Novi partizani, dograditev in aktivizacija Narodne zaščite — tako se glase v tem pogledu naloge dneva.

2. Svoboda se bliža. Prav zato pa skušajo notranji sovražniki slovenskega naroda in ljudstva presedlati na nove postojanke. Včeraj še podrepani fašističnih zavojevalcev že zbirajo danes svoje sile, da bi po narodni osvoboditvi povampirili svoje staro predokupacijsko gospostvo, ki je konec koncev izročilo narode Jugoslavije okupatorjem. Tudi znotraj OF se bo še marsikdo našel, ki mu je želja za vzpostavitve starega bližja od dobroti lastnega naroda in ljudstva. Toda, kar je bilo — je za vekomaj proč. Nikoli več se ne sme ponoviti. Zato pa je naša druga temeljna naloga, preprečiti bivšim »voditeljem« in vsem protiljudskim elementom, da bi še kdajkoli dobili zaledje med slovenskim narodom, ki so ga danes do kraja izgubili.

3. Slovenski narod sam, zapuščen in izročen okupatorjem,

se je pričel boriti za svojo svobodo in je zgradil svojo mogočno Osvobodilno fronto. Zato pa tudi ne bo dovolil, da bi mu usodo še kdajkoli krojili protiljudski in velesrbski elementi raznih londonskih jugoslovanskih vlad. Slovenski narod sam bo odločal po osvoboditvi o svoji usodi, svoji notranji ureditvi in o svojih zunanjih odnosih. Osvobodilna fronta, ki je edini upravičeni predstavnik slovenskega naroda doma in pred svetom, bo to elementarno slovensko narodno pravico »uveljavila in branila z vsemi sredstvi«. Uresničujoč slogu in enotnost narodov Jugoslavije pa se bo slovenski narod oslanjal na pomoč srbskih in hrvatskih partizanov in srbsko ter hrvaško narodnoosvobodilno gibanje.

Sovjetska zveza je tista država, ki zadaja hitlerjevskim zverem smrtno udarce in ki dosledno zastopa svobodo vseh narodov. Brez naslonitve na Sovjetsko zvezo si dokončne in trajne slovenske narodne osvoboditve niti misliti ni mogoče.

Božidar Jakac: Boris Kidrič, jedkanica, 1945

KRONOLOŠKI PREGLED

1925

1. januar — V Beogradu je začel ilegalno izhajati časopis »Komunist«, glasilo CK KPJ, ki ga je urejal Moša Pijade. Po tretji številki je prenehal izhajati, Pijade pa je bil aretiran in obsojen na več let težke ječe.

1929

6. januar — Kralj Aleksander Karadjordjević je izvršil

Temeljne točke Osvobodilne fronte slovenskega naroda

Izjava:

Osvobodilna fronta slovenskega naroda proglašča, da neomajno vztraja na načelih osnovnih točk, sprejetih na II. plenarni seji SNOO, ki se glase:

1. Proti okupatorjem je treba vršiti neizprosno oboroženo akcijo.

2. Ta akcija predstavlja izhodišče za osvoboditev in združitev vseh Slovencev.

3. Stoječ na stališču naravne in usodne skupnosti jugoslovanskih narodov ne priznava OF razkosanja Jugoslavije in deluje z vsemi silami za slogu in enotnost njenih narodov. Hkrati stremi k povezanosti slovanskih narodov pod vodstvom velikega ruskega naroda na temelju pravice slehernega naroda do samoodločbe.

4. Z osvobodilno akcijo in aktivizacijo slovenskih množic preoblikuje OF slovenski narodni značaj. Slovenske ljudske množice, ki se borijo za svoje narodne in človeške pravice, ustvarjajo nov lik aktivnega slovenstva.

5. Vse skupine, ki sodelujejo v OF, so se obvezale, da bodo lojalne v medsebojnih odnosih.

6. Po narodni osvoboditvi prevzame na slovenskem ozemlju oblast Osvobodilna fronta slovenskega naroda kot celota.

7. Po narodni osvoboditvi uvede Osvobodilna fronta dosledno ljudsko demokracijo. Vsa vprašanja, ki presegajo okvir narodne osvoboditve, se bodo reševala na dosleden ljudski demokratični način.

Glede na slovenske potrebe in glede na dejstvo, da se bliža čas naše narodne osvoboditve, dodaja OF slovenskega naroda svojim temeljnimi točkam še naslednji dve točki:

8. V skladu s slovenskimi izjavami Churchilla, Roosevelta in Stalina bo po svoji narodni osvoboditvi o notranji ureditvi Združene Slovenije in o svojih zunanjih odnosih odločil slovenski narod sam. OF bo to elementarno pravico slovenskega naroda uveljavila in branila z vsemi sredstvi.

9. Narodna vojska na slovenskem ozemlju raste iz slovenskih narodnoosvobodilnih partizanskih čet in Narodne zaščite, kamor se pozivajo vsi zavedni Slovenci.

Novo leto 1942.

državni udar, odpravil ustavo, razpustil narodno skupščino in uvedel tako imenovano šestojanuarsko diktaturo. Kralj je postal nosilec vse oblasti v državi (osebna kraljeva diktatura ob podpori vojske), za predsednika vlade je bil imenovan general Petar Živković. Prepovedane so bile vse politične stranke z »verskim ali plemenskim obeležjem«. Diktatura je še zaostriła odnos do revolucionarnega delavskega gibanja, še posebej pa do KPJ.

11. januar — Z odlokom ministra za notranje zadeve je bilo prepovedano delovanje Centralnega delavskega sindikalnega odbora Jugoslavije in vsem organizacijam neodvisnih, to je levičarskih sindikatov, včlanjenih v CRSOJ.

1942

9. januar — Nemci so napadli Dražgoše, kamor se je zatekel Cankarjev bataljon. Boj za Dražgoše je trajal tri dni, nato se je bataljon umaknil. Nemci so iz maščevanja pobili veliko vaščanov, ostale so izselili, vas pa požgali. Februarja pa so že požgano vas zminirali in jo zravnali z zemljo.

1943

8. januar — Na Osankarici na Pohorju je več kot 2000 sovražnikovih vojakov napadlo in obklojilo Pohorski bataljon, ki je tam prezimoval. V dveurnem poslednjem boju je padlo vseh 69 borcev batajona, medtem ko so Nemci imeli 19 mrtvih in 31 ranjenih.

revija za planiranje

IB — revija za planiranje Zavoda SR Slovenije za družbeno planiranje je mesečna publikacija, ki prinaša aktualne strokovne sestavke s številnih področij — vidikov družbenega planiranja. Poleg globalnih raziskav, ki so izdelane za pripravo in spremljanje izvajanja družbenega plana republike, prinaša tudi izsledke ožje usmerjenih analiz in študij, uporabnih za delavce v strokovnih službah vseh nosilcev planiranja, prispevke k izgrajevanju metodologije planiranja in njeni operacionalizaciji, osebna mnenja strokovnjakov, predstavitev knjižnih novosti, ki obravnavajo teorijo in prakso družbenega planiranja ter razne periodične preglede, komentarje in poročila s strokovnih srečanj.

Izšla je številka 11-81 z naslednjo vsebino:

Živko Pregl:

Kje smo pri izvajanju samoupravnega družbenega planiranja?

Priloga »SLOVENIJA 2000«

dr. Zdravko Mlinar:

Planiranje, eksperimentiranje in (ne)odgovornost

Predstavitev: Osnove selektivne razvojne politike (A. Kavčič)

IB — revijo za planiranje dobite pri založbi DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4 (posamezna številka 50 din, letna naročnina 400 din).

Telesna kultura 81

Obogatimo lahko tudi z manj denarja

Od sanj k resničnosti

S pojmom množičnost smo pri nas trasirali dolgo pot, ki naj bi nas postopoma pripeljala do uresničitve v slovenski ustavi zapisanega načela, da je ukvarjanje s telesno kulturo pravica in dolžnost slehernega delovnega človeka in občana. Uresničitev tega strateškega cilja je seveda oddaljena, zato pa že sama po sebi ni manj mobilizacijska. In marksistično gledano tudi nič manj zavazujoča, kajti slediti temu cilju in se zanj zavzemati, pomeni — če malo poenostavimo — edino resnično možnost podružbiti telesno kulturo.

Kaj hitro je, če trezno pomislimo, seveda tudi jasno, da je pravo množičnost moč doseči le v tistem delu športa (če ga jemljemo kot bistveno vsebino in pojavno obliko TK), ki smo ga poimenovali za športno rekreacijo. Izraz včasih bega, češ da ni

primeren za označevanje športnega delovanja mladih, ker je poglavitna značilnost v tem, da se kaže predvsem v tekmovanjih, po drugi strani pa tudi v procesu telesne vzgoje. Obvezne v šoli, neobvezne v drugih oblikah delovanja (Partizan, ŠSD, športne sekcije v ozidjih itd.). A bi le veljalo ločiti telesno vzgojo od pojmov športna rekreacija in vrhunski šport. Obe tipični manifestaciji športa oziroma športnega delovanja med seboj pomensko ločujemo le toliko, kolikor pomenita različne cilje, predvsem pa tudi zahteve — bodisi materialne, organizacijske in strokovne. Za vrhunski šport je poglavitna značilnost športni trening in selektivnost in kot pri vsakem ustvarjanju so v njem lahko uspešni — kot radi pravimo — le tisti, ki to zmorejo in hočejo. Tudi le, dokler to zmorejo, saj gre v vsakem primeru za

razmeroma kratek življenjski čas najuspešnejših, ki so se pripravljeno vključiti v izjemno zahteven proces in za določen čas podrediti ali vsaj prilagoditi druge življenjske potrebe in interese visokim ciljem. Športna rekreacija ni v nasprotju s takim gledanjem; je vsakodnevna potreba slehernega, ki mu jo je (pravočasno) uspelo spoznati. Zato je njena podlaga množično športno delovanje, oplojevano z vzgojnimi učinki obvezne in neobvezne telesne vzgoje.

Nespornih uspehov, ki smo jih v zadnjih letih dosegli prav na področju množičnosti, seveda ne gre pripisati zgolj organizirani dejavnosti »subjektivnih sil« v TK. Tem pobudam so se ljudje z veseljem odzvali. Spreminja se odnos do blaginje, ki ne more biti nikdar samo kvaliteta materialnih dobrin, temveč tudi kakovost življenja. Ukvarjanje s športom sodi prav gotovo med te kakovostne vidike življenja in dela naših ljudi. Množice na trimskih stezah, v planinah in telovadnicah, travnikih in igriščih, na kolesih in v bazenih... so dokaz, da so ljudje sprejeli akcije in napore organiziranih dejavnikov za svoje in se od spontanosti in občasnih oblik tehnične polagoma nagiba k redni aktivnosti z vsemi drugimi pomembnimi razsežnostmi vred. Tudi teh ne gre zanemarjati. Družabnost, sodelovanje, stalna skrb za zdravo sprostitve, spoznavanje vseh kotičkov naše ožje in širše domovine. Tudi to postaja sestavni del vsebinsko bolj bogatega življenja ljudi.

Tako je tudi prav, saj bi sicer pojem telesna kultura ne imel prave utemeljitve...

Damjan Križnik

Včasih zahtevamo od učiteljev več, kot je v njihovi moči

Neodgovorno o odgovornem delu

Življenjske navade, ki si jih človek pridobi v mladih letih, ga običajno spremljajo skozi vse življenje. Zato si starši prizadevajo, da bi otroci čim koristneje izrabili zlata »brezskrbna« leta in se naučili čim več pametnega in koristnega. Res, velja se potruditi v mladosti. Čim bolj je namreč človek v letih, tem bolj je nedojemljiv za stvari, ki jih ne pozna in mu niso domače že od otroštva.

Zato danes naši prvošolčki razmeroma že veliko vedo. Pa tudi osemletka in srednje ter druge šole dajo mladim več kot včasih. Šola za življenje in delo se je približala potrebam življenja. V učnih programih je veliko novosti.

Korakanje, redovne vaje, stanje v vrstah »mirno«, »na mestu voljno« in podobno, kar ni imelo kaj dosti skupnega s telesno vzgojo, so zamenjala prizadevanja za zdrav način življenja v najširšem smislu besede, šola v naravi, izletki, obiskovanje trim stez, taborništvo, igre z žogo in še marsikaj, kar imajo otroci radi in bodo potrebovali vse življenje.

Vsebinske spremembe dela so razumljivo močno posegle na področje odgovornosti vseh, ki skrbijo za šolanje mladih ljudi. Učitelj telesne vzgoje se mora denimo zares pošteno potruditi in storiti vse, kar je v njegovi moči, da se vrnejo dekleta in fantje z izletov ali tečajev zdravi, in da imajo vedno pred očmi skrb za varnost.

To je seveda nadvse zahtevno in odgovorno delo, saj kljub velikemu znanju, bogatim izkušnjam in prav vsem varnostnim ukrepom ni mogoče v celoti zagotoviti, da nikoli ne bo prišlo do nezgode ali celo nesreče s hujšimi ali najhujšimi posledicami. Nesreče se namreč dogajajo celo najboljšim in vrhunskim športnikom, ki več kot dobro vedo, kaj je potrebno storiti za varnost. Toda ni športa, pri katerem bi lahko v celoti in zanesljivo izključili možnost tveganja. Tudi v nekaj centimetrom globoki vodi lahko pride do najhujšega, vezi gležnja ali kolena včasih popuste že pri povsem nedolžnem koraku, da sploh ne omenjamo možnosti nesreče na izletih, v hribih, na snegu, kjer otroci tako radi merijo svoje moči in tekmujejo v hitrosti in spretnosti.

S še toliko truda, požrtvovalnosti in znanja torej ni moč vedno in povsod poskrbeti za stoddostno varnost pri telesni vzgoji. Vsaj pri praktičnem delu ne. V celoti se vsaj delnemu tveganju nikakor ne moremo izogniti. Zato bi bilo edinole pošteno in prav, da stvari pač jemljemo takšne, kot so, da razmeroma redkih nesreč pri šolski telesni vzgoji ne dramtiziramo in kar povprek ne — obsojamo.

Saj ne bi o tem toliko govorili, če ne bi tako zelo pogosto in povsem brez osnove ljudje javno razglabljali o »neodgovornem ravnanju« naših telesnokulturnih delavcev, s katerim upravljajo v »nevarnost« življenja naših otrok. Se vedno imamo to grdo navado, da moramo vedno in za vsako reč poiskati »krivca«, in ga, če je le mogoče, v poduk drugim »lahkomiselnežem«, kaznovati. To počnemo včasih celo tedaj, ko o kakršnikoli nesreči ni niti najmanjše sledi in se otroci od prvega do zadnjega vrnejo domov zdravi, razpoloženi in zadovoljni.

Kot so se denimo pred dnevi vrnili v dolino ljubljanski otroci s Sorške planine.

Andrej Ulaga

Besedilo in slika: T. Tavčar

Nagradna križanka št. 1

Rešitve pošljite do 19. januarja 1982 na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana, Celovška 43, s pripisom na ovojnic: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 1. Nagrade so 300, 200 in 150 dinarjev.

REŠITEV NAGRADNE KRIŽANKE ŠT. 44
MLADENIČ, ANALIZATOR, LATINICA, KARIKATURA, ENAKITI, TRSAT, PORAZ, KALA, KARAT, EPOS, DU, ATA, LEALI, ADRAR, NAM, RU, TER, MEDNO, AARE, SRŠEN, MARTINAR, JONA

IZŽREBANI REŠEVALCI NAGRADNE KRIŽANKE ŠT. 44

1. nagrada 300 din: Vida Sušec, Prežihova 12, 69000 Murska Sobota;
 2. nagrada 200 din: Viktor Bizjak, Štefeta 26a, 64208 Šenčur;
 3. nagrada 150 din: Majda Jeseničnik, Rudarjevo 17, 62393 Črna na Koroškem.
- Nagrade bomo poslali po pošti.

DE	OSVOBODITELJEV RAZBREMENITEV	SEVERNI VETER V ITALIJU PRIMORJU	POPRAVILO	VRSTA RAZSTRELIVA	ZVARJENO MESTO	INDIGO	NIKOLA TESLA	SUMNICE	VELIK OGENJ	SREDIŠČE ROMUNSKO MOLDAVIJE	SESTAVIL: R. IL.	ŠKOTSKI STROKOVNIK ZA PREHITANO	GL. MESTO BALK. DRŽAVE	REKA V SRBIJI PRITOK IBRA	ALUMINIJ	TUJE ŽEN. IME	OBRAZ ZA IZOLIRANJE	NEK. TOVARNA LETAL V LJUBLJANI	VELIK KOS POHISTVA
RUSKI SKLADATELJ (IGOR)											KONČICA, KI SE DO DAJA BEDI V SKLOU								
LETOVIŠČE BLIŽE PULJA											ČUT ZA STVARNOST NAPLAČILO								
VOJAŠKO POROČILO							JUG. NAM. TEN. REPREZENTANT											GLASBENO ZNAMENJE	
ZDRAVILNA RASTLINA					KARLOVAC			MLEČNI IZDELEK				GREGA KOŠAK						OTOK V MALI SUN. DIH. SEV. OD TIMORJA	
PRITOK SAVE PRI MEDVODAH					DANSKI OTOK			TROPSKO DREVO Z ODL. LESOM	Z VODO NAPOLNJENO VULKANSKO ŽRELO	MESTO V INDIJI							KOLEGLJSKO SEST. ORGAN (IZVRŠNI...)	VRSTA VRBE	
KLADA ZA SEKANJE					IGRALEC GUINNESS					TUJE MOŠ. IME							ORJAK, VELIKAN		
AMERIŠKI INDUSTRI. KONCERN (KRATICA)					AVTOR »MONE LIZE«						NATRIJ						OKRAJ ZA »STRAN«	NAJLEPŠI DEL RASTLINE	PISATELJ FLEMING
AVSTRILSKI PEVEC. LIRSKI TENOR					BILKA			PODATEK O DNEVU, MSECU, LETU									VRVICA NA LOKU		
SLAVNI ITALIJ. TENORIST								KOBALT											
REKA V JUŽNI AFRIKI									VAŽNA ZAČIMBA										EVROPSKI VELETOK
																			KING COLE

Po petem srečanju pevskih zborov slovenskih železarn

Pregledna kulturna prireditve slovenskih železarjev

Slovenski železarji so izredno prizadevni v kulturni dejavnosti. Pri koordinacijskem odboru sindikata sozda Slovenske železarne deluje kulturna komisija, ki skrbi predvsem za vsakoletna srečanja pihalnih orkestror, gledaliških, folklornih skupin, pevskih zborov in za razstave likovnih del slikarjev-železarjev.

Čeprav je Delavska enotnost predstavila že marsikateri pevski zbor železarjev in čeprav se je lanski december že prevesil v letošnji januar, ne moremo mimo takega kulturnega dogodka kot je bilo 5. srečanje pevskih zborov slovenskih železarjev, v soboto 12. decembra v Radovljici.

Organizatorji letošnjega srečanja so bili delavci delovne organizacije Veriga Lesce in pripravili so ga zelo lepo, sam nastop pa je bil v prostorih osnovne šole A. T. Linhart v Radovljici. Tu so se srečali in zapeli pevci osmih železarskih zborov, ki sodijo v sam vrh zborovskega petja v delovnih organizacijah sozda Slovenske železarne. Gostje te pomembne kulturne prireditve Gorenjske, Koroške in Štajerske pa so bili pevci mešanega pevskega zbora slovenskega prosvetnega društva Zarja iz Železne Kaple.

Udeležence te lepe in pregledne kulturne prireditve so pred samim nastopom pozdravili Jože Fajfar, predsednik osnovne organizacije ZS tovarne Veriga, profesor Niko Rupel v imenu občinske ZKO; poslušalce, ki so do zadnjega kotala napolnili šolsko avlo, zelo primerno za take prireditve, pa je dipl. inž. Miro Skobe, predsednik komisije za kulturo pri KOS sozda Slovenske železarne širše seznanil z raznovrstnim in uspešnim kulturnim delovanjem slovenskih železarjev. Med drugim je dejal, da se aktivno kulturno udejstvuje že več kot 2000 železarjev in razveseljivo je, da se ta dejavnost še širi, saj se letošnjemu srečanju pevcev prvič pridružujeta dva nova pevška zbora, pevski zbor iz Štor in moški pevski zbor DPD Svoboda Zagrad Celje.

Osem nastopajočih zborov

Predstavljamo vam vse zборе, ki so nastopili na tem srečanju. Mešani pevski zbor KPD Veriga Lesce je nastopil v imenu gostitelja letošnjega pevškega srečanja. Ta zbor obstaja že sedmo leto in v njem poje 20 pevcev. Do lani je vodil zbor profesor Karel Boštjančič, odtlej pa ga vodi Jože Kocjančič, ki je bil pred tem sam član zbora. Pevski zbor Verige pogosto nastopa na proslavah in drugih kulturnih prireditvah, ki jih organizirajo ZKO, društva in delovne organizacije, sodeluje pa tudi na revijah in srečanjih pevskih zborov. Večkrat se je predstavil tudi na samostojnih koncertih, pel je ob nastopu folklorne skupine in nastopal skupaj z domačim instrumentalnim triom.

Prihodnost tega zbora je prav gotovo obetavna, saj zbor sestavljajo sami mladi pevci in zbor se tudi širi. Vsakega novega pevca radi sprejmejo saj si prizadevajo za večjo kakovost zbora in hočejo vedno lepše zapeti.

Moški zbor pevškega društva Vintgar z Blejske Dobrave tudi deluje že sedem let. Sprva ga je vodil zdaj že pokojni Janez Poničkar, že četrto leto pa ga uspešno vodi Alojz Vengar. Zbor redno sodeluje na vseh proslavah in slovesnostih v krajevni skupnosti, pogosto pa nastopa tudi v krajevnih skupnostih Žirovnica in Zasip, saj tamkajšnji pevci prihajajo tudi njim v goste. Zbor ima pri svojem delu tudi težave, prostorske — za vaje, pa tudi

novih enotnih oblek si želijo, kar bi nemara tudi pripomoglo, da bi novi mladi pevci raje pristopali k zboru in zbor glasovno okrepili.

Mešani pevski zbor Železarne Štore je nastal lani januarja in sicer na pobudo komisije za kulturo pri konferenci OO ZS Železarne Štore. Odtlej pa je že nekajkrat nastopil, predvsem na proslavah delovne organizacije, pa tudi kraja. Zbor vodi in mu dirigira Bojana Jurkovič. Ker ga sestavljajo največini mlade pevke in pevci, ima solidno osnovo za kakovostno napredovanje. Prav nastop v Radovljici bo pevcem dal gotovo nov polet za delo, še več volje in veselja do petja, pevci pa bodo zagotovo pritegnili medse tudi še nove člane zbora.

Delovno skupnost Plamen iz Kroke je zastopal moški pevski zbor »Stane Žagar«, ki ga vodi Egi Gašperšič. Lani maja je zbor praznoval 20-letnico obstoja in uspešnega delovanja, hkrati pa je bila to tudi 105. obletnica organiziranega zborovskega petja v Kropi. V vseh teh letih je imel zbor »Stane Žagar« seveda tudi vrsto težav, kljub temu pa je vztrajal in zato tudi požel vrsto uspehov. O tem govori spored 260 pesmi, ki jih je zbor doslej naštudiral, in skoraj že 1200 nastopov.

Moški pevski zbor iz Kroke je bil pobudnik in organizator številnih kulturnih prireditev. Zavzemal se je za dokumentirano popisovanje kulturnega življenja, pospeševal sodelovanje z zamejskimi Slovenci in z domačimi ljubiteljskimi skupinami. Za svoje uspešno delovanje je prejel številna odličja, med njimi gorenjsko Prešernovo nagrado in občinsko priznanje. Za dolgotrajno delovanje na glasbenem področju pa je že skoraj polovica pevcev prejela tudi zlato Gallusovo značko.

Ženski pevski zbor Jesenice, ki poleg pevškega društva Vintgar z Blejske Dobrave predstavlja kolektiv jeseniških železarjev, deluje od leta 1968 in ga je vse do svoje smrti vodil komponist in glasbeni pedagog Milko Škobern. Ženski pevski zbor, ki ga zdaj vodi glasbena pedagoginja Mira Mesarič, je znan po vsej Gorenjski, Sloveniji in med našimi zamejci. Ob številnih nastopih se je ta zbor že večkrat udeležil tekmovanja »Naša pesem« v Mariboru, odkoder je prinesel domov enkrat srebrno in dvakrat bronasto plaketo mesta Maribor. Na mednarodnem tekmovanju v Gorici je bil dvakrat tretji, enkrat uvrščen kot četrti. V letu 1976 se je na tekmovanju »Amaterski zbori pred mikrofonom« RTV Ljubljane uvrstil v svoji skupini na prvo mesto.

Koroški oktet deluje kot samostojna sekcija KUD Prežihov Voranc v Ravnah na Koroškem. Od začetka delovanja zbora leta 1960 je njegov umetniški vodja Tone Ivartnik, v zboru pa je v teh letih pelo veliko železarjev. Za svoje uspešno delo so prejeli vrsto visokih priznanj, največje pa je bilo, ko so leta 1970 zapeli tovarišu Titu ob obisku Slovenj Grada. Koroški oktet je široko

Slovenije in v zamejstvu zelo znan.

Žično Celje so v Radovljici zastopali pevci moškega pevškega zbora Svoboda Zagrad, ki jih vodi prof. Alojz Sveč. Zbor je bil ustanovljen pred petimi leti, na pobudo upravnega odbora DPD Svoboda Zagrad v Celju, zdaj pa šteje 30 pevcev. Njihovo sodelovanje uvrščajo v spored številnih proslav in srečanj pevskih zborov v Celju in okolici, koder pa nastopa tudi s samostojnimi koncerti. Od ustanovitve ga je vodil Emil Lenarčič, pred kratkim pa je zborovsko vodstvo prevzel Alojz Sveč.

Moški pevski zbor DPD Svoboda Prevalje sestavljajo fantje in moške različnih poklicev, od katerih jih polovica dela v Železarni Ravne. Zbor, ki deluje že deset let, vodi Joško Kert. Pevci so po smelo začrtani pevski poti s koroško pesmijo spletna nova prijateljstva, širili krog poslušalcev, simpatizerjev zbora in njihovega petja. Vresova pesem je zgradila nove mostove prijateljstva z zamejskimi Korošci, s Slovenci na Tržaškem, z brati ob Moravi in s pobratenimi v Makedoniji. S koroško pesmijo pa so navduševali tudi poslušalce na Češkem, v gornji Avstriji in v Švici.

In zdaj še o gostih iz Železne Kaple. Prosvetno društvo »Zarja« so ustanovili prosvetarji tega kraja že pred 75 leti in je vse do danes

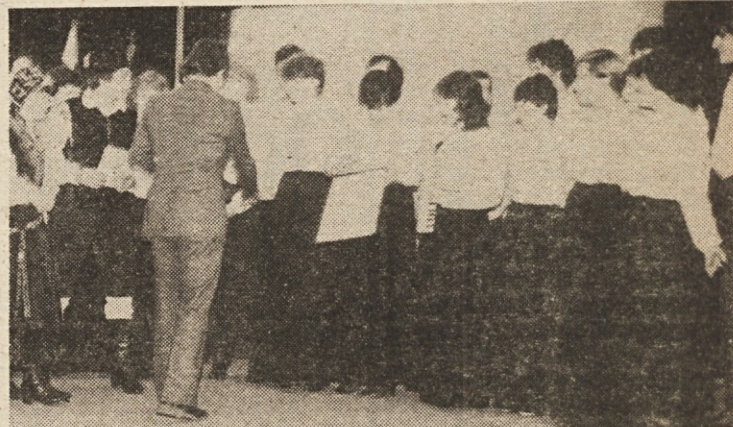
uspešno vodilo kulturno življenje Slovencev v tem najjužnejšem predelu Avstrije. Ob nastanku društva je bil ustanovljen tudi zbor, ki je bil takrat izredno številen. Med drugo svetovno vojno je njegovo delo povsem zastalo, danes pa se prisotnost zbora čuti bolj kot kdajkoli prej.

Zbor pogosto prireja pevске večere za tuje goste, ki se tako seznanjajo s slovensko pesmijo, hkrati pa jih ti večeri opozarjajo na dvojezični značaj dežele. Zbor pogosto nastopa tudi pri nas in s tem prispeva v skupno kulturno zakladnico Slovencev in zbljuje ljudi tu in onstran meje.

Pesem še za radost in veselje

Večino tega, kar smo o zborih zapisali, so zapisali sami o sebi v priložnostnem katalogu ob 5. srečanju. Dodajmo še to, da so vsi zbori na svojem nastopu v Radovljici doživeli buren aplavz občinstva, še posebej pa zelo številen zbor iz Prevalj in zbor iz Železne Kaple. Poslušalci bodo ta svojevrsten kulturni dogodek prav gotovo ohranili v trajnem spominu, kot tudi pevci, saj je bilo srečanje tudi organizacijsko in po gostoljubnosti izredno. Tudi pevcem ostaja enkrat spomin na tako številno in hvaležno občinstvo iz Radovljice in njene okolice. Gostitelji so za pevce pripravili tudi družabno srečanje po nastopu, kjer so pevci zapeli znova, tokrat zase in v lastno veselje.

Branko Blenkuš

Mešani pevski zbor KPD Veriga Lesce

Mešani pevski zbor Vres DPD Svoboda Prevalje

Mešani pevski zbor iz Železne Kaple

FOTOAMATER NA OBISKU

Dr. Ivo Frelj

»Kdor rad in veliko hodi v naravo, še posebej v gore, ta mora slej ko prej začeti tudi fotografirati,« je že kar na začetku odločno zatrdil dr. Ivo Frelj, naš tokratni gost. »Tudi sam sem tako začel. Toliko

novega odkriješ vsakokrat, ko greš v naravo, toliko različnih trenutkov doživiš, če se sprostiš in prepustiš občutkom, ki ti jih ponuja narava. Porodi se ti želja, da bi to tudi ohranil. Najprej kot preprost spo-

minček na dogodek ali motiv. Kasneje pa si zaželiš v fotografijo, v tisti spomin ali zapis vnesti tudi čimveč svojih občutkov. Želiš si za beležiti tudi svoje doživljanje, svoj odnos do narave, do samotnega drevesa, kozolca, pa tudi do človeka, ki je del te narave in jo spreminja po svoje. V naravi je in mora biti življenje, čeprav ni vedno tako, kot si ga predstavljamo. Narava sama je življenje. Nenehno se spreminja. Vsak naslednji trenutek je pogled z istega mesta drugačen.

Spreminja se svetloba, spreminjajo se sence, oblaki, letni časi, spreminja se vpliv človeka na to naravo.

To nas je vodilo v naravo v tistih 30 letih, ko sem se začel ukvarjati s fotografijo. Poleg ljubezni do narave in tiste nepremagljive želje, ohraniti te nepozabne trenutke, sem imel tri vzornike, ki so takrat dajali ton in veljavo slovenski fotografiji. Ta je bila mimogrede, znana po svetu kot ena najboljših. Prvi vzornik je bil Franc Krašovec, ki se je v glavnem trudil, da bi slovenskim fotoamaterjem pokazal vsebino naše fotografije, naše predvsem zato, da bi pokazali slovensko zemljo in slovenskega človeka, ki sta vredna takega prikazovanja.

Zanj bi lahko rekli, da je vodil slovensko fotografijo po vsebini. Drugi je bil Peter Kocjančič, ki nas je učil pravilne kompozicije. Prav neizprosni je bil na sestankih fotokluba Ljubljana, kjer je ocenjeval naše fotografije. Skoraj pikolovsko, bi lahko rekli, je seciral vsako fotografijo. Njegova pravila kompozicije so bila tako izdelana in natančna, da je večših od fotografije ostal le majhen delček. Toda ta delček je zagotovo »sedel«, kot bi temu lahko rekli. No, in tretji je bil Marjan Pfaifer. Prav neverjetno natančen je bil pri svojem delu.

Odlično je obvladal tehniko in to zahteval tudi od drugih. V njegovi temnici in ateljeju ni bilo prostora za prah. Čistoča in natančnost sta

skorajda že presegali razumne meje. Prav njemu sem še danes hvaležen za doslednost, ki sem se je pri njem naučil.

Po poklicu je dr. Ivo Frelj pravnik in pričakovali bi, da je pravniška natančnost vplivala na njegovo natančnost pri fotografiji, pa je po kratkem razmisleku dejal, da mora priznati, da je prav natančnost pri fotografiji vplivala na natančnost v poklicu.

»Prav tem trem fotografom gre nedvomno tudi zasluga, da je bila slovenska fotografija pred vojno tako visoko cenjena. Neizprosni so bili pri ocenjevanju fotografij. Niso pa bili tudi edini, ki so po slovenskih klubih vodili slikovne kritike in predlagali selekcije za domače in mednarodne razstave.«

Tam od leta 1932 je tovariš Frelj s svojimi fotografijami sodeloval na skoraj vseh klubskih, slovenskih in jugoslovanskih ter mednarodnih razstavah. Po vojni pa se je posvetil bolj organizacijskemu delu. Bil je 8 let predsednik fotokluba Ljubljana in kar 14 let predsednik Fotokino zveze Slovenije. Bil je nekako razpet med organizacijskim in ustvarjalnim delom. Prav zaradi vse obsežnejšega dela pri Fotokino zvezi Slovenije, bil pa je tudi član žirije na številnih razstavah po Jugoslaviji, mu je zmanjkovalo časa za lastno ustvarjalnost. Kljub temu pa ni odnehal, in še zdaj, ko gre v naravo, ima fotoaparata vedno prek rame. Čeprav še vedno najbolj ceni črno-belo fotografijo, fotografira danes v glavnem le v barvah.

»Še vedno me najbolj privlači narava in povem vam, da odkar fotografiram, hodim na isti kraj v Bohinju, od koder se lepo vidi Triglav, in pri tem ugotavljam, da je vedno drugačen. Priznam pa, da ti stega pravega posnetka še nimam, za katerega bi lahko rekli, da je tak, kot ga tudi občutim.«

Andrej Agnič

Dobra zemlja